

Ukonaho Eija

Nuoret taiteen tulkitsijoina

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Kasvatustieteiden koulutusohjelma
2021

Lasten kuvallisia tuotoksia on tarkasteltu erilaisten ihmisen kehityskaareen kuuluvien kehitystehtävien kautta. Lapsen kuvallinen ilmaisu alkaa jo hyvin varhaisessa vaiheessa. Lapsi työstää teoksia hyödyntäen omaa kokemusmaailmaansa, joihin liittyvät erilaiset arkielämän havainnot, tapahtumat, tunnelmat ym. Lapsen kuvalliset tuotokset muuttuvat laadullisesti kohti nuoruutta mentäessä. Nuoruus on siirtymävaihe lapsuudesta kohti aikuisuutta. Nuoruus on myös ikäkausi, johon kuuluu erilaiset muutokset niin omassa mielessä kuin kehossa. Nuorille taide avaa mahdollisuuden käsitellä näitä nuoruuden kehitystehtäviä. Tärkein kehitystehtävä on oman minuuden ja identiteetin löytäminen sekä oman paikan löytäminen yhteiskunnasta. Nuorelle taide voi olla yksi keino käsitellä omia ajatuksiaan ja näkemyksiään suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan ja kulttuuriin.

Pro gradu-tutkielmani käsittelee nuorten kuvallisten teosten vertaisarviointia. Tutkielmassani halusin selvittää, millaisista asioista nuoret keskusteleval tarkastellessaan nuorten tekemää taidetta ja millaisia merkityksiä he nostavat teoksista esille. Lisäksi tutkielmassani halusin tietoa siitä, millaiset teokset nuoria kiinnostavat ja miksi. Tutkielma on toteutettu osana Lasten taiteen tallentaminen ja tutkimus -hanketta (2017–2019), jota koordinoi Lasten ja nuorten taidekeskus (engl. Art Centre for Children and Young People). Kiinnostuin tutkielman aiheesta erityisesti sen vuoksi, että sitä käsitellessäni sain yhdistettyä kaksi itselleni tärkeää asiaa eli nuoret ja taiteen. Tutkimusta varten keräsin taidekeskuksen kansainvälisestä lasten ja nuorten taiteen arkistosta kootuista verkkonäyttelyistä erilaisia teoksia nuorten vertaisarviointia varten. Aineiston kerääminen toteutettiin Hyvinkäällä Lasten ja Nuorten taidekeskuksen tiloissa kulttuuritalo Villa Artussa 22.–23.10.2018. Tutkimukseen osallistui kymmenen 18–25-vuotiaasta nuorta. Valitsemieni kuvien lisäksi tutkimukseen osallistuneet nuoret saivat valita itseään kiinnostavan teoksen samoista verkkonäyttelyistä. Tutkielmani on laadullinen ja tutkimusotteeksi valikoitui tapaustutkimus (engl. case study research). Aineistonkeruu toteutettiin ryhmähaastatteluna. Aineiston tallentamisessa käytin videokameraa ja ääninauhuria.

Tutkimuksen kuva-aineisto osoittautui antoisaksi. Nuoret nostivat niistä esille erilaisia merkityksiä sekä näkökulmia. Jotkut teokset muistuttivat nuoria heidän omista kokemuksistaan. He kiinnittivät huomiota myös teosten mahdollisiin viesteihin, joita tekijä on halunnut teoksellaan välittää. Nuoret toivat tarkastelun aikana rohkeasti esille omia näkemyksiään ja tulkintojaan. He uskalsivat olla myös eri mieltä ja pysyä valitsemassaan näkemyksessä. Aineiston analyysivaiheessa nousi selkeästi esille se, että nuoret pitivät erityisesti värikkäistä teoksista ja niitä oli nuorten mukaan helpompi lähestyä kuin mustavalkoisia teoksia. Myös nuorten valitsemat teokset olivat pääosin värikuvia. Nuoret tuottivat yhteisten keskustelun aikana myös narratiiveja teoksen ympärille.

Avainsanat: taide, nuoret, tulkinta, semiotiikka, kuvallinen ilmaisu, visuaalinen kulttuuri.

Children's visual representations can be seen through various developmental tasks in human life. The child's visual expression begins at a very early age. The child works using his or her own world of experience, especially various everyday observations, events, moods, etc. The child's visual representations change qualitatively towards youth. Youth, which is a transition from childhood to adulthood, involves a variety of changes in both mind and body.

Art gives young people the opportunity to deal with the developmental tasks of youth. The most important development task is to find one's self and identity as well as one's place in the surrounding society. For a young person, art can be one way to work on their own thoughts and views in relation to the surrounding society and culture.

My master's thesis deals with the peer review of young pictorial works. In my master's thesis, I wanted to find out what kind of issues young people discuss when they are looking at art made by young people. I also wanted to know which works are interesting to young people and why.

My master's thesis is part of the Children's Art Recording and Research project (2017–2019), which is coordinated by Art Centre for Children and Young People. I became interested of this research thesis because it combines two things that are important to me, young people and art. In my research I collected various works from online exhibitions of Art Centre for Children and Young people. The material for this research was recorded from Art Centre for Children and Youth at October 22–23, 2018. Ten young people aged 18–25 participated in this study at Villa Arttu, which is Cultural house for children and youth, in Hyvinkää, Finland.

Works that were selected in this research were some selected by me and some by young people who participated in this study. My master's thesis is qualitative case study and it's done by using group interviews. The material is recorded by camcorder and a voice recorder.

Young people brought out different meanings and perspectives on them. Some of the works reminded young people of their own experiences in life. They also drew attention to the possible meanings in the art works by those who made them. During the group interview, young people presented their own views and interpretations of works in exhibition. They also dared to disagree and stick to their own views. In the analysis phase of the material, it became clear that young people liked colorful works. That's why all the works that were chosen, were mainly colorful images.

Keywords: art, youth, interpretation, semiotics, pictorial expression, visual culture.

Sisältö

1 Johdanto.....	5
2 Taide.....	8
2.1 Näkökulmia taiteen määritelmästä.....	8
2.2 Taide ja kokemus	9
2.3 Taiteen tekijä	11
2.4 Taiteen vastaanottaja	16
3 Nuorten taide.....	20
3.1 Nuorten ajattelun kehittyminen	20
3.2 Visuaalisuus ja kuvallisuus nuorten itseilmaisun tukena	21
3.3 Tarinan kerronta ja narratiivisuus nuorten teoksissa.....	25
4 Kuvien tulkinta ja semiotiikka.....	31
4.1 Visuaalinen kulttuuri ja sen ulottuvuudet	31
4.2 Kuvien semiotiikka	32
5 Tutkimuskysymykset.....	38
6 Tutkimuksen toteutus	40
6.1 Tutkimusotteena laadullinen tutkimus.....	40
6.2 Hermeneutiikka tulkinnan teoriana.....	41
6.3 Tapaustutkimus.....	44
6.4 Aineiston keruu.....	45
6.4.1 Aineiston keruu ryhmähaastatteluna.....	45
6.4.2 Tutkimusaineistoon liittyvät näkökulmat.....	48
6.5 Sisällön analyysi	49
6.6 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	51
7 Nuorten vertaisarvioinnista tehdyt löydökset.....	56
7.1 Nuorten maailma ja globaalisuus.....	57
7.2 Kulttuuri.....	63
7.3 Teosten tulkintoihin liittyvä narratiivisuus	65
7.4 Nuorten valitsemat teokset.....	77
8 Yhteenveto ja johtopäätökset.....	84
9 Pohdinta ja jatkotutkimusehdotukset	86
Lähteet	89

1 Johdanto

Tämä Pro gradu -tutkielma on tehty yhteistyössä Lasten ja nuorten taidekeskuksen säätiön kanssa ja se on osa lasten taiteen tallentaminen ja tutkimus hanketta. Tutkimus keskittyy tarkastelemaan nuorten tuottaman taiteen vertaistulkintaa, josta on varsin vähän saatavilla tutkimusaineistoa. Pro gradu -tutkielma keskittyy tarkastelemaan sitä, millaisina toisten nuorten tuottamat teokset näyttäytyvät nuorille. Tutkimuksen aikana olin erityisen kiinnostunut katsojan roolista ja sen merkityksestä kuvien tulkinnassa. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millaisista asioista nuoret kiinnostuivat tarkastellessaan toisten nuorten tekemää taidetta ja millaisia merkityksiä nuoret nostivat teoksista esille. Lisäksi olin myös siitä kiinnostunut, millaiset teokset kiinnostivat nuoria ja miksi. Tutkimusta varten valitsin Lasten ja nuorten taidekeskuksen kansainvälisestä lasten ja nuorten taiteen arkistosta joukon teoksia. Teosten mukana oli piirustuksia, maalauksia ja valokuvia. Kiinnostuin tutkimuksen aiheesta erityisesti sen vuoksi, että sain yhdistettyä tutkimusaiheeseen itselleni kaksi tärkeää asiaa eli nuoret ja taiteen.

Tutkimuksen aineistonkeruu suoritettiin Hyvinkäällä syksyllä 2018 Lasten ja Nuorten taidekeskuksen tiloissa, kulttuuritalo Villa Artussa. Tutkimukseen osallistui kymmenen 18–25-vuotiaasta nuorta Etelä-Suomen alueelta. Tutkimuksessa käytetyt teokset kerättiin etukäteen taidekeskuksen kansainvälisestä lasten ja nuorten taiteen arkistosta kootusta verkkonäyttelystä. Verkkonäyttelyihin valikoidut teokset olivat teemoitettu niiden aihealueiden perusteella. Alun perin ajatuksena oli etsiä suoraan arkistoista tutkimukseen teoksia, mutta niiden etsimiseen ja valikointiin olisi mennyt kohtuuttoman paljon aikaa. Verkkonäyttelyn teokset tulostettiin A3 kokoisille papereille ja osasta sain jopa alkuperäiset teokset tarkasteltavakseni.

Tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa nuoret saivat analysoida valitsemiani teoksia. Valikoin teokset aiheen, tekijän iän, teoksen sisältämän symboliikan ja värimaailman perusteella. Teoksia valittaessani halusin, että teosten tekijöiden ikä oli mahdollisimman lähellä tutkimukseen osallistuvien nuorten ikää. Teosten joukossa oli värillisiä ja mustavalkoisia teoksia. Tutkimukseen valikoidut teokset käsittelivät nuorten elämään liittyviä asioita, ja kuvien aihemaailma poikkesi selkeästi nuorempien lasten tekemistä teoksista.

Tutkimuksessa haluttiin selvittää, millaisista asioista nuoret kiinnostuivat tarkastellessaan toisten nuorten tekemää taidetta, millaisia merkityksiä nuoret nostivat teoksista esille sekä sitä

millaiset teokset kiinnostavat nuoria ja miksi. Tutkimuksen varsinaiset tutkimuskysymykset olivat:

- Millaisia havaintoja vertaisarvioinnissa nousee esille?
- Millaisia tulkintoja nuoret tekevät toisten nuorten tekemistä teoksista?
- Millaiset teokset nuoria kiinnostavat ja miksi?

Tutkielmassa selvitetään nuorten vertaisarviointiin liittyviä näkemyksiä. Tutkielman ensimmäinen tutkimuskysymys on tutkimuksen pääkysymys ja kaksi seuraavaa tarkentavat tutkimukseen liittyviä näkökulmia. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys keskittyy taiteeseen ja taiteen määritelmään. Taide käsitteelle ei ole yksiselitteistä määritelmää, vaikka sitä on yritetty muodostaa jo antiikin ajoista saakka (Honour & Fleming, 1991, s. 150–151). Taiteen tarkastelu on kohdistunut tarkasteltavien objektien eri lajeihin ja niiden ominaisuuksien määrittelyyn, jolloin samalla on muodostunut suuri joukko erilaisia taiteen teoreettisia ja käsitteellisiä määritelmiä. (Tenhu, 2019, s. 53.)

Tutkimuskysymyksien kannalta teoreettisessa viitekehyksessä perehdytään myös taiteeseen ja kokemukseen. Taide välittyy ihmiselle aistien kautta ja se välittyy taiteen esteettisen kielen kautta tajuntaan. Taide välittyy ihmiselle tajunnansiirtoprosessin kautta. Taiteen tekijä siirtää välittömästi tai välillisesti teoksen kautta tajuntaansa kokijalle eli katsojalle. Taideteoksen olemassaolo on riippuvainen yleisöstä. (Tuomikoski, 1987, s. 39, 41.) Tutkielmassa tarkastellaan vertaisarviointiin liittyviä näkökulmia, joten taiteen katsojan ja tekijän roolia suhteessa taiteeseen on tarpeellista käsitellä.

Nuorten kuvalliseen ilmaisuun liittyy oleellisesti nuoren kasvu ja kehitys (Kärkkäinen, 2008, s. 84). Nuoruus on yksi siirtymävaihe ihmisen elämänkaareissa lapsuuden ja aikuisuuden välillä. Nuori pohtii paljon omaan elämään liittyviä asioita. Nuori kyseenalaistaa ja arvioi elämäntilannettaan. Hän tutkii ja pohtii itseään suhteessa maailmaan oman minäkäsityksen luomiseksi. (Aho & Laine, 1997, s. 29.) Teoreettisessa viitekehyksessä tarkastellaan nuorten ajattelun kehittymistä ja sen vaikutusta nuorten tuottamaan taiteeseen. Tutkielman aineistosta nousi vahvana kuvien tarkasteluun liittyvä narratiivisuus. Tarinan kerronta ja narratiivisuus nousevat esiin ihmisten omista kokemuksista, jotka voivat yhdistyä yhdeksi tarinaksi niiden samankaltaisuuden kautta (Norrick, 2000, s. 27.)

Taiteen tarkasteluun liittyy olennaisena osana myös niihin sisällytyt viestit, arvot ja tunnetilat (Tuomikoski, 1987, s. 13). Teosten tulkintaan vaikuttaa paljon myös se, miten kuva nähdään (Seppä, 2012, s. 20). Semiotiikka tutkii kuvaa kielen kaltaisena merkkijärjestelmänä ja sen avulla merkkiluonne on mahdollista purkaa erilaisiin osatekijöihin (Seppä, 2012, s. 128). Nuorten kuviin liittyvä metaforisuus voi nousta esille nuoren omista toiveista, peloista ja ahdistuksista elämän kehitysvaiheessa (Smith, Fucigna, Kennedy & Lord, s. 1993.)

Tutkimuksen toteuttaminen lähtee liikkeelle tutkimuskysymyksistä, joihin pyritään löytämään vastaus tutkimuskysymyksiin sopivalla tutkimusotteella ja aineistonkeruun menetelmällä (Metsämuuronen, 2006a, s. 38). Tutkimuskysymysten kautta edetään tutkimuksen metodologisiin lähtökohtiin ja aineiston keruuseen. Tutkimuksessa on hyödynnetty sisällön analyysia, jonka avulla aineistosta nousi esille teemoja. Teemojen avulla tutkimusaineistoa voitiin jäsentellä ja tehdä niistä johtopäätelmiä nuorten vertaisarviointiin liittyen. Tutkielman lopuksi aineistosta tehdyt löydökset kootaan ja niitä peilataan suhteessa tutkielman teoreettiseen viitekehykseen. Tutkielman lopussa pohditaan vielä aineistosta tehtyjä löydöksiä ja esitetään tutkimukseen liittyviä näkökulmia sekä mahdollisia jatkotutkimusvaihtoehtoja.

2 Taide

Ihmiset ovat harjoittaneet taidetta jo hyvin varhaisista ajoista lähtien ja taiteen eri muodoilla on ollut merkittävä sivilisaatiohistoriallinen tehtävä ja paikka. (Bardy, 2007, s. 22.) Tenhun (2019) mukaan taidetta voidaan tarkastella tekijän, teoksen ja teosta katsovan näkökulmista. Jokaisesta näkökulmasta taide määrittyy eri tavalla. Taiteen tutkimuksesta on muotoutunut laaja joukko erilaisia taiteen teoreettisia viitekehyksiä, määritelmiä ja merkityksiä. Taiteen tutkimusta kutsutaan estetiikaksi, jossa kohtaavat taidefilosofia, kauneuden ja estetiikan filosofia sekä kritiikin filosofia. Taiteen määritelmä on muuttunut eri aikakausina ja siihen ovat vaikuttaneet vallitseva kulttuuri ja yleinen keskustelu. Tenhu korostaakin sitä, että taiteen käsitteen määrittely on haastavaa taiteen jatkuvan muutoksen vuoksi. (Tenhu, 2019, s. 53.)

2.1 Näkökulmia taiteen määritelmästä

Taide on käsite, sana, jota on kautta aikojen koettu määritellä. Tuomikosken (1987) mukaan on parempi tarkastella sitä, että onko taide mahdollinen kuin kysyä, että mitä se on. Taide käy mahdolliseksi sellaisissa ympäristöissä, joissa kyetään muodostamaan ja tajuamaan esteettisiä arvoja eli arvokvaliteetteja. Tämä arvokvaliteetti ei ole vain itse taideteoksessa, vaan myös sitä havainnoivalta ihmiseltä vaaditaan esteettistä asennoitumista. (Tuomikoski, 1987, s. 38.)

Taiteilmiön olemassaoloon tarvitaan teoksen ja sitä arvottavan yleisön lisäksi vielä teoksen tekijä. Tuomikosken mukaan taide käy mahdolliseksi kulttuuriyhteydessä taitajien eli taiteilijoiden myötä. Taiteilijoiden ilmaisukeinot tuottavat taideteoksia. Taiteen tunnistamiseksi ei riitä yksittäinen teos tai nippu teoksia vaan se käy mahdolliseksi kulttuurissa tekijän, teoksen ja sen kokijan kolmiyhteydessä. Tämän vuoksi taideteokset ovat kokeneet aikojen saatossa arvovaihteluita, koska ihmisten mielenkiinto on suuntautunut eri aikoina erilaisiin ilmaisutapoihin. Jokainen arvottaa saman teoksen eri tavoin. Taide on siis mahdollisuutena olemassa ja jokaisella on mahdollisuus löytää se omakohtaisesti. (Tuomikoski, 1987, s. 38.)

Paulsson & Paulsson (1984) mukaan taideteoksessa ei ole ratkaisevaa sen ulkoinen aihe, vaan teoksen tekijän näkemys siitä ja hänen käyttämänsä esitystapa. Taiteen ymmärtäminen vaatii teoksen esitystapojen, ominaisuuksien ja sen tarkoituksen ymmärtämistä. (Paulsson & Paulsson, 1984, s. 10).

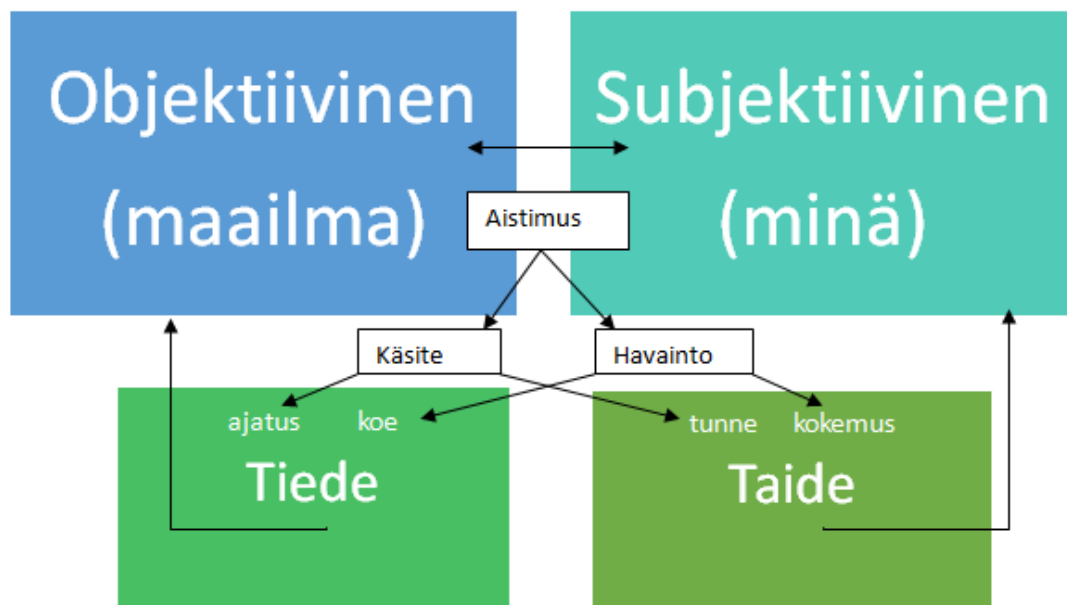
Taideteoksen alkuperää voidaan tarkastella sen olemuksen perusteella. Heideggerin (1995) mukaan taiteilija on teoksen alkuperä ja teos taas puolestaan taiteilijan alkuperä. Taide mahdollistaa vastavuoroisen toiminnan näiden kahden välillä. Teoksella on olemassa oma oliomainen puolensa. Se on valmistettu olio, mutta se on muutakin, kuin mitä pelkkä olio itse on, *allo agoreuein*. Heideggerin mukaan allegoriana teos tuo toisen julki eli taideteoksessa saatetaan yhteen vielä jotakin muuta. Taideteoksen oliomaisuus on perusta, jonka varaan rakentuvat elementit. Heidegger nostaa esille, että teoksen oliomaisuus on aine, josta teos koostuu. Taideteoksen olevaisuuteen vaikuttaa myös ihminen, koska hän on määrittämässä tapaa, jolla tarvike saa olemisensa. Taideteoksen tekijä eli taiteilija vapauttaa teoksen pysymään itsensä varassa, jolloin se saa oman oliomaisuutensa. (Heidegger, 1995, s. 13, 15–16, 24, 26–27, 39.) Teoksen tekijä on keskeisessä osassa luodessaan teosta. Hän voi tuoda siihen omia kokemuksiaan, näkemyksiään ja kannanottojaan.

Taideteoksia luodaan vuorovaikutuksen tarkoituksessa ja niiden kautta voidaan välittää arvoja, merkityksiä, mielikuvia ja asennoitumistapoja. Taideteos ei ole yksistään esine, vaan se on esitys, joka voi olla kirjallinen, suullinen, kuvallinen, eleellinen, liikkeeseen tai tilaan ja muotoon perustuva viesti. Taiteeseen kytkeytyy osaksi myös ihmisen aisti- ja aivotoiminta. Niiden kautta käy mahdolliseksi niin oman tajunnantilan kuin ympäristön havainnointi sekä aktiivinen toimiva vuorovaikutus oman minuuden ja maailman välillä. Taiteessa on kyse myös muotoon (engl. form) saattamisesta. Taideteos on informaatiota ja se on ainutkertainen sellaisenaan kuin se on. Taideteoksen informaatioarvo on itsessään varsin korkea, koska sitä leimaa ainutkertaisuus ja harvinaisuus. Tämä on myös informaatio-arvon korkein aste. Taiteeseen liittyy myös tunnetta. Tunne on psyyken tasolla koettua hermostollista energiaa, jonka mahdollistavat ihmisen aistitoiminnot. Ulkoisten aistivaikutelmien kautta syntyy eriaistisia hermostollisia aktivaatioita, jotka ovat koettavissa psyyken tasolla tunnetilana. Aistihavaintojen avulla voimme tulkita toistemme tunneviestejä. (Tuomikoski, 1987, s. 12–13.)

2.2 Taide ja kokemus

Taide on jotain syvästi inhimillistä ja sen esteettinen (kreik. *aisthetikos*) kokeminen vaatii aistihavainnollista aistitoimintoihin perustuvaa toimintaa. Miten sitten taiteen tietoisuusulottuvuus muodostuu? Ihmisen peruskokemukset voidaan jakaa kahteen, jossa minä ja maailma asettuvat toistensa vastakohdiksi. Subjekti eli minä on se, jonka

tietoisuudelle maailma on alistettu ja maailma on taas tietoisuuden kohde, objekti (lat. obiectus). Näiden kahden ulottuvuuden väliin asettuu tietoisuutta tuottavat aisti-, aivo- ja hermojärjestelmä. Aivojen perustapahtuman eli aistimuksen kautta ihminen tarkkailee ja tajuntaa sekä sisäistä että ulkoista maailmaa. Taiteen tietoisuusulottuvuuteen kuuluvat myös käsitteet, jotka ovat kieltä, ihmisten keskenään sopimia annettuja merkityksiä. Tuomikosken (1987) mukaan käsitteet ovat yksilön tajunnasta riippumattomia eli objektiivisia. Havainnot, joita aistien ja tajunnan kautta tuotetaan, ovat subjektiivisia ja jokaiselle itselleen ominaisia, henkilökohtaisia. Tiede ja taide asettuvat toistensa ääripäihin. Tiede pyrkii tuottamaan objektiivista tietoa, joka on yksilöstä riippumatonta. Taide puolestaan tarttuu havaintoon ja käsitteeseen tunteen ja kokemuksen keinoin. Se pyrkii luomaan subjektiivista ja yksilöä puhuttelevaa maailmankuvaa. Tuomikoski korostaa, että tajuntaan liittyvän aistimuksen ja käsitteen sekä tunteen sitoo yhteen subjektiivinen eli omakohtainen esteettinen kieli. Esteettinen kieli poikkeaa monessakin suhteessa normaalikielestä, koska se on havaintokylläistä, laatuja esiin nostavaa, tunnetta ja mielikuvia herättävää kieltä. (Tuomikoski, 1987, s. 13, 38–39.)

Kuva 1 Tieteen, taiteen ja tajunnan yhteys mukaillen Tuomikosken mallia (Tuomikoski, 1987, s. 39).

Tiede ja taide ovat inhimillisiä maailmankuvan muodostuksen ja tietoisuuden välineitä (Tuomikoski, 1987, s. 40). Venkulan (2003) mukaan ihminen reagoi asioihin omasta

kokemuksestaan käsin. Yksilöhistorialliset elämykset ja kokemukset vaikuttavat ihmisen kokemaan. (Venkula, 2003, s. 98.) Varton (2008) mukaan ihmisen ajattelu yhdistyy kokemukseen, jolloin maailma ja oma suhde siihen koetaan melko yhteneväisenä. Kun ajattelu ja kokeminen yhdistyvät, syntyy jotakin uutta ja luovaa. Ihmiselle ominainen luovuus on taito, joka antaa ihmiselle kyvykkyyden outoihin ja tehokkaisiin ratkaisuihin silloin, kun luonto itsessään asettaisi kovan vastuksen. (Varto 2008, s. 115–116.) Varto korostaakin, että *”As we bring together thought and experience, the results can be quite unexpected: we truly create something extra, often inaptly, but sometimes also aptly, without upsetting the world”* (Varto, 2008, s. 116).

Ihmisen aistit havainnoivat valikoiden maailmasta tulevia ärsykeitä. Kaikkea ei ole mahdollista havaita, koska maailmassa on kaikenlaista sellaista, joka jää aistien saavuttamattomiin tai näkymättömiin. Ihmisen mieli ja kokeminen täydentää kuitenkin tätä puutteellista aistihavaintojen muodostamaa maailmaa. Tämän vuoksi ihmisellä on suuri määrä transgressiivista (engl, transgressive) kykyä hahmottaa yli aistien eron. Tämä mahdollistaa sen, että ihminen voi nähdä ääniä, kuulla värejä, tuntea hajuja ja maistaa jopa kosketusta. (Varto, 2008, s. 118.)

Räsänen (2003) mukaan kokemuksesta voidaan erottaa kaksi eri puolta eli elämyksellinen tila ja näissä ilmenevä mieli. Elämyksellinen tila tapahtuu aistimisen, havainnon, tunteen, uskomisen ja tietämisen kautta ja niissä ilmenevä mieli puolestaan antaa todellisuudelle jonkinlaisen merkityksen. Tällöin ympäröivä todellisuus jäsentyy merkityssuhteina, joista muodostuu ihmisen subjektiivinen maailmankuva. (Räsänen, 2003, s. 27). Rauhalan (1990) mukaan merkityssuhteessa on kyseessä jonkin ilmiön, objektin tai asian mieli jollekin jossakin tilanteessa (Rauhala, 1990, s. 94). Räsänen mukaan nämä henkisen tason merkityssuhteet voidaan käsittää myös kokemuksena (Räsänen, 2003, s. 27).

2.3 Taiteen tekijä

Taitelijan näkökulmaa tarkastellessa on hyvä pohtia, millaista tietoa ja millaisia teoksia taitelija tuottaa. Peltomäen (2007) näkemyksen mukaan tekijyys nousee esiin kulttuurisesta funktiosta. (Peltomäki, 2007, s. 66.) Foucault’n mukaan tekijyys on kulttuurisidonnainen rakenne, johon kohdistuu erilaisia odotuksia. Taiteen tekijälle näin ollen määrittyy sisäänrakennettuja mahdollisuuksia, joita hän voi käyttää (Foucault, 1993). Tästä näkökulmasta tarkasteltuna taitelijalla on kulttuurinen subjektipositio, joka eroaa toisista

kulttuurisista subjektipositioista. Peltomäki korostaa, että kuvataiteilijan tekijyyteen liittyy historiallisesti ja kulttuurisesti määrittyneitä ominaisuuksia, jotka ohjaavat hänen kulttuurista uskottavuuttaan esimerkiksi luovuus, sisäinen pakko, autonomisuus ja tunnevaltaisuus. Nämä edellä mainitut ominaisuudet ovat sellaisia, jotka liitetään usein taiteilijasubjektiin. Peltomäki korostaa, että jokainen taiteilija tunnistaa nämä ominaisuudet itseensä asetetuiksi oletuksiksi riippumatta siitä, tunnistaako joku yksittäinen taitelijasubjekti niitä omaa tekijyyttään ohjaaviksi ominaisuuksiksi. (Peltomäki, 2007, s. 66.)

Sepän (2012) mukaan teos voi herättää pohtimaan teoksen tekijän pyrkimyksiä ja sitä, mitä tekijä haluaa kertoa teoksellaan. Ilmaisuteoriat on muotoiltu tietynlaisen teoreettisen keskustelun pohjalta, joten ne ovat kaikkea muuta kuin luonnollisia ja yliluonnollisia. Seppä korostaa, että taideteoreettisen kuva-analyysin suurin rajoite on kulttuurinen elitismi ja siitä johtuva kapea-alaisuus, jolloin suurinta osaa taideteorioista ei voida mielekkäästi soveltaa muihin kuin taidekuviin. Tästä johtuen niiden käyttöarvo on myös rajallinen. Useat taideteoreetikot nostavat taiteen korkeimmalle samalla arvottaen ei-taiteellisen kuvakulttuurin ulkopuolelle. Sepän mukaan hierarkkinen suhde kuviin on ongelmallista, koska iso osa modernista kuvakulttuurista sisältäen myös kuvataiteen on niin epäpuhdasta ja sekoittunutta, että erottelua taiteen ja ei-taiteen välillä käytännössä on mahdotonta ylläpitää. (Seppä, 2012, s. 13.)

Visuaalisen kulttuurin tutkimus pyrkii rikkomaan tätä haastetta viemällä kuvista käytävää keskustelua uusille alueille. Perinteisissä taideteorioissa keskeiset käsitteet ovat tekijä, taideteos ja vastaanottaja. Visuaalisen kulttuurin tutkimuksessa nämä käsitteet korvautuvat käsitteillä tuotanto, visuaalinen esitys eli representaatio ja vastaanotto. Neljäntenä käsitteenä on tekniikka, joka poikkeaa määritelmältään riippuen siitä, kummasta viitekehyksestä asiaa tarkastellaan. Perinteisessä taideteoriassa tekniikka eli taiteellinen medium tarkoittaa puhtaasti esimerkiksi maalaustaiteen tai kuvanveiston, materiaalisten ja ilmaisullisten erityispiirteiden analyysiin eli toisin sanoen teoksen tekemisen välineisiin. Visuaalisessa kulttuurin tutkimuksessa tekniikalla viitataan visuaalisten teknologioiden kulttuuriseen analyysiin. (Seppä, 2012, s. 14.)

Nykyään kuvallisuudella ja visuaalisuudella on merkittävä asema yhteiskunnassa. Kuitenkin edelleen herää kysymys siitä, mitä kuvat tarkalleen ottaen ovat? Taidealaa opiskelleilla, taidekasvattajilla ja kuvataiteilijoilla on näkemyksiä siitä, mitä kuvat ovat. Kuva voi olla kaksiulotteiselle pinnalle toteutettu visuaalinen sommitelma tai imitaatioteorian hengessä

voidaan väittää kuvan esittävän tai jäljittelevän värikylläistä maisemaa, koiraa tai muuta vastaavaa kohdetta. Lisäksi kuvista voidaan sanoa, että ne ovat kieltä. Kuva voidaan palauttaa myös sen tuottaneeseen välineeseen esimerkiksi kameraan ja väittää, että se on tallennettu näkymä maailmasta, sillä hetkellä, kun kuva on otettu. Kuitenkin jos kuvia pohditaan syvällisemmin kuten värejä, kuvan näkemistä, havainnointia, analyttistä tietoa tai muita vastaavia elementtejä, ei edellä mainituilla tavoilla voida selittää sitä kaikkea mitä kuvaan liittyy. Pitkään ajateltiin, että kuvat ja kuvallisuus perustuvat yksinomaan luonnolliseen eli fysiologiseen näkemiseen. Kuitenkin kuvakulttuureihin ja katsomisen tapoihin vaikuttavat erilaiset arvot esim. kauneusihanteet. Seppä (2012) korostaa myös sitä, että kuva-aineistojen syvällisempi ymmärtäminen edellyttää kriittistä lukutaitoa, jolloin kyetään ottamaan huomioon kulttuurisesti määräytyneiden visuaalisten järjestysten vaikutus kuviin ja niistä tehtäviin tulkintoihin. Yhteisölliset säännöt ja koodit vaikuttavat visuaalisen kulttuurin tulkintaan ja ohjaavat yksilöiden tulkintaa sekä näkemisen suuntaa. (Seppä, 2012, s. 16–17.)

Kuvaa voidaan lähestyä monesta näkökulmasta ja viitekehyksestä. Kuvaa tulkitseva voi tehdä erilaisia valintoja ja painottaa erilaisia asioita katsoessaan kuvaa. Kuvien katsomisen taustalla vaikuttaa myös aistimisen ja havaitsemisen taustalla olevat kognitiivisia ja neutraaleja prosesseja selvittelevä näkö tutkimus, jota aikaisemmin nimitettiin havaintotutkimukseksi. (Seppä, 2012, s. 19.)

Seppän (2012) mukaan kuva on monimutkainen kulttuurinen vuorovaikutussuhde, jossa risteilevät eri osatekijät eli 1) kuvan tekijän tai tekijöiden erityispiirteet, 2) vastaanottajien vaihtelevat tavat lukea kuvaa, 3) kielelliset järjestelmät ja niitä säätelevät kulttuuriset järjestykset, 4) yksilöllinen ruumiillisuus, 5) näkemiseen vaikuttavat tiedostamattomat kokemukset (optinen tiedostamaton), 6) muuttuvat tekniset välineet ja alustat, 7) vakiintuneet esittämistavat (esittämiskonventiot) ja 8) diskurssit. Näillä yksittäisillä ominaisuuksilla ei ole mitään järjestäytynyttä suhdetta toisiinsa, joten jokainen kuva on siis erilaisten osatekijöiden kohtauspaikka. Lisäksi fenomenologiset ja psykoanalyttiset tutkimukset ovat korostaneet myös sitä, ettei kuvan sisäisen ja ulkoisen tilan välille voida vetää selvää rajaa esim. onko kuva ulkopuolellamme sijaitseva ilmiö vai syntyykö se ensisijaisesti havaitsijan ruumiillisessa ja ”psykykkisessä” universumissa. (Seppä, 2012, s. 19.)

Jokainen kuvan osatekijä voidaan jakaa pienempiin osatekijöihin. Osatekijöitä voidaan puolestaan tulkita eri tavalla, esimerkiksi kuvan vastaanottaja on affektiivisen tietoisuuden ja tiedostamattoman säätelämä toimija, joka ylläpitää vuoropuhelua teoksen ja oman ruumiillis-

tiedollis-psykologisen todellisuuden välillä. Toisaalta kuvaa katsova voidaan nähdä rationaalisten merkkijärjestelmien ja kuvallisten koodien tulkitsijana, joka kykenee havaitsemaan kuvan ilmentämät kulttuuriset valtasuhteet ja tuottamaan niistä verbaalista kieltä. (Seppä, 2012, s. 19–20.)

Bardy (2007) puhuu kulttuuritajuisuudesta, joka syntyy taiteen ja elämän suhteesta. Se kytkeytyy tekijänsä ja kokijansa mielen eri kerroksiin, sekä sisäiseen että ulkoiseen todellisuuteen. Kulttuuritajuisuudessa yksilön äly, tunteet, tiedot, taidot, havainnot ja kokemukset voivat liittyä toisiinsa. Bardy korostaa, että taiteessa voidaan ylittää erilaisia elämän alueiden välisiä rajoja. (Bardy, 2007, s. 22.) Myös Sederholm (2007) korostaa, että taide ei ole elämästä erillinen asia, vaikka se saattaa leikitellä eroilla ja eroavaisuuksilla (Sederholm, 2007, s. 143).

Kuvan tulkinnassa yhdistyvät kuvan makrotaso eli ideoiden ja käsitteiden taso sekä mikrotaso eli sommitelmallisuus, materiaalisuus ja tekniset erityispiirteet. Kuvan ja kuvatulkinnan kriteerit kuitenkin muuttuvat kulttuurisesti ja historiallisesti. Seppä (2012) korostaa, että imitaatioteorian kultakaudella pidettiin tasokkaana kuvaa, joka jäljitteli kohdettaan mahdollisimman totuudenmukaisesti ja kauniisti. Nykyisin tällaista ei voida pitää kuvan laadun arvioimisen pohjana, koska kuvan odotetaan yllättävän, ravisuttavan katsojan tunteita, etäännyttävän jne. (Seppä, 2012, s. 20–21.) Sederholmin (2007) mukaan taitelijat luonnostelevat ja testaavat mahdollisuuksia, joita muut eivät vielä havaitse siinä hetkessä, vaikka pystyvätkin tunnistamaan myös omia ajatuksiaan teosten pohjalta. Taiteessa erilaisia asioista asetellaan suhteessa toistensa kanssa. Se on tutkimista ja kokeiluja. Sederholmin mukaan taiteilija ei luo ennennäkemätöntä, vaan löytää asioita järjestäessään omia ja muiden kokemuksia uudelleen. (Sederholm, 2007, s. 143.)

Von Bonsdorff (2007) korostaakin, että moderni taidemaailma erottaa taiteen estetiikasta. Modernin taidemaailman tuottama taide on usein muuta kuin miellyttävää ja helposti lähestyttävää. Modernin maailman taide voi olla rumaa, hätkähdyttävää, epämukavaa ja jossakin määrin myös vaikeaa. Von Bonsdorffin mukaan taiteessa on tällöin hiljainen puoli ”äänekkäiden” viestien ohella. Tästä hiljaisesta tasosta voidaan käyttää myös käsitettä hiljainen estetiikka. Se on passiivista, ei-fokusoitunutta ja tiedostamisen rajoilla esiintyvää, kun puolestaan taiteen kokeminen on aktiivista, fokusoitunutta ja tietoisista. Hiljaisen estetiikan keskeisenä käsitteenä voidaan pitää tunnelmaa. Hiljainen estetiikka vaikuttaa taiteessa ja tärkeintä on oivaltaa, että esteettisesti merkittävä ja vakavasti otettava viestintä voi olla melko

huomaamatonta, mutta silti hyvin suoraa. Hiljaisesti vaikuttavia tekijöitä voidaan eritellä, tulkita ja tiedostaa, vaikka kokonaistunnelma saattaa paeta käsitteitä. (Von Bonsdorff, 2007, s. 75–76.)

Taiteen määrittelyyn ei ole olemassa mitään tyhjentävää vastausta. Bardyn (2007) mukaan taide on tapoja kuvata ja nimetä maailmaa työstämällä havaintoja ja kokemuksia taiteen eri lajeissa koetelluin keinoin. Samalla taiteessa luodaan ja jaetaan erilaisia muotoja sekä merkityksiä. Bardy korostaa, että taide peilaa, tulkitsee ja muuttaa todellisuuksien hahmottamista, havaitsemisen, kokemisen ja tuntemisen tapoja. (Bardy, 2007, s. 21.)

Taiteessa on olemassa vielä sellainen puoli, joka sysää aistit, tunteet ja mielen sellaiseen liikkeeseen, joka muilla keinoilla ei välttämättä onnistu. Sederholmin mukaan (2007) taide luo ympärilleen sosiaalista tilaa, jota ei voi tulkita. Taide voi toimia kollektiivisena muistina ja jaettujen kokemusten elintilana, jossa toimimalla muistikuvia työstetään ja muovataan. Samalla voidaan vaikuttaa siihen, millaisia muistikuvia tulevaisuudessa tulee olemaan. Sederholmin mukaan taide on toimintatapa, jonka avulla voidaan järjestellä ja eritellä omaa kokemusmaailmaa samalla oppien myös jotain uutta. (Sederholm, 2007, s. 148–149.) Tuomikoski korostaa taide on yksi tapa ilmentää ihmisen tajunnan ulottuvuuksia ja se on myös inhimillisyyden ilmenemismuoto. Taiteen kautta ihminen voi tulla tietoiseksi subjektiivisissa kokemuksissaan. Tuomikosken (1987) mukaan taideteos on portti ihmisen mielentiloihin, sielun maisemiin ja tajunnan avaruuteen. (Tuomikoski, 1987, s. 190.)

Teoksen tekijälle työskentelyssä käytetty aines on tajunnallista. Taiteilijan työnprosessi on luonteeltaan avoin eli se on luovaa. Tuomikosken (1987) mukaan taiteilijan työprosessi alkaa esi-intentionaalisessa vaiheessa, joka on alitajuista. Hän korostaa, että tekijällä ei voi olla teoksen alkuvaiheessa selvää intentiota eli tarkoitusta. Taitelijan on siis työprosessin kuluessa luotettava omaan intentioonsa. (Tuomikoski, 1987, s. 171.)

Teosta luotaessa taitelija käsittelee alitajuista ainesta muuttaen sen ulkoiseen muotoon. Yksilön arkielämän toiminta on tavallisesti tietoista, mutta taidetta luotaessa vaaditaan jatkuvaa heittäytymistä tuntemattomaan. Tuomikosken (1987) mukaan se vaatii henkistä kestävyyttä, joten taiteilijalla on oltava vahva itsetunto ja luottamus, jotta hän kykenee uskomaan itseensä. Taitelijan on luotettava myös siihen, että hänen toiminnallaan on tarkoitus. Tuomikoski korostaa, että taiteilija kokee uskon tunnetta siihen, että jotakin on

syntymässä, vaikka sitä ei tässä hetkessä ole. Hänen on luotettava siihen, että hän kykenee tuottamaan ulos sen, millä ei ole etukäteen testattua muotoa tai mallia. Tuomikoski painotta, että taitelijan on uskottava olemattomaan esi-intentioonsa ja kykyynsä toteuttaa se. Muodon etsintä vaatii taiteilijalta valikointia eli kykyä valita oikea toimintatapa. Tuomikoski korostaa, että taide-sana tulee taito (lat. ars) sanasta, joka tarkoittaa taitoa ja viittaa siis taidokkaaseen valintaan. Tämä vaatii Tuomikosken mukaan riittävää ammattitaitoa, jotta taiteilija tuntee taitonsa rajat ja löytää aikomalleen sisällölle oikean muodon. (Tuomikoski, 1987, s. 172.)

2.4 Taiteen vastaanottaja

Tutkielmassa korostuu myös nuorten rooli teosten katsojina. Mitä nuoret näkevät teoksissa ja mitä he nostavat niistä esille? Kuvien katsomisessa katsojan rooli on aika merkittävä. Seeskarin (2004) korostaa sitä, että katsojalla on oikeus jättää teos katsomatta tai pysähtyä katsomaan sitä. Me näemme kuvia eri tavoin ja me nostamme niistä esille erilaisia asioita. Seeskari korostaakin, että ihmiselle kuvan kokeminen tapahtuu paljolti lähes subliminaalisella ja tiedostamattomalla tasolla ilman, että kiinnettään tietoisesti huomiota kuvan vaikutukseen. (Seeskari, 2004, s. 46.) Subliminaalisella tasolla aisteille tuleva ärsyke on niin heikko, että tietoista havaintoa ei synny, mutta viesti kuitenkin välittyy alitajuntaan piiloviestinä (Hoshiyama, Kakigi, Watanabe, Miki & Takeshima, 2003, s. 435). Tätä ilmiötä hyödynnetään paljon mainonnassa. Kuvan kokeminen voi nostaa esille ruumiillisia ja aistimuksellisia tuntemuksia. Ihminen pystyy kehittämään ja laajentamaan eri vivahteiden kokemista myös tietoisella tasolla. Kyse on esteettisestä elämyksestä, jossa katsoja osallistuu juuri omien aistien kautta. (Seeskari, 2004, s. 46.)

Mitä teokset sitten ovat ja mitä niillä halutaan kertoa sitä katsovalle? Piironen (1995) mukaan taideteokset ovat näkyvän ja näkymättömän maailman kuvauksia, joissa hahmotetaan ja kommentoidaan elämää. Niiden kautta voidaan tulkita ajatuksia, aistimuksia ja tietoja. Taideteos voi analysoida myös itseään tai taidemaailmaa. (Piironen, 1995, s. 17.) Kuvat puhuttavat ja ne herättävät jokaisessa katsojassa erilaisia tuntemuksia ja näkemyksiä. Kuvaa katsova voi nähdä teoksessa erilaisia asioita kuin joku toinen eikä sama kuva samassa tilanteessa näyttäydy samanlaiselle. Läsä ovat erilaiset omat henkilökohtaiset kokemukset, aistit, kiinnostuksen kohteet jne. Kaikki vaikuttaa tapaan katsoa teosta ja nostaa esiin sieltä asioita. Voimme pitää jostakin teoksesta ja jostakin toisesta taas emme. Teos voidaan

puolestaan kokea epämieluisana, vaikka samaan aikaan se voi näyttäytyä toiselle katsojalle kiinnostavana, voimauttavana.

Kuvien katsomisessa on läsnä monenlaiset tekijät ja osa-alueet. Räsänen (2008) nostaa esille monikulttuurisen identiteetin merkityksen, kun kommunikoimme ja organisoimme sosiaalista elämää tässä maailmassa. Yksilö rakentaa elämässään erilaisia narratiiveja, joiden kautta hän rakentaa suhdetta muihin ja maailmaan. Kulttuurinen identiteetti perustuu kontekstisidonnaisuuteen eli tiettyinä aikana ja tietyssä paikassa syntyvien sanallisten, kuvallisten ja muiden tarinoiden varaan. Monikulttuurisessa identiteetissä mikrokulttuuri kuten instituutiot ja lait nivoutuvat osaksi yksilön elämäntapaa, josta muotoutuu alakulttuureja. Yksilöiden elämäntapojen kautta muodostuu erilaisia mikrokulttuureja, joissa eri tekijät kuten etnisyys, maantieteellinen sijainti, uskonto, kyvyt, ikä, sukupuoli, kieli ja yhteiskuntaluokka kohtaavat eri painotuksin. Yksilö kohtaa maailman näiden tekijöiden kautta ja jotkin mikrokulttuurit voivat olla paljon tärkeämpiä kuin toiset. Yksilön kulttuurinen identiteetti muuttuu elämän ajan, jolloin eri mikrokulttuurit vaihtelevat suhteessa toisiinsa ja joissakin tilanteissa ne saattavat olla keskenään ristiriidassa. Yksilöt lähestyvät kuvakulttuureja omasta elämänpiiristään käsin. Osittain voidaan kokea samuutta tiettyjen mikrokulttuurien kautta, vaikka yksilöt tulisivat erilaisista taustoista. (Räsänen, 2008, s. 252–257.)

Tästä voimme päätellä, että jokainen peilaa kuvia suhteessa omaan kokemusmaailmaan, elämänhistoriaan ja kulttuuriin. Lisäksi mielenkiinnon kohteet voivat vaikuttaa kuvien tulkintaan. Samoin teoksen tekijä voi tuottaa teosta omasta kokemusmaailmastaan käsin tuoden omia kokemuksia ja omaan kulttuuriseen identiteettiin liittyviä asioita.

Hietalan (1996) näkemyksen mukaan kuvat vaikuttavat yksilöihin ja heidän tapaansa jäsentää todellisuutta. Hän korostaa, että monet perusasiat maailmankuvassamme pohjautuvat kuviin ja visuaalisiin viestimiin. Näiden kautta ihmiset muovaavat käsityksiään ympäröivästä maailmasta. Kuva kertoo enemmän kuin tuhat sanaa, jolloin joitakin asioita voidaan esittää vain kuvan avulla. Hietala huomauttaa, että katsottavaan kuvaan voi kytkeytyä henkilökohtaisia muistoja ja assosiaatioita, jolloin kuvan kokonaismerkitys saattaa muuttua subjektiiviseksi. (Hietala, 1996, s. 9, 12, 32.) Hjelmlev on luonut denotaatio-konnotaatio-erottelu, jonka avulla kuvia voidaan ymmärtää eri näkökulmista (Hjelmlev, 1969). Denotaatiivinen merkitys on kaikille saman kielen puhujille ymmärrettävä sisältö, esimerkiksi tien käsite. Konnotaatiot ovat subjektiivisesta näkökulmasta syntyviä sivumerkityksiä.

Konnotaatioita voi syntyä rajattomasti, koska niihin vaikuttavat henkilökohtaiset kokemukset ja näkemykset, mutta myös asiayhteys. Yksilöt voivat nähdä denotaation tasolla periaatteessa saman kuvan, mutta konnotaatiot eli assosiatiivinen miellelyhtymä muokkaavat sitä katsoja- ja tilannekohtaisesti. (Hietala, 1996, s. 32.)

Kuvaa katsova saa näköaistin kautta monenlaista tietoa kuvasta, jota voidaan täydentää muiden aistien välityksellä. Hietalan mukaan kuva on valmiiksi subjektiivinen eli katsojan tarvitsee ottaa oma paikkansa kuvan edessä. Tällöin unohdamme helposti sen, että joku on järjestänyt näkymän osatekijät omien tarkoituksperiensä mukaan. Kuvien kautta voimme hahmottaa ja jäsentää todellisuutta myös asioista, mitä emme ole edes kokeneet. Kuva voi toimia hyvin voimakkaana elementtinä, koska joitakin asioita voidaan esittää vain kuvan kautta. Kuvat toimivat informaation lähteenä eli näkeminen merkitsee tietämistä, varmuutta asiasta, joka on nähty. Näkeminen ei yksistään ole informatiivista, vaan kyse on myös kokemisesta eli näkijä on kokija. (Hietala, 1996, s. 11–12, 22.)

Taiteen kautta voidaan välittää katsojalle tietoa poliittisesta rakenteesta, sosiaalisista normeista, kulttuuri-ihanteista ja tavoista siinä yhteiskunnassa missä se on luotu. Paulsson ym. (1984) muistuttavat, että tällainen tieto on kuitenkin suhteellista, koska taiteen tietoarvo ja esteettinen kuvakerronta voivat poiketa paljonkin todellisuudesta. Lisäksi kuva voi herättää katsojissa erilaisia tunnelmia. Taideteokselle on myös poikkeuksellista se, että taideteoksen kokeminen on erilainen kuin sen kohteen kokeminen esim. petoeläimen näkeminen luonnossa voi aiheuttaa pelkoa, mutta teoksen kautta voidaan tarkastella esimerkiksi petoeläimen kaunista ulkomuotoa ilman pelkoa syödyksi tulemisesta. Paulsson ym. korostavat, että juuri esteettinen kokemus motivoi taideteosten tuotantoa. Taideteoksen tärkein funktio on siis esteettinen funktio. (Paulsson & Paulsson, 1984, s. 36, 38, 41.)

Ihmisen aisteista näkö on visuaalisia teoksia tarkastellessa keskeisessä osassa. Hietala (1996) korostaa, että mimeettisen eli esittävän kuvan teho perustuu siihen, että se jäljittelee ihmisen normaalia näköhavaintoa. Kuitenkin muut aistit täydentävät näköhavainnon antamaa tietoa. Kuvan lumo perustuu näköhavaintoa jäljittelevään todenkaltaisuuteen eli ns. otaksuttuun todellisuuteen. Hietala korostaa, että kuva on valmiiksi subjektiivinen eli katsojan tarvitsee ottaa haltuun varattu katsojan paikka kuvan edessä, ja kameran tai teoksen kehystetty katse muuttuu katsojan katseeksi. Hietalan mukaan katsojalla voi unohtua se, että joku on ”nähty” ennalta kaiken katsojan puolesta ja järjestänyt näkymän osatekijät omien tarkoituksperiensä

mukaisesti. Tämä voi johtaa siihen, että kuvan vaikutuspyrkimykset voivat jäädä huomaamatta. (Hietala, 1996, s. 10–12.)

Tässä tutkimuksessa keskitytään tarkastelemaan nuorten tulkintoja toisten nuorten tekemistä kuvallisista teoksista. Taiteessa kulminoituu teoksen tekijän, teoksen ja teosta katsovan yhtenäisyys. Määrittelen tässä taiteen näiden kolmen tekijän kenttänä, jossa jokainen tekijä tarvitsee toistaan, jotta voidaan puhua taiteesta. Tutkimuksessa ollaan kiinnostuneista teoksia katsovien tulkinnoista ja merkityksen annoista. Millaisia arvokvaliteetteja nuorilla on suhteessa teoksiin ja millaisia tulkintoja he muodostavat tekijän näkemyksestä, joka heijastuu esitystapaan ja teoksen yksityiskohtaisiin ominaisuuksiin kuten aiheeseen ja käytettyihin materiaaleihin? Millaisia arvoja nuorten teokset välittävät ja löytyykö niistä tekijän välittämiä viestejä ja kulttuurisia merkityksiä? Miten nuoret asemoituvat tarkastelemaan toisten nuorten tekemää taidetta?

3 Nuorten taide

Taide avaa erilaisia mahdollisuuksia käsitellä omaa kasvua ja kehitystä nuoruusaikana. Nuoruus on siirtymävaihe, jolloin lapsuudesta siirrytään kohti aikuisuutta. Nuori kokee kehollisia muutoksia, mutta myös ajattelutason muutokset ovat ilmeisiä. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila, 2006, s. 124.) Millaisia muutoksia lapsen ajattelussa tapahtuu, kun hän kasvaa? Millainen merkitys visuaalisella ja kuvallisella ilmaisulla on nuorten kehitykselle ja kuinka narratiivit rakentuvat nuorten teoksissa?

3.1 Nuorten ajattelun kehittyminen

Nuoret rakentavat omaa kuvaansa suhteessa toisten esityksiin ja samalla he kokevat ryhmässä yhdessä jaetut piirteet niin hyviksi ja turvallisiksi. Nuori voi kokea ristiriitaisuuksia, mikäli omat piirteet poikkeavat yhteisesti jaetuista piirteistä. Ryhmän piirteiden tarkastelun lisäksi nuori on kiinnostunut myös itsen ja laajempien yhteiskunnan rakenteiden välisistä suhteista sekä niissä rakentuvista ajattelumalleista. Kärkkäinen (2008) korostaa, että tyylien ja tapojen kokeilemisen kautta nuorelle kehittyy kyky vertaamiseen, kriittiseen ajatteluun, päätöksentekoon ja käsitysten ilmaisuun. Myönteisen kehityksen kautta nuori sietää erilaisia ristiriitoja ja ymmärtää erilaisia vaihtoehtoja ja tulkintoja. (Aho & Laine, 1997, s. 18–19; Kärkkäinen, 2008, s. 84.)

Nuoren ajattelutaidot kehittyvät kasvun ja kypsymisen myötä. Nurmi ym. (2006) korostavat, että ajattelutaitojen muutoksessa keskeisin muutos on abstraktin, yleisemmällä tasolla tapahtuvan ja tulevaisuuteen suuntautuvan ajattelun kehittyminen. Varhaisnuoruuden jälkeen ajattelun kehittämisessä ei tapahdu enää olennaisia muutoksia, vaikka tieto ja kokemus lisääntyvätkin iän myötä. Nurmi ym. (2006) korostavat, että yksilön kehityksessä tapahtuva ajattelun muuttuminen abstraktimmaksi selittää monia laajempia kuten minäkuva, maailmankuvaa ja moraalialueen suunnittelua koskevia muutoksia. Ajattelutaitojen kehittyminen luo pohjaa nuoren omalle kiinnostukselle sekä kyvyille rakentaa laajempaa maailmankuvaa ja ideologiaa, jolloin ideologiset kysymykset ja yleiset tavat hahmottaa maailmaa tulevat ajankohtaisiksi. Ajattelun kehittyminen luo pohjaa myös moraalille ja sen periaatteille, jolloin nuori voi ymmärtää, että muut voivat ajatella jostakin eri tavalla kuin mitä itse ajattelee. (Nurmi ym., 2006, s. 128–129.)

Nuoruus on yksi merkittävä vaihe ihmisen elämänkaaren kehityksessä, koska siinä tapahtuu niin monenlaisia muutoksia, itsenäistymistä ja oman identiteetin etsintää. Nuoren on tarpeen tulla kuulluksi ja ymmärretyksi, jotta hän selviää elämässä tapahtuvista muutoksista. Vuorovaikutuksen kautta yksilö muodostaa kuvaa itsestään ympäristön toimintaan osallistujana. Kuvallisen ilmaisun kautta nuori käsittelee omia kokemuksia ja kulttuurista identiteettiä suhteessa muihin yhteisöjen kuviin. Kärkkäinen (2008) korostaa sitä, että kuvien rakenteissa nuori etsii omaa tapaa ajatella, esittää sekä hahmottaa käsitystä itsestä erilaisten mahdollisuuksien valitsijana. Kuvailmaisun kautta nuori voi ilmaista omia kokemuksiaan ja tunnetilojaan. (Kärkkäinen, 2008, s. 84–85.) Lisäksi taiteilija heijastaa omaa elämäänsä ja kulttuuriaan tuottamaansa teokseen. Katsojan tulkintaan vaikuttavat omat henkilökohtaiset kokemukset ja kulttuuri, jossa hän elää. (Räsänen, 2008, s. 189.)

Yksion identiteetti on hyvin monikerroksinen ja se muokkautuu koko ihmisen elämänkaaren ajan. Identiteettiä rakennetaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa osallistumalla erilaisiin yhteisöihin ja ryhmiin sekä olemalla niiden jäsen. Se on aktiivinen prosessi, joka rakentuu yksilöllisellä, sosiaalisella ja yhteisöllisellä sekä kulttuuris-ympäristöllisellä tasolla. Identiteetti on riippuvainen myös kielestä, koska sen kautta voidaan tuoda esiin kokemuksia ja muodostaa merkityksiä. Identiteettiin liittyy myös ajallinen ulottuvuus. Se muodostuu menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden kertomuksista. (Kinossalo 2015; Ropo, 2009; Tenhu, 2019, s. 64.)

3.2 Visuaalisuus ja kuvallisuus nuorten itseilmaisun tukena

Nuoreksi kasvaminen on yksi ihmisen elämänkaareen kuuluva kehitysvaihe. Nuoruusikä jaetaan yleensä kolmeen osaan eli varhaisnuoruuteen (12–14-vuotiaat), varsinaiseen nuoruuteen (15–17-vuotiaat) ja jälkinuoruuteen (18–22-vuotiaat). Ihminen kokee muutoksia, jotka liittyvät fyysiseen kasvuun, ajattelun kehittymiseen ja sosiaalisiin tekijöihin liittyviin muutoksiin. Nuori ei ole fyysisen kasvunsa ja sosiaalisten muutosten ohjaama, vaan hän osittain ohjaa omaa kehitystään tekemällä erilaisia valintoja. Nuoruusiässä tehdyt valinnat luovat pohjaa sille elämäntululle, jota nuori tulee aikuisena elämään. Valtaosa nuorista ei koe nuoruudessaan kriisiä, vaan kehittyminen tapahtuu asteittain. Osa nuorista kärsii kuitenkin nuoruusiässä haavoittuvuudesta, joka voi ilmetä mm. ongelmakäyttäytymisenä kuten päihteiden käyttämisenä, rikollisuutena jne. (Nurmi ym. 2006, s. 124–125.) Sinkkonen (2008) korostaa, että nuoruuteen kuuluvat kehitystehtävät voivat johtaa voimakkaisiin

tunnepurkauksiin ja kontrollin menettämiseen. Tunnepurkaukset ovat kuitenkin luonnollinen seuraus ratkaisemattomasta ristiriidasta kahden ja keskenään vastakkaisen pyrkimyksen välillä. Tunnekuohut voivat johtaa ylilyönteihin ja psyykkiseen oireiluun. Sinkkonen toteaa, että tunnekuohunnan kanavoinnissa voidaan hyödyntää luovaa toimintaa. (Sinkkonen, 2008, s. 23–24.)

Nuoruudessa tapahtuu paljon fysiologisia ja hormonaalisia muutoksia. Lisäksi nuori saavuttaa sukukypsyyden, joka on samalla puberteetin päätepiste. Kehollisten muutosten ohessa nuoren ajattelutaidot kehittyvät merkittävästi. Nurmi ym. (2006) korostavat, että muutoksista keskeisin on aikaisempaa abstraktimman, yleisemmällä tasolla tapahtuvan ja tulevaisuuteen suuntautuvan ajattelun kehittyminen. Vaikka tieto ja kokemus lisääntyvät nuoruuden jälkeen, ei ajattelussa tapahdu enää kovin suuria muutoksia. Ajattelun muuttuminen abstraktimmaksi ja yleistävämmäksi selittää monia nuoruuteen liittyviä muutoksia, kuten minäkuvaan, moraaliin ja tulevaisuuden suunnitteluun liittyviä muutoksia. Nuoren minäkuva muuttuu yleisemmälle tasolle ja hän pystyy määrittämään itsensä aktiivisena toimijana. (Nurmi ym. 2006, s. 126–129.)

Nurmi ym. (2006) korostavat, että ajattelun kehittyminen luo myös pohjaa nuorten kiinnostukselle ja kyvylle rakentaa laajempaa maailmankuvaa sekä ideologiaa. Nuori kiinnostuu maailmasta ja sen tapahtumista. Nuori pyrkii yleisellä tasolla hahmottamaan tapahtumia ja koettaa löytää ratkaisuja, jotka ovat kuitenkin yksinkertaistettuja. Lapsella ajattelu rajoittuu perheeseen ja lähiympäristöön. Nuori pohtii myös omaa tulevaisuuttaan. Ajattelutaitojen kehittyminen lisää myös nuoren suunnittelu- ja päätöksentekotaitoja. Nämä taidot auttavat nuorta oman tulevaisuuden suunnittelussa mm. ammatinvalinta ja opiskelupaikkaan liittyvät päätökset sekä ihmissuhteisiin liittyvät valinnat. (Nurmi ym. 2006, s. 129.)

Ajattelun kehittyminen luo pohjaa myös moraalille ja periaatteille. Nurmi ym. (2006) mainitsevat siitä, että toisen ihmisen näkökulman ottamisen kyvyn on ajateltu vaikuttavan nuoren moraalien kehittymiseen ja sitä kautta myös nuoren toimintaan. Nuoren ajattelu ja toimintatavat ovat usein yhteydessä siihen, millaiset vanhemmat nuorella on ja millaisia kasvatuskäytäntöjä nuoren elämään kuuluu. (Nurmi ym. 2006, s. 129–130.)

Ajattelussa tapahtuva laadullinen muutos auttaa nuorta hahmottamaan ympärillä olevaa maailmaa. Ajattelun kehittyminen johtuu osin aivojen kypsymisestä, joka samalla mahdollistaa uuden oppimisen. Nurmi ym. (2006) mukaan ajattelun muutoksessa on kyse

enemmän uusien välineiden, kuten abstraktin ja loogisen ajattelun omaksumisesta, kuin kokemuksen tai tietomäärään lisääntymisestä. Nuoruudessa myös sosiaaliset suhteet muuttuvat. Erityisesti nuoruudessa nuoren suhde vanhempiin muuttuu ja nuori alkaa viettää aikaansa enemmän vertaissuhteissa. Vertaissuhteissa nuori peilaa itseään ja omaa toimintaansa muihin. Hän omaksuu vertaissuhteissa erilaisia malleja, ajatuksia ja toimintatapoja. Usein nuoret valitsevat itselleen kaltaisiaan ystäviä ja kavereita. Nuoruudessa myös sosiaalinen ympäristö muuttuu nopeasti. Nuoreen kohdistetaan erilaisia odotuksia sosiaalisissa suhteissa, mutta myös yhteiskuntatasolta. Nuoreen kohdistetaan normatiivisia odotuksia, joita voidaan kutsua myös kehitystehtäviksi. Näitä ovat sukupuoli-identiteetin omaksuminen ja suhteiden luominen toiseen sukupuoleen, koulutuksen hankkiminen ja valmistautuminen työelämään, valmistautuminen perhe-elämään ja ideologian omaksuminen. Nuori tekee monenlaisia valintoja ja päätöksiä omaan elämänsä kulkuaan kohti aikuisuutta. (Nurmi ym. 2006, s. 129–132.)

Nuoruus on itsenäistymistä ja oman identiteetin etsintää. Nuori rakentaa omaa kuvaansa suhteessa toisten esityksiin ja ryhmässä jaetut piirteet voidaan kokea hyvinä ja turvallisina. Nuori voi kokea ristiriitaa, mikäli omat piirteet poikkeavat ryhmän yhteisistä piirteistä. (Kärkkäinen, 2008, s. 84.) Hedegaard (1990) korostaa, että nuoruudessa ryhmäsuhteiden ja sen piirteiden tarkastelun lisäksi mielenkiinto suuntautuu itsen ja laajempien yhteiskunnan rakenteiden välisiin suhteisiin ja niissä rakentuviin ajattelumalleihin (Hedegaard, 1990). Oman kehityksen kautta nuori alkaa sietämään kokemiaan ristiriitoja. Ahon ym. (1997) mukaan nuori oppii arvostamaan yksilöllisyyttä ja luovuutta sekä ymmärtämään erilaisia vaihtoehtoja ja tulkintoja (Aho & Laine, 1997, s. 52). Nuoruuden muutoksista selvitäkseen nuori tarvitsee myös rohkeutta. Nuorelle on ominaista tarve ja halu tulla kuulluksi sekä ymmärretyksi. (Kärkkäinen, 2008, s. 84.)

Kuvien kautta nuoret käsittelevät omia kokemuksiaan ja kulttuurista identiteettiään. He tukeutuvat yhteisössä esitettyihin muihin kuviin. Kuvien rakenteiden vaiheilla etsitään omaa yksilöllistä tapaa ajatella ja esittää eli hahmottaa käsitystä itsestä erilaisten mahdollisuuksien valitsijana. Kärkkäinen korostaa (2008), että kuvia käsittelevissä prosesseissa käsitys omista kuvan tekemisen kyvyistä kietoutuu käsitykseen itsestä. Käsityksen muototutuminen jatkuu myös teosta tarkastellessa ja siitä keskusteltaessa. (Kärkkäinen, 2008, s. 85.)

Hägglundin (1981) mukaan nuoruudessa luovuuden perustana on biologinen ulottuvuus (Hägglund, 1981, s. 15–16). Nuoruudessa luovuus voi saada monenlaisia muotoja. Ruumiin

luovuus ilmenee haluna kehittää ja koristaa omaa ruumista. Lisäksi siihen liittyy ilo ruumiin olemassaolosta ja sen tuottamista liikkeistä. Käden luovuus ilmenee niissä kädentöissä, joiden jälki näkyy ja tuottaa mielihyvää. Lisäksi luovuuteen kuuluvat kielelliset luovuuden ilmaisut, visuaaliset kuvat ja äänikuvat. Luovuus liittää ihmisiä yhteen harrastusten ja kulttuurimuotojen kautta. Nuorille luovuus on tapa purkaa kehittymiseen liittyviä tuntemuksia ja eksistentiaalista ahdistusta. Nuori voi työstää itsekseen luovuuden kautta tuntemuksia, mutta samalla kokea yhteyttä toisiin. (Kärkkäinen, 2008, s. 85.) Sinkkonen korostaa (2008), että rikas mielikuvien maailma on keskeinen mielenterveyden alue. Jos mielikuvat ovat eläviä, ei nuoren tarvitse purkaa tuntemuksiaan ongelmakäyttäytymiseen tms., vaikka paine olisi suurimmillaan. (Sinkkonen, 2008, s. 27–28.)

Nuoren ajattelun kehittyessä monimutkaiset ajatteluprosessit ja fyysis-emotionaalinen kehittyminen mahdollistaa kuvailmaisun. Kuvallisessa ilmaisussa nuori tuo esille arkisten kohteiden lisäksi myös kokemiaan tunteita ja psykologisia tiloja. (Gardner & Wolf, 1979.) Kärkkäinen (2008) toteaa, että nuorten kuvissa on nähtävissä narratiivinen painotus ja metaforisuus. Metaforien käyttö voi kertoa nuoren tuntemuksista ja elämään liittyvistä toiveista (Smith ym., 1993). Kärkkäinen (2008) korostaa, että visuaalisen käsitteellistämiskyvyn kasvaessa nuori kiinnittää huomiota kerronnan kulkuun ja kuvan yksityiskohtiin sekä muotojen tarkennukseen. (Kärkkäinen, 2008, s. 86.)

Nuoren työstäessä teosta esille voi nousta omat kiinnostuksen kohteet sekä eri kulttuureihin ja sukupuoliin liittyvät eroavaisuudet. Kärkkäisen (2008) mukaan kuvalliset erot sukupuolten välillä ovat kaventuneet, vaikka jossakin määrin eroavaisuuksia on havaittavissa. (Kärkkäinen, 2008, s. 86–87.)

Skoglund (1990) on tarkastellut sukupuolten välistä kuvailmaisua ja havainnut niissä kuitenkin eroavaisuuksia. Skoglundin mukaan poikien tuottamat kuvat ovat toiminnallisempia ja niiden aiheet liittyvät sotaan, taisteluihin, tulipaloihin, autoihin, veneisiin, lentokoneisiin, linnoihin, vaarallisiin eläimiin jne. Kärkkäinen (2008) myös korostaa poikien teosten aiheiden liittyvän usein sankareihin, taistelijoihin ja muihin toiminnallisiin teemoihin (Kärkkäinen, 2008, s. 87). Skoglundin mukaan tyttöjen työstämät kuvat keskittyvät enemmän ihmisten kehoon, eläimiin, sydämiin, kukkiin, luontoon jne. Tyttöjen kuvissa on havaittavissa myös koristeellisuutta. Tytöille myös värivalinta on paljon tärkeämmässä asemassa kuin pojilla. Tytöt suosivat teoksissaan roosaa, keltaista glitteriä, kultaa, paljetteja ja pitsiä. Pojat käyttävät teoksissaan sanoja ja tekstejä. He myös suosivat enemmän lyijykyniä ja tusseja. Tytöt

työstävät kuvia kauemmin kuin pojat ja he ovat hyvin pedantteja, tarkkoja ja itsekritiittisiä. Pojat työstävät teoksia lyhyemmän aikaa ja he keskittyvät isompien tuotosten tekemiseen. Skoglundin mukaan sukupuolten välillä olisi opittavaa. (Skoglund, 1990, s. 54.)

3.3 Tarinan kerronta ja narratiivisuus nuorten teoksissa

Tutkija joutuu purkamaan itsestään selviä oletuksia analysoidessaan keskustelua, arkipuhetta ja kertomuksia. Ihmisten arkielämä on varsin jäsentynyttä toimintaa. Yksilöiden väliset keskustelut eivät ole kaaosta, vaan keskinäinen vuorovaikutus on varsin järjestynyttä ja jäsentynyttä toimintaa. Ihmisten väliseen keskusteluun liittyy paljon julkilausumattomia sääntöjä, jotka otetaan huomioon keskustelun aikana. Salo (2008) korostaa sitä, että todellisuus tuotetaan arkisen toiminnan kautta, jolloin myös puhe on toimintaa. Puhe onkin todellisuutta tuottavaa ja aktiivista toimintaa. Keskustelun avulla hoidetaan monenlaisia arkielämän asioita. Keskustelun avulla välitetään ajatuksia, informaatiota ja tietoa, mutta samalla siinä rakennetaan, vahvistetaan, uudelleen tuotetaan ja neuvotellaan keskusteluun osallistujien identiteeteistä, rooleista ja vuorovaikutussuhteista. Keskusteluun osallistuvilta vaaditaan sosiaalisia kompetensseja, ymmärrystä ja tarkkaavaisuutta keskustelun aikana. (Salo, 2008, s. 68–69.)

Keskustelussa on oma säännönmukaisuutensa. Keskustelun rakenteeseen liittyy, että kysymys ja vastaus hahmottuvat toistensa vastapariksi niin, että niiden tulisi seurata toisiaan ilman katkoksia. Jos kysymykseen ei vastata keskustelussa, herättää se monenlaisia pohdintoja siitä, miksi keskustelun toinen osapuoli jätti vastaamatta. Keskusteluun osallistuvien tulee ylläpitää yhteisesti jaettua käsitystä, jotta jokaisen ymmärrys meneillään olevasta tilanteesta olisi mahdollisimman samanlainen ja jotta osallistujat pysyisivät myös yhteisön jäseninä. Arkisessa keskustelussa on kolme jäsenyyksen muotoa eli vuorottelu-, sekvenssi- ja korjausjäsenyys. Keskustelu muotoutuu vuorottelunormien mukaisesti jaksoiksi eli sekvensseiksi. Näihin sekvensseihin keskusteluun osallistuvat ovat orientoituneet ja vuorotteluun on samalla sisäänrakennettu korjauksen mahdollisuus. Kaikki nämä kolme elementtiä ovat vuorovaikutuksen olemassaolon edellytyksiä ja niitä vasten muodostuu tausta, jota vasten kaikki keskusteluun osallistuvat toisiaan tulkitsevat. Salo (2008) korostaa, että puhuja ei itse ole välttämättä tietoinen kaikista jäsenyyksistä, jotka ohjaavat hänen kielenkäyttöänsä, mutta hän tuntee järjestyneisyyden osaksi kielen luonnetta. (Salo, 2008, s. 70–71.)

Keskustelun rakenne on yleensä dialoginen, mutta joskus keskustelussa vallalla olevat olosuhteet ym. voivat johtaa siihen, että keskustelijasta tulee kertoja ja muut keskusteluun osallistuneet siirtyvät kuulijoiden rooleihin. Kertojan on kuitenkin esiteltävä kertomuksensa, jotta hän voi saada muiden osallistujien huomion. Tämä vaatii yhteistä neuvottelua eli kuulijat voivat komenoida kertomusta, keskeyttää puhujan, tehdä lisäyksiä, korjailia ja suunnata kertomusta uudelleen. Salo korostaa, että moniäänisesti kerrotut kertomukset etenevät juuri tällä tavalla. Kertomisen dynamiikka ohjaa usein tilannetta eteenpäin sisällön sijasta. Keskustelu voi muuttua yhden keskusteluun osallistuneen kertomuksen ja hänen kokemuksensa kautta. Salon (2008) mukaan kertomus etenee seuraavaan kertomukseen, jolloin kertomus jatkaa muotoaan ja vuoro vaihtuu seuraavalle ja niin edelleen. Kaikki keskusteluun osallistuvat tulkitsevat edellisen kertojan kertomusta siihen liittyvällä kertomuksella ja sitä seuraavalla kertomuksella. Salo korostaa, että tällainen vuorovaikutus edellyttää etiäisiä eli erilaisia kertomusten esittelyn ennakointeja ja lopetusten ennakointeja. (Salo, 2008, s. 74.)

Norrickin (2000) mukaan keskustelu herättää tarinoita jostakin kokemuksesta, joka voi olla yhteinen tai sitten jollakin voi olla samankaltaisia kokemuksia. Tarina voidaan saada aikaan tietyllä tarinalla esimerkiksi ”yksi vanhoista autoistasi” tai yleisellä pyynnöllä joku kertoo tarinaa ensimmäisestä työpaikastaan. Keskustelutyyppinen tarinankerronta johtaa usein vastatarinaan, joka sovitetaan välittömästi edeltävän tarinan aiheeseen. Tarinaa kuuntelevat eivät ole passiivisessa asemassa, vaan he kysyvät tarinasta, rohkaisevat, korjaavat kertojaa sekä osallistuvat yksityiskohtiin ja vuoropuheluun. Tarinaa kuuntelevat voivat vastata tarinoihin arvioinnilla, keskustelemalla tai tuottamalla omaa tarinaa. Jos kaksi tai useampi osallistuja lisää tarinaan merkittäviä yksityiskohtia, arviointia tai vuoropuhelua, heitä voidaan pitää silloin tarinan uudelleen kertojina (engl. co-tellers) tai narratiivien uudelleen tuottajina (engl. co-narrators). Norrickin mukaan kertomuselementit määrittyvät menneen lauseen mukaan, joka kuvaa toimintaa tai tilan muutosta, jolloin narraatio etenee johdonmukaisena kokonaisuutena kahdesta tai useammasta narratiivisesta elementistä. Elementtien välinen johdonmukaisuus on aina osallistujien välinen tulkintaprosessin tuote. (Norrick, 2000, s. 27–28.)

Narratiivisuuteen liittyvä käsitteistö on monimerkityksellistä. Tarinalla voidaan viitata erilaisiin kaunokirjallisiin tuotoksiin ja kaunokirjallisista lajityypeistä muotonsa lainaaviin teksteihin, suullisesti kerrottuihin tarinoihin, ajattelumuotoihin ja elävän elämän episodeihin. Usein tarina ymmärretään merkityskokonaisuudeksi. Hänninen (1999) korostaa, että

kertomuksella (lat. *narrare*) tarkoitetaan tarinan esitystä merkkien muodossa joko kielellisesti tai visuaalisesti esim. kuvan kautta. Yksi kertomus voi sisältää useita eri tarinoita, jolloin siihen liittyvä tulkintakin voi olla moninaista. (Hänninen, 1999, s. 20; Laitinen & Uusitalo, 2008, s. 111.) Heikkisen (2002) mukaan ihmisen olemassaolon ja narratiivisuuden välillä on yhteys. Ihminen on kertova olento, joka tulkitsee maailmaa kertomusten kautta. Heikkinen korostaa, että ihminen ymmärtää elämäänsä ja siihen liittyvät tapahtumat tarinan muodossa ja rakentaa omaa identiteettiään kertomusten kautta. Tarinallisuuden prosessi on kaksisuuntainen, ”sisään” ja ”ulos”. Ihmiset luovat todellisuuttaan kertomalla elämäänsä liittyviä kertomuksia (”ulos”) ja samalla he omaksuvat sosiaalisesta tarinavarastosta kertomuksia, jonka osana he elävät (”sisään”). (Heikkinen, 2002, s. 103.)

Heikkinen ja Huttunen (2002) mainitsevat siitä, että ymmärrys elämästä ja tulkinta omasta itsestä rakentuu vähitellen kertomisen ja uudelleen kertomisen välityksellä. Kokemukset ja niistä kertominen rikastuttavat vastavuoroisesti ja tarjoavat uuden tulkintakehyksen vuoroin toinen toiselleen. Kerronta vastavuoroisena toimintana on suhteellisen monimutkainen tulkintaprosessi eli jokaisen eletty elämä vaikuttaa siihen, mitä kerrotaan ja vastavuoroisesti kerrottu kertomus vaikuttaa taas siihen, miten elämä koetaan. (Heikkinen & Huttunen, 2002, s. 174.) Koivurovan (2010) mukaan yksilö voi kerronnan kautta jakaa näkemyksiänsä muiden kanssa. Kerronnan kautta kertoja voi tulla myös ymmärretyksi ja yksittäinen narratiivinen konstruktio eli tarina suhteutuu sosiaalisiin käytäntöihin ja traditioihin. (Koivurova, 2010, s. 33.)

Kuva 2 Kerrontatapahtuma (Koivurova, 2010, 33.)

Kertomus on tietämisen muoto ja se auttaa ajallisuuden ymmärtämisessä. Kertomalla voidaan tehdä omia kokemuksia ymmärrettäväksi ja rakentaa samalla luottamusta toisiin ihmisiin. Kertomukset auttavat myös pitämään yhteyttä toisiin ihmisiin, koska ne rakentuvat vuorovaikutuksessa. Ihmiset rakentavat minuutta kertomusten varassa, jolloin minuudet tulevat puhumalla oleviksi ja ne tuotetaan muiden sosiaalisten rakenteiden ohella. (Holstein & Gubrium, 2000, s. 124.) Ihmisten kertomukset ja kokemukset ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa. Kertomiseen voi liittyä myös paljon metaforisia ja symbolisia asioita sekä tunnetiloja. Ihmiselle kertominen, kuuleminen ja kertomusten jakaminen ovat henkilökohtaista, mutta samalla myös yhteisöllistä. Kun kertomus vetoaa kuuntelijaan, alkaa se elää myös kuulijan mielikuvituksessa ja kokemuksissa. Kerrontaan vaikuttaa myös kerrontatilanne erilaisine ilmaisuineen esim. äänenpainot ja eleet. Näin ollen kertomukset saavat myös performatiivisen muodon. Performatiivisuus nostaa puhumisen kontekstin esille ja se on keskeistä sosiaalisissa tilanteissa eli kertominen saa siitä voimaa ja esittäminen lisää kertomisen intensiteettiä. (Salo, 2008 s. 83–84, 86–88.)

Räsänen (2008) mukaan kuvien tulkinta on monialaista ja siihen vaikuttavat kulttuuri, katsojan omat kokemukset ja taustahistoria ym. (Räsänen, 2015, s. 188). Kuvien analysointi ja tulkitseminen voi nostaa esille narratiiveja, jotka osaltaan ovat ihmiselle hyvin luontainen tapa

ilmaista asioita (Paananen, 2008, s. 19). Visuaalisen kulttuurin tulkinnassa ei yksistään keskitytä kuvien muotoon ja sisältöön liittyvien kulttuuristen merkitysten löytymiseen, vaan kuvia lähestytään myös tunteiden tasolla. Räsänen nostaa esille, että aistimellisuuden ja tunteiden kautta tapahtuva narratiivinen ilmaisu on keino etsiä sanallisen ja taideperustaisen tulkinnan välistä tasapainoa. Kuvien tutkiminen perustuu erilaisten esitystapojen vuorovaikutukselle, joka johtaa syvälliseen käsitteelliseen ymmärrykseen. Räsänen mukaan käsitteellistäminen vaatii kuviin liittyvän metaforisen ulottuvuuden tutkimista. Kuvakulttuureissa on selkeästi nähtävissä narratiivinen, tarinallinen luonne. Se heijastuu kaikkeen inhimilliseen toimintaan ja artefakteihin. (Räsänen, 2008, s. 189, 230.)

Ihmisen identiteetti rakentuu elämänkaaren aikana. Erityisesti omaa identiteettiä tarkastellaan nuoruudessa. Huttusen (2013) mukaan identiteettiä voidaan lähestyä narratiivisten prosessien kautta. Prosessit voivat olla kertomukseksi muotoiltu tulkinta menneestä tai muistoiksi tiivistyvät uudet kokemukset. (Huttunen, 2013, s. 125.) Myös Räsänen (2008) nostaa esille narratiivisen lukutavan. Nuoret elävät narratiivien vaikutusten alaisena. Visuaalinen kulttuuri tarjoaa paljon mahdollisuuksia identiteettien rakentamiseen. Yksilö voi tehdä omaa identiteettityötä kertomalla itselleen ja muille kuvallisia tarinoita. Räsänen korostaa, että kyseessä on transformointi eli yksilö muuntaa kokemuksiaan tarinoiksi kuvien avulla. Narratiivisen kuvakerronnan kautta voidaan rakentaa yhteyksiä itsen ja muuhun maailmaan. Yksilön kuvakerronta voi perustua erilaisiin lähteisiin kuten muistoihin, huomioihin ja uskomuksiin. Räsänen mukaan kuvien tarinat pohjautuvat henkilökohtaiseen, mutta myös kulttuurisessa kontekstissa syntyneisiin kokemuksiin. (Räsänen, 2008, s. 190–192.)

Räsänen (2018) huomauttaa, että kaikki niin aineellisen kuin aineettoman kulttuurin tuotteiden voidaan ajatella välittävän niin tekijän kuin vastaanottajan tarinoita, narratiiveja. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna voidaan ymmärtää, että jokainen teos tai muu artefakti on itsessään narratiivi. Teoksen tekijän tarkoituksena voi olla ilmiöön liittyvän tarinan välittäminen. Joskus tarinan kerronta voi tapahtua tiedostamattomana eli tekijä kertoo tahtomattaan tarinaa omasta kulttuuri-identiteetistään. (Räsänen, 2018, s. 8.) Kuvia ja niiden narratiivisuutta on käytetty myös osallistavana menetelmänä, kun on haluttu tutkia lasten kokemuksia ja luoda osallisuuden mahdollisuuksia (ks. Pope ym., 2019).

Taiteen kautta nuorelle avautuu mahdollisuus käsitellä omaa kasvua ja kehitystä sekä siihen liittyvää identiteetin muodostamista. Teoriataustan perusteella nuorten teoksista olisi löydettävissä kehitykselle tyypillistä abstraktia kuvailmaisua kuten symboliikkaa ja metaforia.

Nuoret pohtivat omaa identiteettiään suhteessa ympäröivään maailmaan, joka voi heijastua myös kuvalliseen ilmaisuun erilaisten teemojen ja aihealueiden käsittelemisenä. Tunnistavatko nuoret teoksista näitä nuorten käsittelemiä aiheita ja kohtaavatko teoksissa esiintyvät aiheet yhteen heidän oman ajattelun ja kokemusten kanssa? Löytävätkö nuoret teoksista nuoren kasvuun ja identiteettiin liittyviä tekijöitä ja jos he löytävät, niin mitä he ajattelevat niistä? Miten teosten tekijöiden kokemusmaailma, kulttuuriset tekijät ja sukupuoli erot heijastuvat teoksiin ja kiinnittävätkö teoksia tulkitsevat nuoret huomiota näihin elementteihin. Teoksiin voi liittyä myös tarinoita, joita tekijä haluaa välittää teosta katsovalle. Miten tarinat rakentuvat teoksissa ja miten teosta katsova tuo oman kokemusmaailmansa osaksi tulkintaa?

4 Kuvien tulkinta ja semiotiikka

Kuvien tulkinta ja semiotiikka ovat lähestymistapoja, joilla voidaan avata ja ymmärtää kuviin liittyviä viestejä ja sisältöjä. Nuorten tuottamassa taiteessa ilmenee metaforia ja symboliikkaa, joiden kautta pyritään jäsentämään omaa maailmaa (Kärkkäinen, 86). Taiteeseen voidaan välittää myös tunteita, arvoja ja viestejä, joita taiteilija haluaa katsojan tunnistavan (Tuomikoski, 1987, s. 41, 43.) Miten kuvatulkinnan ja semiotiikan kautta voidaan ymmärtää teoksia?

4.1 Visuaalinen kulttuuri ja sen ulottuvuudet

Viime vuosikymmeninä kuvien määrä on kasvanut ja johtanut siihen, että nykykulttuuria voidaan kutsua myös kuvallistuneeksi kulttuuriksi. Kuvia tuotetaan paljon ja yhä monimuotoisemmin. Lisäksi kuvallisuus on luonut uusia viestintämahdollisuuksia ihmisten kesken. Kuvat tukevat verbaalista ilmaisua ja ne voivat tuoda esiin sellaista tietoa, jota ei sanallisesti välttämättä pystyttäisi niin hyvin kertomaan kuin kuvan kautta. Kuvien määrä ja niiden monimuotoisuus on vaatinut myös uudenlaisia tapoja lähestyä kuvien tulkintaa. Perinteiset teoreettiset kuvientulkintamallit eivät pysty kattavasti selittämään nykykulttuurin kuvallisuutta. (Seppä, 2012, s. 11–12.)

Kuvilla ja visuaalisuudella on merkittävä asema yhteiskunnassa, mutta samaan aikaan ei oikein tiedetä, mitä kuvat tarkkaan ottaen ovat eli miten ne suhtautuvat kieleen, analyttiseen älyyn, ruumiin muistiin ja yhteiskuntaan. Kuvana voidaan pitää kaksiulotteiselle pinnalle tuotettua visuaalista sommitelmaa, mutta tämä ei ole ainoa määritelmä kuvalle. Kuvan käsite riippuu paljolti siitä, mistä teoriasta ja viitekehyksestä lähestymme sitä. Kuvat ja kuvallisuus eivät perustu yksistään fysiologiseen näkemiseen, vaan osaltaan mukana on aina kuvakulttuuri ja katsomisen tavat, joissa läsnä ovat tietyt arvot esim. ihanteet. Kuva-aineistojen ymmärtäminen vaatii siis kriittistä lukutaitoa, jotta pystytään tarkastelemaan ja analysoimaan niitä ja huomioimaan kulttuurisesti määräytyneiden tekijöiden vaikutuksen niin kuvissa kuin tulkinnoissa. Kuvat ovat osa visuaalisuutta, mutta kaikki visuaalinen, kuten värit, muodot tms. eivät järjesty ihmisen mielessä kuviksi. Kuvallisuus käsitetään useimmiten kaksiulotteiseksi ja liikkumattomaksi, mutta esimerkiksi digitaalinen kuva muotoutuu useista pikseleistä, jotka ovat liikkeessä. (Seppä, 2012, s. 16–17, 20.)

Kuvien tulkinnassa käytetyt taustateoriat paljon määrittelevät sitä, miten kuva nähdään. Seppä (2012) nostaa esille tasokkaan kuvatutkimuksen piirteet, joissa makrotaso eli ideoiden ja käsitteiden taso yhdistyy toiseen tasoon, mikrotasoon, joka näkyy sommitelmallisina, materiaalisina ja teknisinä piirteinä. Kun nämä molemmat tasot ovat läsnä kuvien tulkinnassa, voidaan saavuttaa tasokkaita tulkintoja. (Seppä, 2012, s. 20.)

Kuvien määrän ja tekniikan kehittyessä tullaan väistämättä siihen tilanteeseen, että ihmisten käsitykset ja määritelmät suhteesta kuvaan muuttuvat. Hietala (1996) korostaa, että kuva ei enää ole objekti, jota katsoja katsoo, vaan kuva muuttuu maailmaksi, johon astutaan. (Hietala, 1996, s. 165.) Kuva heijastaa omaa aikaansa ja kulttuuriaan, johon se liittyy. Se on osa myös tekijänsä ja sen vastaanottajan arvomaailmaa. (Räsänen, 2008, s. 194.) Ihminen toteuttaa omalla toiminnallaan kulttuuria ja käsitteiden kautta erilaisten asioiden kohtaaminen on helpompaa. Käsitteet antavat kohdatuille asioille merkityksiä ja auttavat ymmärtämään asioiden välisiä yhteyksiä. Pirnes (2007) korostaa, että käsitteet auttavat käyttäjänsä ymmärtämään omaa suhdettaan asioiden ja merkityksien välisten yhteyksien rakentumisen prosessiin. Kyseessä on kulttuuri ja sen rakentuminen. (Pirnes, 2007, s. 279.) Kuvat ja esteettiset kokemukset muovaavat ihmisiä, yhteisöjä ja kulttuureja tuoden jotakin uutta ympäröivää maailmaamme. Visuaalinen kulttuuri vaikuttaa väistämättä sukupolviin, koska ne välittävät viestejä, arvoja ym.

4.2 Kuvien semiotiikka

Semioottinen teoria eli semiologia on alun perin kehitetty puheen ja kirjoitetun kielen tutkimuksen työkaluksi, mutta se on tullut osaksi myös kuvantutkimusta. Kuusamon (1990) mukaan semiotiikka tarkastelee niitä tapoja, joilla kulttuurin merkitykset jäsentyvät julkilausuttujen tai julkilausumattomien sopimusten varassa. (Kuusamo, 1990, s. 43–44.) Sepän (2012) mukaan semiotiikka tarjoaa tarkkaan määritellyn käsitteistön ja analyysimallin, jonka avulla merkkiluonne on mahdollista purkaa erilaisiin osatekijöihin. Tällöin kuva voidaan suhteuttaa laajempaan kulttuuriseen kokonaisuuteen. Semiotiikka tutkii siis kuvaa kielen kaltaisena merkkijärjestelmänä. Seppä korostaa, että kuvien tutkiminen semiotiikan keinoin on representaatioiden tutkimista eli siinä keskitytään pohtimaan mitä kuvat esittävät ja miten. (Seppä, 2012, s. 128.)

Semiotiikka tutkii kuvia siitä näkökulmasta, miten kuvat eroavat muista merkitysten ja informaation välittäjistä tai mitä samankaltaista näissä kahdessa voi olla. Semiootikot ovat

myös taidekuvien lisäksi kiinnostuneita kaikista kuvatyypeistä. Kuvasemiotikot tutkivat visuaalisen viestin esittäjän ja sen tulkitsijan suhdetta sekä ovat kiinnostuneita kuvallisen viestinnän psykologisista ja sosiologisista lähtökohdista. (Räsänen, 2008, s. 167–168.)

Vuorisen (1997) mukaan semiotiikassa ollaan kiinnostuneita myös kuvien piilomerkityksistä eli siitä, millaisia ideoita ja arvoja kuvien symboliseen kieleen liittyy. Antiikin aikana taiteissa tuli jäljitellä luontoa, *ars imitatur naturam* ja romantiikan aikana tulkittiin, että taiteilija ilmaisi omia tuntejaan teoksessaan. Ensiksi mainittu jäljittelyteoria keskittyy teoksen ja ulkoisen todellisuuden väliseen suhteeseen ja jälkimmäinen ilmaisuteoria taiteilijan ja teoksen väliseen suhteeseen. Jäljittely ja ilmaisu voidaan nähdä toisiensa vastakohtina. Jäljittelyteoriassa representaatioissa viitataan asiantiloihin esim. iltamaisema henkii rauhaa, kun taas ilmaisussa eli ekspressioissa viitataan ominaisuuksiin esim. rauhallisuuteen. Semiotiikassa nämä molemmat ovat kuitenkin yhdistettävissä kattavampaan näkemykseen, jossa ne ovat laajemman kokonaisuuden osatekijöitä. Vuorisen mukaan semioottisessa taidekäsityksessä korostetaan sitä, että teoksessa ilmenee ”toinen todellisuus”, joka on joko ulkoinen tai ihmisen sisäinen todellisuus. (Vuorinen, 1997, s. 19, 21.)

Semiotiikka on kuvan rakenteelliseen ”kielioppiin” keskittyvä kuva-analyysin traditio. Semiotiikka painottaa teoksen muodollisten ominaisuuksien merkitystä suhteessa kuvan tulkintaan. Semiotiikka pyrkii löytämään syvempiä merkityksiä analysoimalla kuvaan liittyviä yksityiskohtia ja sen kielioppia. Räsänen (2008) korostaa, että kun kuvasta puhutaan kielenä, viitataan sillä usein semiootikkojen näkemyksiin visuaalisesta viestinnästä. Semiotiikka tarkoittaa merkkiä ja se tulee kreikan sanasta *semaion*. Se on alun perin kehitetty kielitieteiden tarpeisiin, mutta sellaisenaan sitä voidaan soveltaa kaikkeen ihmisen toimintaan. Nykyisin semiotiikkaa on hyödynnetty kulttuurintutkimuksen menetelmänä, jolla on keskitytty ihmisen merkitystuotantoon ja kulttuurin kommunikaatioprosesseihin sekä niiden alla oleviin isompiin järjestelmiin. (Räsänen, 2008, s. 167.)

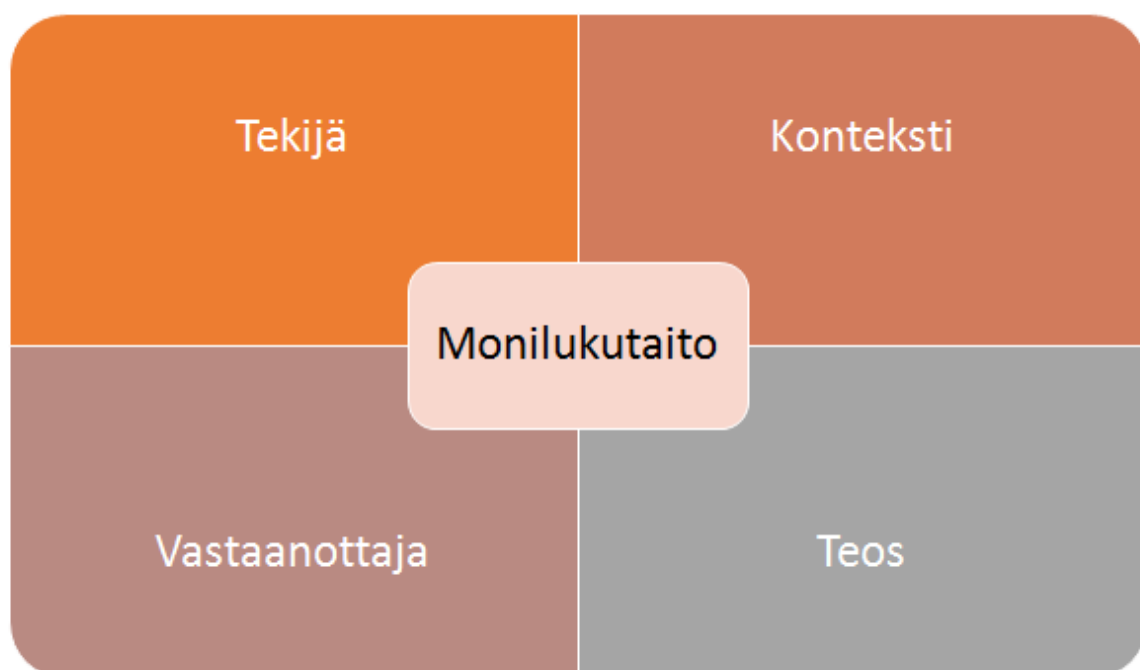
Semioottisessa taidekäsityksessä on mukana myös idealistinen kauneuskäsitys eli kauneus on idean ilmentymistä. Kauneus voi olla perusluonteeltaan symbolista tai merkinluonteista. Vuorinen (1997) korostaa, että kaunis ilmiö viittaa tai vihjaa tuonpuoleisten ideoiden todellisuuteen, jolloin se on jotain aistittavaa, mutta samalla siinä ilmenee järjestelmällisesti tajuttava henkinen todellisuus. Tämän vuoksi taide on yhdistetty usein myös totuuteen tai tiedolliseen arvoon. (Vuorinen, 1997, s. 21–23.)

Kuvallisuutta ja visuaalisuutta esiintyy paljon yhteiskunnassa ja niitä käytetään paljon myös merkityksenannossa monimuotoisemmin. Kupiainen (2007) on pohtinut kuvallisuutta ja visuaalisuutta suhteessa kieleen ja lukutaitoon. Kuvan ja sanan suhde on historiallisesti muuttuva, jolloin mukaan tulee myös ihmisten välinen kommunikaatio, johon liittyy myös oma, yhteisesti sovittu kulttuurinen koodi. Koodin kautta säädellään merkityksiä, joka vaatii myös lukutaitoa. Semiotiikassa ollaan kiinnostuneita koodijärjestelmästä ja erityisesti perinteinen semiotiikka nostaa esille sen, että koodit ovat kulttuurisesti ”sovittuja” järjestelmiä. Näkemiseen sisältyy käsitteellistämistä, joka puolestaan vaati kulttuurista merkitysprosessia. Kuva voidaan nähdä kielen kaltaisena, johon sisältyy paljon merkityksiä, mutta se ei välttämättä kerro koko totuutta. Näin ollen katsojalle jää myös tulkinnan varaa. (Kupiainen, 2007, s. 37–40, 46.)

Kuvasemiotikat kiinnittävät huomiota kuvan rakenteelliseen ”kielioppiin” ja sen viestintään. Semiotikkojen mukaan kuva on koodattua kieltä. Kuvan koodi syntyy syntaktisten (miten kuva on rakentunut) ja semanttisten (mitä kuva merkitsee) sääntöjen vuorovaikutuksesta. Varhaiset semiotikat ovat etsineet kuvista samanlaista kielioppia kuin mitä kirjoitetusta kielestä on löydettävissä. Tällöin keskityttiin kuvan formalistien luokittelemiin kuvan peruselementteihin ja kuvasommittelun lauseen rakentamiseen. Räsänen (2008) mukaan syntakstillä viitataan näiden visuaalisten osamerkkien välisiin suhteisiin ja semantiikalla puolestaan tarkoitetaan kuvan denotaatiotason suhdetta konnotaatiotasoon. Denotaatio tarkoittaa kuvan ilmisisältöä eli mitä kuvaa katsova näkee oman arkitietonsa pohjalta. Konnotaatiolla viitataan kuvan sivu- ja piilomerkityksiin. Räsänen huomauttaa, että tutkimalla kuvallisia ilmauksia esimerkiksi symboleja ja metaforia, paljastetaan silloin kuvaan sisältyviä merkityksiä. (Räsänen, 2008, s. 167–168.)

Kuvaa voidaan tarkastella myös kuva-analyysimallin nelijaon perusteella ja sen taustalla vaikuttavat taideteoriat kytkeytyvät semiotikkojen tapaan lähestyä kuvan kommunikaatioluonnetta. Kun viestissä painottuu taitelijan välittämä tunne, puhutaan silloin lähettäjäkeskeisestä viestistä. Tällöin taustalla vaikuttaa ekspressiivinen taideteoria. Lähettäjä voi painottaa kuvassa aiheen merkitystä, jos hän haluaa käyttää kuvaa välineen esimerkiksi propagandassa. Formalismi painottaa kuvan esteettisiä ominaisuuksia, jolloin pääpaino on itse välineessä ja huomio kiinnittyy teoksen muodollisiin tekijöihin sekä sen tuottamaan viestintään. Vastaanottajan reaktioihin painottuvan viestin ydin on lähettäjän päämäärässä, jolloin korostuu taiteilijan ja vastaanottajan välinen yhteys. Taustalla vaikuttaa ekspressionistinen taideteoria. Kun huomio kiinnittyy kulttuurisiin merkityksiin, tarkastellaan

silloin kontekstia. Tämä konteksti sisältää sekä kuvan esittämiseen että tulkintaan vaikuttavia tekijöitä, jotka voivat liittyä viestiin ja lähettäjään. Viestiin liittyviä kontekstuaalisia tekijöitä voivat olla mm. kuvatekstit, äänet, toiset kuvat jne. Lähettäjän konteksti puolestaan tarkoittaa kuvallisen viestin yhteyttä mm. kuvan tekijään, yhteistyökumppaneihin, julkaisijaan ja omistajaan. Vastaanottajan konteksti voi tarkoittaa katsojan ja muiden tulkintahetkellä mukana olevien sekä tarkasteluympäristön välissä ilmeneviä yhteyksiä. Räsänen (2008) korostaa kuvan tarkastelun kontekstuaalista lähestymistapaa, joka on kokemuksellinen taiteen ymmärtämisen malli ja johon sisältyy ajatus myös kuvan monilukutaidosta. (Räsänen, 2008, s. 148, 168–169.)

Kuva 3 Kuvan analyysimallit, joiden pohjalta tapahtuu kuvan kokemuksellinen ymmärtäminen (Räsänen, 2008, s. 149).

Taideteosta ja sen merkitystä voidaan lähestyä monesta näkökulmasta. Modernistisen taidekäsityksen mukaan taideteos ”ei merkitse vaan on”, mutta semioottisesta taidekäsityksestä ”taideteos ei vain ole vaan merkitsee”. Vuorisen (1997) mukaan taideteos on jotain, mitä kutsutaan merkiksi esim. symboli, teksti, viesti tms. eli se ei vain ole olemassa, vaan se merkitsee jotain tai osoittaa toiseen todellisuuteen. (Vuorinen, 1997, s.14–15.) Myös Kuusamo (1990) korostaa sitä, että merkki ottaa jonkin muun paikan ja vastintaa samalla jotain (Kuusamo, 1990, s. 45).

Lapsen kuvallisessa ilmaisussa on myös havaittavissa kokemusmaailmasta poimittuja teemoja ja yksityiskohtia. Erilaisten teemojen, symbolien ja merkkien käyttäminen lisääntyy lapsen kuvallisen ilmaisun kehittymisen myötä. Lapselle kuvallisessa ilmaisussa on oleellisempaa oman aktiivisen tutkimuksen ja tekemisen tuloksena tuotettu vastine todellisuuden kohteesta. (Salminen, 2005, s. 52.)

Lasten tuottamia teoksia ei tulisi tarkastella aikuisten kuanormeista käsin, koska silloin teosta helposti erehdytään vertaamaan luonnonmukaisuuteen. Lapsi rakentaa todellisuuskuvaa monella tavalla piirtämisen lisäksi. Leikit, tarinat, näytteleminen, laulaminen, unelmointi ym. tarjoavat saman mahdollisuuden todellisuuskuvan muotoilemiseen. Kuitenkin kuvallisessa ilmaisussa mm. piirtäminen, maalaaminen, muovailu ym. sisältyy erikoislaatuista ja ainutkertaisia todellisuuden piirteitä. Kuvallisen ilmaisun kautta lapsi saa tehdä ideat ja tunteet näkyväksi. Hyvin pian lapsi oppii muodostamaan graafisia symboleja ja kuvamerkkien karttuessa myös muodostamaan monimutkaisempia merkityksiä. Lapsen kuvallisessa ilmaisussa realismi perustuu toiminnallisuuteen. Lapsi voi liioitella teoksessaan niitä ominaisuuksia tai asioita, jotka ovat tärkeitä. Lapsen tuottamat merkit ja hahmot ovat mielenkiintoisia ja tärkeitä ideoita, kunhan niiden ”taakse” osataan katsoa. (Salminen, 2005, s. 52–54, 58–59.)

Salminen (2005) mukaan symbolifunktiolla eli semioottisella funktiolla viitataan yksilön kykyä esittää ulkomaailman kohteita, niiden ominaisuuksia sekä niiden välisiä suhteita jollakin muulla kuin näillä kohteilla itsellään. Symbolifunktion muotona voidaan kielen lisäksi käyttää myös muita muotoja. Salminen viittaa Larry Grossin symbolisen ajattelun ja toiminnan perusmallien (”kielet”) jaotteluun; 1) lingvistinen, 2) sosiaalisesti opittava ele- ja ilmekieli, 3) ikoninen (kuvallinen), 4) loogis-matemaattinen ja 5) musiikillinen perusmalli. Jokaisella mallilla on oma viestinnällinen perusominaisuus, vaikka niillä on myös monia päällekkäisiä alueita. Grossin mukaan perusmallissa on tiettyjä ominaisuuksia, jotka takaavat sen itsenäisyyden ja omavaraisuuden. Perusmalli voidaan a) liittää tiettyjen kohteiden tai tapahtumien sarjaan (viitekehykseen), b) siihen liittyy erillinen muistiin varastoituminen, c) sillä on tietty käyttötapojen ja muodonmuutosten valikoima, d) sillä on omat ryhmittelyperiaatteensa, jotka säätelevät sitä ja e) se ei ole käännettävissä toisen mallin kielelle. Symbolisen sanoman merkitys ja siihen liittyvä arvo voidaan ymmärtää vain sen ”kielen” puitteissa, jolla se on luotu. Salminen korostaa, että tämän vuoksi matemaattiselle yhtälölle ei ole olemassa vastaavaa sanallista käännettä, ei luistelijan tekemälle piruetille tai

Sibeliuksen viulusonaatille. Jokaisella on oma tarkka merkityksensä, mutta ainoastaan juuri niille ominaisen ”kielen” puitteissa. (Salminen, 2005, s. 39–40.)

Symbolinen ajattelu ja viestinnän kyky laajentavat koetun maailman aluetta. Niiden avulla ihminen pystyy säilyttämään ulkomaailmasta saamaansa informaatiota ja muokkaamaan sitä luodakseen sisäisten kuvien maailman. Eläimillä ei vastaavanlaista sosiaalisen ja symbolisen välittämisen mahdollisuutta esiinny. Kuvallinen ilmaisu on yksi tapa hankkia, säilyttää, muokata ja viestiä ulkomaailmasta saatua tietoa. Lisäksi sen kautta yksilö voi jäsentää omaa ympäristöään, kokemuksiaan ja havaintojaan sekä antaa konkreettisen muodon omille sisäisille mielikuvilleen. (Salminen, 2005, s. 40.)

Taideteosta voidaan tarkastella tekijänsä peilinä, joka sisältää monenlaisia merkityksiä. Kuvan tulkintaan vaikuttavat monenlaiset tekijät. Räsänen (2008) nostaakin esille sen, että todellisuuden ja taideteoksen suhde on kompleksinen, koska taiteilija työskentelee monesti naamion takana tai kompensoi todellisia tunteitaan. Näin ollen jokaisen tekijän teoksessa onkin runsaasti henkilökohtaisen tason ylittäviä merkityksiä. Kuva voi heijastaa myös alitajunnassa olevia asioita. Psykoanalyttisen teorian mukaan taiteilijan luomistyötä ja kuvan vastaanottamista leimaa sama tarkoitus. Taiteilija käsittelee alitajunnastaan kumpuavia asioita työstäen näitä taiteelliseksi materiaaliksi. (Räsänen, 2008, s. 148, 150, 152–153.) Kuva siis voi kertoa monenlaisia asioita ja siihen voi kytkeytyä kontekstuaalisia tekijöitä.

Kuvien tulkinta ja semiotiikka ovat siis lähestymistapoja, joiden avulla voidaan tarkastella kuviin liittyviä viestejä. Nuorten tuottamalle taiteelle on ominaista metaforat ja symboliikka, joiden kautta voidaan välittää viestejä ympäröivään maailmaan. Miten kuvissa esiintyvät elementit tukevat nuorten kuvallista ilmaisua ja tunnistavatko tulkintoja tekevät nuoret näitä? Lisäksi tutkimuksen osalta olen kiinnostunut siitä, että välittykö teoksen tekijän viesti nuorille samankaltaisena vai onko siinä eroavaisuutta? Jos eroavaisuutta on, niin mistä se johtuu? Vaikuttaako viestin sisältöön tulkintaa tekevän nuoren oma kokemusmaailma? Puhuvatko nuoret edes symbolisista merkityksistä kuvatulkingintojen yhteydessä? Teoriapohja luo käsityksen myös siitä, että kuva heijastaa omaa aikaansa ja kulttuuriaan. Tutkimuksessa aineistonkeruussa hyödynnetyt teokset ovat valikoituneet ympäri maailmaa ja niitä on eri aikakausilta. Tunnistavatko nuoret teoksissa ilmeneviä aikakausia ja kulttuurisia merkityksiä?

5 Tutkimuskysymykset

Tutkimuksessa selvitetään nuorten kuvien tulkintaan liittyviä näkemyksiä ja sitä, millaisia merkityksiä he tarkasteltavien teosten pohjalta muodostavat. Tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita siitä, millaista tietoa nuorten tekeminen tulkintojen kautta voidaan saada ja millaisia merkityksiä nuoret nostavat toisten nuorten teoksista esille. Tutkimuksen varsinainen tutkimusongelma muotoutui Lasten ja nuorten taidekeskuksen tiloissa kulttuuritalo Villa Artussa (engl. Art Centre for Children and Young People) järjestetyssä Jälki Kuvia - Kuvan jälkiä kesäkoulussa Hyvinkäällä 22.–23.8.2018. Seminaarissa järjestetyn keskustelun pohjalta nousi esille kysymys siitä, mitä nuoret ajattelevat toisten nuorten teoksista ja millaisia asioita tulee esille teoksia analysoidessa. Päätin ottaa tämän oman pro gradun -tutkielman aiheeksi ja näkökulmaksi, vaikka tiesin, että tutkimus tulee olemaan jossakin määrin haastava.

Lasten ja nuorten teoksia on paljon tutkittu ja arvioitu kehityspsykologisesta näkökulmasta ja samoin myös valtasuhteista käsin. Lapset tuottavat mielellään kuvia ja erityisesti varhaisina vuosinaan lapsi piirtää, muovailee, rakentelee ja maalaa työstääkseen jotain mielenkiintoista ja ainutlaatuista. Kasvattajat, psykologit, taiteilijat ym. asiantuntijat ovat koettaneet tulkita lasten kuvallisia tuotteita ja niiden avulla on yritetty selittää lapsen persoonallisuutta, minäkuvaa ja luovuutta. Kuvallisia tuotoksia on tarkasteltu myös oppimisen kannalta. Mitä näköisempi teos on, sitä parempana sitä on pidetty. Lasten kuvallisia tuotoksia on tarkasteltu myös siitä näkökulmasta, mitä niistä puuttuu. Teoksia on voitu pitää kömpelöinä ja puutteellisina. Lapsen teoksen virheisiin on kiinnitetty huomiota, jolloin kasvattajat ovat keskittyneet kehityskaaren mukaisiin kuvallisiin valmiuksiin ja taitoihin. Lasten kuvallisia tuotoksia on tarkasteltu myös skeema-käsitteen kautta. (Lowenfeld & Brittain, 1987.)

Mitä sitten lasten ja nuorten kuvalliset teokset kertovat? Erilaisia teorioita ja lähestymistapoja on monia. Minua kiinnosti lasten ja nuorten kuvallisissa teoksissa se, mitä nuoret niissä näkevät ja millaisia tulkintoja he niistä tekevät. Tutkimuksen varsinaiset tutkimuskysymykset muotoutuivat pohtiessani nuorten vertaisarviointia ja siihen liittyviä näkökulmia.

Tutkimukseen valikoitui kolme keskeistä tutkimuskysymystä, joiden avulla selvitetään nuorten kuvatulkintaan liittyviä näkökulmia:

- Millaisia havaintoja vertaisarvioinnissa nousee esille?

- Millaisia tulkintoja nuoret tekevät toisten nuorten tekemistä teoksista?
- Millaiset teokset nuoria kiinnostavat ja miksi?

Tutkimuskysymykset määrittävät aineiston tutkimusotteen ja aineistonkeruun menetelmän. Tutkimuksen tarkoitus on vastata tutkijan asettamiin kysymyksiin (Metsämuuronen, 2006a, s. 38). Nuorten kuvallisen ilmaisun vertaisarvioinnista löytyviä tutkimuksia on vähän. Metsämuuronen mukaan aiheeseen liittyvän tutkimustiedon vähäisyyden vuoksi tutkijalla ei ole yleensä mahdollisuutta ennustaa tulosta (Metsämuuronen, 2006a, s. 38–39).

Pro gradu – tutkielman aihetta ja tutkimuskysymyksiä pohtiessani huomasin, että vastaavia tutkimuksia valitsemastani aihealueesta oli varsin vähän. Vastaavanlainen tutkimus olisi antanut jonkinlaista viitettä siihen, millaisia tulkintoja ja merkityksiä nuoret nostavat vertaisarvioinnissa esille. Koska kiinnostuksen kohteena oli nuorten tulkinnat ja merkitykset, oli luontevaa valita tutkimusotteeksi laadullinen tutkimus. Tutkimusstrategiaksi valitsin tapaustutkimuksen, koska halusin haastatella 18–25-vuotiaita nuoria. Aineiston keruuksi valikoitui ryhmähaastattelu, vaikka olisin voinut tehdä haastattelut myös yksilöhaastatteluina. Tosin ryhmähaastattelun kautta aineiston keruuseen ei tarvitse niin paljon aikaa ja ryhmähaastatteluun voidaan ottaa enemmän haastateltavia mukaan, joka toisaalta on aineiston kannalta parempi. Jos haastatellaan muutamaa ihmistä, ovat heidän kokemuksensa hyvin subjektiivisia ja niistä voi olla vaikea löytää yhtäläisyyksiä. Suurempi haastateltavien määrä voi nostaa esille samankaltaisuuksia, joita voidaan verrata myös teoriataustasta nouseviin näkökulmiin. Seuraavassa luvussa käyn tarkemmin läpi tutkimuksen toteutusta.

6 Tutkimuksen toteutus

Pro graduun liittyvä tutkimus on toteutettu laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena. Tutkimuksen aineisto kerättiin Hyvinkäällä Lasten ja Nuorten Taidekeskuksen tiloissa kulttuuritalo Villa Artussa ajalla 22.–23.10.2018. Tutkimuksen aineiston keruu kesti kaksi päivää ja siihen osallistui kymmenen nuorta (N= 10), jotka olivat iältään 18–25-vuotiaita.

6.1 Tutkimusotteena laadullinen tutkimus

Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus sisältää useita erilaisia tutkimuskäytäntöjä, jotka pyrkivät totuuden etsimiseen ja sitä kautta tulkintojen muodostamiseen. Tutkimusmenetelmä valitaan aina sen perusteella, millä on paras päästä mahdollisimman lähelle totuutta. Metsämuuronen kuitenkin korostaa, että kvalitatiivista tutkimusta on vaikea määritellä selvästi, koska sillä ei ole teoriaa eikä näin ollen paradigmaa. (Metsämuuronen, 2006b, s. 81,83.)

Ihmiset tulkitsevat asioita aina valitsemastaan näkökulmasta, sillä ymmärryksellä, joka heillä siinä hetkessä on. Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2014) korostavatkin, että asiaa voidaan tulkita monin eri tavoin, jolloin tieto voi muotoutua erilaiseksi. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2014, s. 160.) Tutkimuksen keskiössä on nuorten vertaisarviointi, jolloin kiinnostus on nuorten tekemissä havainnoissa ja tulkinnoissa. Tämän vuoksi tutkimusotteeksi sopii hyvin laadullinen tutkimus. Tutkijana tehtäväni on aineiston kautta nostaa esille nuorten havaintoja ja tulkintoja.

Laadullisessa tutkimuksessa lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen, koska todellisuus näyttäytyy meille moninaisena. Tutkimuksen tekemisessä on kuitenkin muistettava, että todellisuutta ei voida pilkkoa osiin, vaan siinä on mahdollista löytää monensuuntaisia suhteita. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen kohdetta pyritään tarkastelemaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti, vaikka tutkija ei voi täysin irtisanoutua omista arvolähtökohdistaan. Arvot vaikuttavat aina siihen, millä tavoin ymmärrämme tutkittavaa ilmiötä. Tutkimuksessa saavutetaan vain ehdollisia selityksiä, jotka ovat jollakin tavalla aina aika- ja paikkasidonnaisia. Hirsjärvi ym. (2014) huomauttavatkin siitä, että laadullisessa tutkimuksessa on kyse enemmän löytämisestä tai tosiasioiden paljastamisesta kuin todentaa jo olemassa olevia väittämiä. (Hirsjärvi ym., 2014, s. 161.)

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimus on kokonaisvaltaista tiedon hankintaa ja tutkija kerää tutkimuksen aineiston todellisissa tilanteissa. Tutkija pystyy tarvittaessa mukautumaan ja sopeutumaan erilaisiin tilanteisiin. Tutkimuksen tavoitteena on paljastaa jotain odottamatonta, jolloin painopisteenä on tutkia kerättyä aineistoa yksityiskohtaisen tarkastelun kautta. Laadullisessa tutkimuksessa suositetaan yleensä sellaisia metodeja, joissa tutkittavien näkökulmat pääsevät esille. Metodina voidaan käyttää mm. teemahaastattelua, osallistuvaa havainnointia, ryhmähaastatteluita jne. Laadulliselle tutkimukselle on myös tyypillistä se, että tutkimuksen kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti eli ei satunnaisotannan kautta, niin kuin määrällisessä tutkimuksessa tehdään. Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa tulkitaan niin, että tapaukset ovat aina ainutlaatuisia. (Hirsjärvi ym., s. 164.) Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että vaikka tutkimuksessa saadaan jotain löydöksiä, tulee niitä aina kuitenkin tarkastella ainutlaatuisina eikä samaa tulosta voida välttämättä saada aikaiseksi tutkimusta toistettaessa.

6.2 Hermeneutiikka tulkinnan teoriana

Hermeneutiikka on kehämäistä ymmärtämistä ja tulkintaa, jota on käytetty ihmistieteissä esim. kasvatustieteissä, sosiologiassa, taide- ja kirjallisuustieteissä jne. Se on syntynyt Raamatun ja antiikin tekstien sekä keskiajan lakitekstien tulkinnasta, josta se kehittyi edelleen renessanssin ja uskonpuhdistuksen aikana. Hermeneutiikassa on kyse tulkinnan päämäärästä eli lopullisen totuuden löytymisestä. (Nikander, 2004, s. vii; Tieteen termipankki, 2021.)

Hermeneutiikan oppi-isänä voidaan pitää Hans-Georg Gadameria (1900–2002), joka kokosi kasaan hermeneutiikan perintöä poiketen Martin Heideggerin (1889–1976) opeista ja näkemyksistä. Heidegger hyödynsi hermeneutiikkaa fundamentaali-ontologiansa tukemiseen, kun puolestaan Gadamer avasi hermeneutiikan tulkinnan, ymmärtämisen ja merkityksenannon yleisiä perusteita ja niiden pohjalta eri tieteiden hermeneuttisia erityissovelluksia. Gadamerin filosofiseksi hermeneutiikaksi kutsuman tyyliuuntauksen piirteet tulevat hyvin esille teoksessa *Wahrheit und Methode*. Hänen filosofinen hermeneutiikkansa muodostaa itsenäisen ajattelukokonaisuuden, jossa hahmotetaan kuva niin filosofian- ja tieteenhistoriasta, kielestä, ymmärtämisestä ja merkitysteoriasta kuin hermeneutiikan ominaislaadusta ja itseymmärryksestä. Gadamer nostaa esille hermeneutiikan keskiön, tekstitulkinnan. Nikander korostaa, että Gadamer tähdentää yksilön äärellisyyttä kielen, kulttuurin ja historian äärettömyyden edessä. Hermeneutiikka avaa monenlaisia

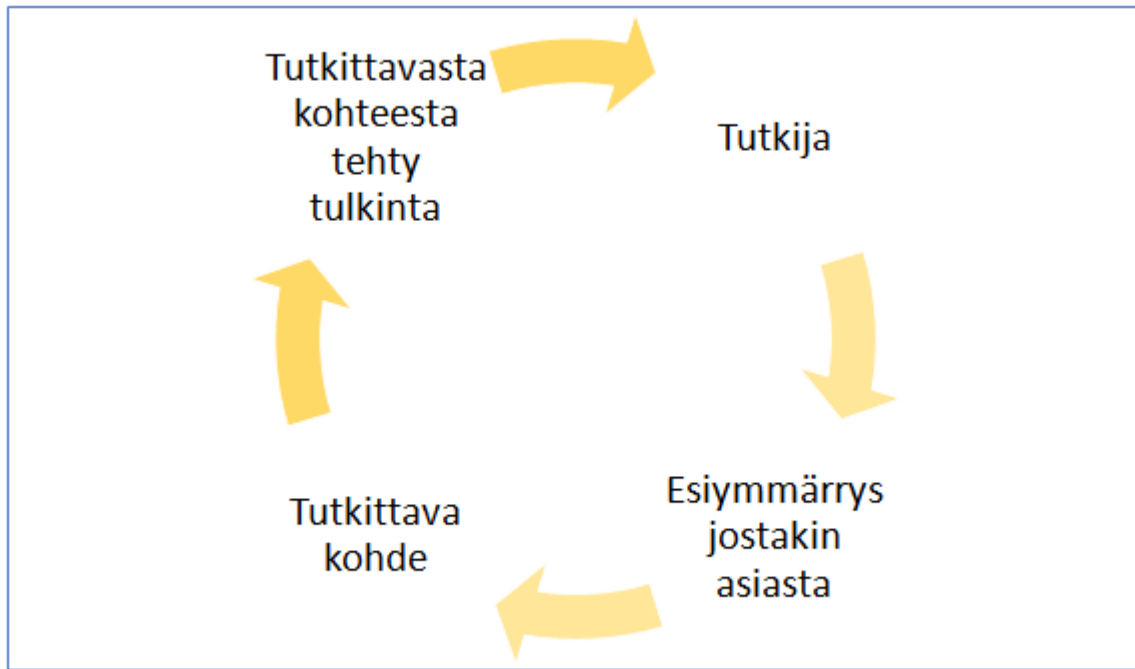
näkökulmia erilaisilla oppialoilla. (Nikander, 2004, s. vii-xii.) Hermeneutiikassa ollaan kiinnostuneita ihmisen tekojen, käytäntöjen ja kulttuurituotosten ymmärtämiseen liittyvistä kysymyksistä (Tieteen termipankki, 2021).

Luonnontieteet ja hermeneutiikka vastaavat erilaisiin kysymyksiin. Hermeneutiikalta odotetaan toisenlaista ja toisen arvoista tietoa kuin mitä luonnontieteiltä. Luonnontieteiden metodeilla ei voida tavoittaa kaikkea tietämisen arvoista ja mikä on arvokkainta tietää eli niitä perimmäisiä päämääriä, joita luonnonvarojen ja inhimillisten resurssien hallinnan on palveltava. Gadamerin (2004) mukaan hermeneutiikka ei kuitenkaan pysty takaamaan totuutta metodeillaan, vaan jopa epätieteellisessä teoksessa voi olla enemmän totuutta kuin pitkälle viedyssä tutkimuksessa. (Gadamer, 2004, s. 3–5.)

Hermeneutiikka tarjoaa ihmisen kaipaamaa totuutta ja oivallusta eri tavalla kuin luonnontieteet. Gadamerin (2004) mukaan olemme pohjimmiltamme sitä, mitä me historiallisesti tiedämme ja hermeneutiikka tuottaa tietoa itsestämme. Sen avulla voimme mahdollisesti nähdä jotain uutta, jos osaamme suunnata katseemme oikein. (Gadamer, 2004, s. 5, 8.) Hermeneutiikka tähtää ymmärtämiseen ja tulkintaan, joka etenee hermeneuttisessa kehässä dialogina tekstin ja sitä tulkitsevan välillä (Tieteen termipankki, 2021).

Hermeneutiikan osan tai kokonaisuuden kehä, johon kaikki ymmärtäminen perustuu, vaatii Gadamerin (2004) mukaan täydellisyyden ennakointia eli se ilmaisee kaikkea ymmärtämistä ohjaavan ennakkoedellytyksen: ymmärtää voidaan vain täydellinen merkityksen ykseys. Tämä täydellisyyden ennakointi ohjaa kaikkea ymmärtämistämme, joka siis on aina sisällöllisesti määräytynyt. Gadamerin mukaan tulkinnassa ei edellytetä vain immanenttia merkitysykseyttä, vaan tulkintaa ohjaavat transsendentit merkitysodotukset, jotka nousevat suhteessa totuuteen. Ymmärtäminen viittaa aina tarkastellun asian ymmärtämiseen ja vasta toissijaisena toisen esittämän mielipiteen erottamista omasta mielipiteestä ja sen ymmärtämisestä. Gadamerin näkemyksen mukaan hermeneutiikan lähtökohtana täytyy olla, että tulkitsija, joka haluaa ymmärtää, on sidoksissa perinteestä ilmaistuun asiaan ja hänellä joko on yhteys traditioon, josta perinne puhuu, tai hän löytää tämän yhteyden. (Gadamer, 2004, s. 35–37.)

Hermeneutiikassa tutkija lähestyy oman esiymmärryksen kautta tutkittavaa kohdetta, josta saatua tietoa tulkitsee lisää palaten takaisin lisääntyneeseen ymmärrykseen ja taas lähestyen uudelleen tutkimuksen kohdetta. Tästä muotoutuu kehämäinen jatkumo (Kuvio 1). Kehä mahdollistaa syvemmän ymmärryksen saavuttamisen tutkittavasta ilmiöstä.

Kuva 4 Hermeneuttinen kehä.

Ymmärtämistä tarvitaan ihmisten suhteessa toisiinsa ja maailmaan. ”Ymmärtämys” sana on johdettu verbistä ”ymmärtää”, joka viittaa ymmärtämyksen osoittamiseen. Gadamer (2004) korostaakin, että kyky ymmärtää kuuluu ihmisen perustavanlaatuisiin ominaisuuksiin ja se mahdollistaa yhteiselon, joka etenkin toteutuu kielen ja yhteisen keskustelun avulla. Ymmärtäminen epäonnistuu, mikäli ei ole yhteistä kieltä. Keskinäinen ymmärtäminen on aina kielen ongelma ja se joko onnistuu tai epäonnistuu tässä kielellisyyden tilassa. Ymmärtämisen ilmiöt mitä hermeneutiikka tutkii, ovat kielen ilmiöitä. Gadamerin mukaan kieli rakentaa yhteistä suuntautumistamme maailmassa ja samalla kannattelee sitä. Kun ihminen puhuu toisen kanssa, rakentuu samalla yhteinen näkökulma. Keskustelulla on voima myös muuttaa mielipiteitä, mutta vain yhteinen solidaarisuus on mahdollista yhteisen tulkinnan kautta. Sanallinen keskustelu voi muuttua sanattomaksi yhteisymmärrykseksi ja sen vuoksi voidaan sanoa, että myös sanattomat muodot viittaavat takaisin ymmärtämiseen, joka avautuu puheessa. (Gadamer, 2004, s. 90, 95, 207.)

Tutkimuksessa pyritään selvittämään nuorten vertaisarviointiin liittyviä näkemyksiä, joten minun on tutkijana tehtävä tulkintoja nuorten puheesta. Tutkija suuntaa katsettaan, kun hän tekee erilaisia valintoja suhteessa tutkimukseen. Tutkimuksen pohjalla oleva teoriataso luo jonkinlaista ymmärrystä tutkittavaa ilmiötä kohtaan, jolloin kyseessä on ilmiön esiymmärrys.

Esiymmärrys auttaa lähestymään tutkittavaa kohdetta, josta saadaan lisää tietoa. Tutkijan avoimuus antaa mahdollisuuksia tulkintojen tekemiseen. Tällöin tieto lisääntyy ja kehämäisyys jatkaa niin kauan, kun halutaan saavuttaa ymmärrys tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä.

6.3 Tapaustutkimus

Tutkimuksen aineiston hankinnan strategiana on käytetty tapaustutkimusta (engl. case study). Tapaustutkimuksessa keskeisessä osassa on tapaus tai tapaukset, joiden kautta pyritään saamaan tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Tapaus voi olla mikä vain kuten esim. yksilö, ryhmä, koulu, potilas, osasto, kehitysprojekti, henkilöstötoiminnot jne. Lisäksi tapauksena voi olla myös laatu, menestys, mielihyvä tai terveellisyys. (Erikssons & Koistinen, 2005, s. 1–2, 5; Metsämuuronen, 2006b, s. 90.)

Tapaustutkimus ei ole kuitenkaan niin selvärajainen lähestymistapa vaan, se saa jatkuvasti vaikutteita muista laadullisen tutkimuksen suuntauksista. Sitä on tehty positivistisen, postpositivistisen, tulkitsevan ja konstruktionistisen tutkimuksen viitekehyksissä. Tapaustutkimuksen vahvuus on siinä, että se toimii monimutkaisten ja muuttuvien kokonaisuuksien tutkimisessa paremmin kuin esim. survey-tutkimus. Sen avulla voidaan tuottaa tietoa, jossa voidaan tarkastella monipuolista ja yhteen kietoutuvia rakenne- ja toimijasuhteita. Tapaustutkimusta voidaan pitää tutkimusstrategiana eli enemmän lähestymistapana kuin aineiston keruu- ja analyysimenetelmänä. (Erikssons & Koistinen, 2005, s. 2–4.)

Tapaustutkimuksessa käytetään lähinnä mitä-, miten- ja miksi-kysymyksiä. Se toimii hyvin myös sellaisten aiheiden tutkimisessa, joista on tehty hyvin vähän tutkimusta ja varsinkin empiiristä tutkimusta. Lisäksi tapaustutkimus toimii hyvin tutkimusstrategiana niissä tutkimuksissa, joissa kohteena on jokin tämän ajan elävässä elämässä oleva ilmiö. (Erikssons & Koistinen, 2005, 4–5.)

Tapaus siis voi olla melkein mikä vain, josta saadaan kerättyä tietoa. Erikssonin ja Koistisen (2005) mukaan tutkijat kuitenkin antavat erilaisia kriteereitä sille, mikä voi olla tapaus. Tapaustutkimuksessa on kuitenkin tärkeintä se, että tapauksen pystyy rajaamaan muusta kontekstista kohtuullisen selvärajaisesti. Haasteita tapauksen rajaamisessa voi olla, mikäli kyseessä on jonkin ajallinen prosessi, jonka suhdetta kontekstiin on haastava määrittää.

Tällaisia tapauksia voivat olla esimerkiksi muutosprosessit, tapahtumaketjut, ilmiöt ym. ja tapaukset, joissa ilmenee monimuotisia toimijoiden välisiä suhteita. Tutkija kuitenkin viime kädessä määrittelee tapauksen ja perustelee valitsemansa tavan rajaukseen. Tapaus voidaan määritellä myös aineistonkeruun jälkeen, mutta tällöin kyseessä on aineistolähtöinen tutkimus. (Erikssons & Koistinen, 2005, s. 5–6.)

Tutkimukseen osallistui kymmenen 18–25-vuotiaasta nuorta, jotka edustavat otantaa nuorista eli tapausta. Tutkimukseen osallistuneet nuoret tekevät tulkintoja omista lähtökohdistaan, elämänhistoriastaan ja ajattelustaan käsin, joten tutkimuksesta saadut löydökset eivät kuitenkaan ole yleistettävissä. Tämä on myös laadulliselle tutkimusotteelle ominaista, etteivät tutkimuksesta tehdyt löydökset ole toistettavissa.

6.4 Aineiston keruu

Tutkielman aineiston keruu toteutettiin Hyvinkäällä Lasten ja Nuorten taidekeskuksen tiloissa kulttuuritalo Villa Artussa 22.–23.10.2018 ryhmähaastatteluna.

6.4.1 Aineiston keruu ryhmähaastatteluna

Tutkielman tutkimusotteeksi valikoitui laadullinen tutkimus, koska tutkimuksen kohteena oli nuorten taiteesta tekemä vertaisarviointi. Aineiston kerääminen toteutettiin Hyvinkäällä Lasten ja Nuorten taidekeskuksen tiloissa kulttuuritalo Villa Artussa 22.–23.10.2018. Tutkimukseen osallistui kymmenen nuorta (N=10), jotka olivat iältään 18–25-vuotiaita. Ennen varsinaista aineiston keräämistä tutkittavilta pyydettiin tutkimuslupa (LIITE 1). Tutkimuslupa laadittiin ytimekkääksi, jotta nuorten oli helppo lähestyä sitä. Liian pitkä tutkimuslupa olisi saattanut nuorilta jäädä lukematta ja mahdollisesti osallistujajoukko olisi jäänyt pienemmäksi.

Aineiston keräämisessä käytettiin ääninauhuria ja videointia. Nuoret tulivat taidekeskuksen tiloihin, joissa aineiston kerääminen suoritettiin ryhmähaastatteluna. Päädyin toteuttamaan nuorten kuva-analyysin ryhmähaastatteluna juuri sen vuoksi, ettei nuorten tarvinnut jännittää tilannetta niin paljon. Itselle tutussa ryhmässä voi olla helpompaa kertoa näkemyksiä kuin itselle tuntemattomalle tutkijalle suoraan. Toisaalta tutussa ryhmässä jäsenten kesken voi olla valtasuhteita, jotka vaikuttavat mahdollisuuksiin esittää omia näkemyksiä ja tulkintoja. Valtasuhteiltaan voimakkaammat nuoret saattavat dominoida ryhmän dynamiikkaa, jolloin

osa nuorista saattaa vetäytyä keskustelun ulkopuolelle. Toisaalta vahvemman aseman ryhmässä saanut voi toimia myös kannustajana ja innostaa muita tuomaan oman näkemyksensä esiin. Jos olisin tuntenut nuoret jo entuudestaan, olisin saattanut toteuttaa myös yksilöhaastatteluita. Myös ajankäytön kannalta kuva-analyysien toteuttaminen ryhmässä oli paljon nopeampaa.

Haastatteluita on käytetty pitkään aineistonkeruun menetelmänä. Yksilöhaastatteluita on käytetty vuosikymmenten ajan perusaineistonkeruumenetelmänä, kun puolestaan ryhmähaastattelut ovat vakiinnuttaneet paikkansa vasta viime aikoina. Molempia aineistonkeruun menetelmiä voidaan käyttää myös rinnakkain, mutta se vaatii tutkijalta herkkyyttä analyysiprosessin aineistotyyppien väliselle erolle. Ryhmähaastatteluiden historia juontaa juurensa markkinoinnin tutkimuksesta, jossa haastatteluiden ajateltiin tuottavan kustannustehokkaasti tietoa. Tutkimuksissa oltiin kiinnostuneita yksilöistä ryhmässä eli yksilöiden ajatuksista ja mielipiteistä, vaikka heitä tutkittiin ryhmässä. Pietilä (2010) korostaa, että myöhemmin tutkimuksen kentällä alettiin painottaa ryhmän sisäistä vuorovaikutusta, dynamiikkaa ja prosesseja, joiden kautta osallistujat muodostavat käsityksiä keskustelun aiheista. Tutkijan rooli asettuu ryhmähaastatteluissa erilaiseksi. Pietilä huomauttaa, että tutkija nähdään toimivan keskustelun rakentajana, ohjailijana ja rohkaisijana sen lisäksi, että hän haastattelee tutkimukseen osallistuvien omia kokemuksia ja ajatuksia. (Pietilä, 2010, s. 212–213.)

Kitzingerin (1995) mukaan ryhmähaastatteluiden taustalla olevat ryhmäprosessit voivat auttaa tutkijaa selventämään näkemyksiä tavoilla, jotka olisivat haasteellisempia tavoittaa yksilöhaastatteluiden keinoin. Ryhmähaastattelut sopivat hyvin tilanteisiin, joissa tutkijalla on useita avoimia kysymyksiä ja hän haluaa aktivoida osallistujia tarkastelemaan heille tärkeitä kysymyksiä heidän omassa sanastossaan (engl. vocabulary), tuottamaan omia kysymyksenasetteluita ja tavoittelemaan omia prioriteetteja. Kun osallistujien ryhmädynamiikka toimii hyvin, työskentelevät osallistujat tutkijan rinnalla suuntaamalla tutkimuksen uuteen ja jopa odottamattomaan suuntaan. Ryhmähaastatteluissa keskustelun kulku on paljon monimuotoisempaa, koska osallistujia on enemmän. (Kitzinger, 1995.)

Ryhmähaastatteluissa osallistujien välisen viestinnän hyödyntäminen voi tuoda esiin (ala)kulttuuriarvoja (engl. (sub)cultural values) tai ryhmänormeja. Analysoimalla ryhmäkeskusteluista yksimielisyyden ja erimielisyyden toimintaa ja tutkimalla ryhmässä käytettyjä erityyppisiä kertomuksia, tutkija voi tunnistaa jaetun ja yhteisen tiedon. Kitzinger

(1995) kuitenkin muistuttaa, että ryhmädynamiikan haittapuolena on se, että ryhmänormien artikulointi voi vaientaa yksittäiset erimieliltä olevat äänet. Kuitenkin erimielisyyksiä voidaan käyttää kannustamaan osallistujia selvittämään omat näkökulmansa ja selventämään, miksi he ajattelevat niin kuin ajattelevat. Tutkimukseen tuo haasteensa myös se, että tutkimukseen osallistuvien läsnäolo voi vaarantaa tutkimusistunnon luottamuksellisuuden. Kuitenkin ryhmähaastattelu voi auttaa käsittelemään vaikeitakin aiheita, koska he voivat tarjota molemminpuolista tukea ilmaistakseen tunteita, jotka ovat ryhmälle yhteisiä, mutta jotka heidän mielestään poikkeavat valtaviiran kulttuurista (tai tutkijan oletetusta kulttuurista) (engl. he assumed culture of the researcher). (Kitzinger, 1995.)

Wilkinson (1998) puolestaan korostaa, että osallistujat itsessään muodostavat sosiaalisen kontekstin eli he ovat sosiaalisen ryhmän jäseniä ja heidän keskinäinen sosiaalinen vuorovaikutuksensa muodostaa tietoa. Ryhmäkeskusteluissa osallistujilla on tarve jakaa omia kokemuksiaan ja uskomuksiaan kollektiivisesti. Tähän kollektiiviseen ymmärrykseen (engl. collective sense-making) kuuluu tiedon jakaminen, kokemusten yhdistäminen ja niiden keskinäinen vertaileminen. Osallistujat neuvottelevat ideoista ja kokemuksista haastaen samalla muiden näkemyksiä. Kysymysten avulla pyritään selventämään ja tarjoamaan vastauksia, jotka tarkentavat, perustelevat tai puolustavat puhujan omia näkemyksiä. Kollektiivinen ymmärrys vaatii siis erilaisten mielipiteiden ja ajattelutapojen vertailua ja niistä käytävää yhteistä keskustelua. (Wilkinson, 1998, s. 338.)

Myös Alasuutari (1999) korostaa ryhmäkeskusteluiden yhteistä vuorovaikutuksen kehitystä. Alasuutarin mukaan tilanteissa keskustelu kiteytyy sen ympärille, mikä on kaikille yhteistä ryhmän jäsenenä. Tällöin yksikölliset eroavaisuudet ja subjektiiviset eli henkilökohtaiset tuntemukset jäävät tarkastelun ulkopuolelle. Ryhmähaastattelussa keskustelu ei ole vain haastattelijan ja haastateltavan välistä kysymys-vastaus-peliä vaan joissakin tilanteissa tutkija jää kysymystensä kanssa sivuun ja keskusteluun osallistuvat alkavat kysyä toisiltaan asioita ja pohtia ryhmälle ominaista suhtautumistapaa. Tällöin myös tulkinnoista nousevat näkemyserot voivat nousta esille. Tutkijalle tämä avaa uusia näkökulmia asioihin, koska hänellä on mahdollisuus nähdä, kuulla ja eritellä sellaista mikä ei ole yksilöhaastattelussa mahdollista. Alasuutari korostaa, että ryhmä voi tarjota termejä, käsitteitä, hahmottamistapoja ja argumentaatiostruktuureja, joiden puitteissa ryhmä toimii ja ajattelee omana kulttuurisena ryhmänä. (Alasuutari, 1999, s. 152.)

6.4.2 Tutkimusaineistoon liittyvät näkökulmat

Aineiston keruussa nuoria jännitti videokameran käyttö tallennusvälineenä. Mahdollisesti kuvaaminen jännitti nuoria sen vuoksi, että visuaalisesta kuvasta heidät on helpommin tunnistettavissa kuin ääninauhalta. Korostin kuitenkin jo tutkimuksen alussa, että ääni- ja videotallenteet tulevat vain tutkimuskäyttöön ja niitä käytetään tutkimusluvassa kerrotulla tavalla.

Tutkimuksen aineistojen tunnistettavuuteen liittyy muutamia näkökohtia. Tutkimusaineistoihin liittyy keskeisenä osana anonymisointi eli tunnisteiden poistaminen tai niiden muuttaminen. Tutkimuksessa anonymisoinnista päätetään aina tapauskohtaisesti, koska ratkaisuihin vaikuttavat mm. aineiston aihepiiri, tutkittavasta ilmenevät taustatiedot ja tutkittaville annettu informaatio. Anonymisoinnin tekemiseen löytyy erilaisia tapoja suhteessa siihen, onko kyseessä kvantitatiivinen vai kvalitatiivinen tutkimus. (Kuula, 2006, s. 200.)

Tunnistettavuuden estäminen on yksi tunnetuimmista ihmistieteen tutkimuseettisistä normeista. Kuula (2006) korostaakin, että nimettömyys ja tunnistamattomuus otetaan itsestään selvänä lähtökohtina, kun tutkittavien kanssa sovitaan aineistosta ja sen otteiden esittämisestä valmiissa tutkimusjulkaisuissa. Tunnistettavuuden estämisellä halutaan suojata tutkittavia mahdollisilta negatiivisilta seurauksilta. Tunnistamisen seurauksien arvioinnissa on huomioitava se, mitä tietoa tutkittavista annetaan ja millaisessa yhteydessä se tulee ilmi. Tunnistettavuuden estäminen voi olla myös niissä tapauksissa haastavaa, missä tutkittavat haluavat esiintyä omilla nimillään. Omalla nimellä esiintyminen voi paljastaa myös tutkittavan lähipiiristä sellaista tietoa, joka voi tulla tutkittavien nimien kautta tunnistetuiksi. Kuulan mukaan on tarkoin harkittava tutkittavien nimien käyttöä valmiissa tutkimusjulkaisuissa. Suurimmassa osassa tutkimuksia ei ole tarpeen tuoda esille tutkimukseen osallistuneiden nimiä. Tutkija kantaa vastuun tutkittavien yksityistiedon suojaamisesta ja siihen liittyvästä raportoinnista. (Kuula, 2006, s. 201, 203–204.)

Myös tässä tutkimuksessa lähtökohtana oli tunnistettavuuden estäminen, mikä tuotiin esille myös tutkimusluvan yhteydessä. Tutkimukseen osallistuvat eivät ole tunnistettavissa valmiista aineistosta eli aineiston tuloksissa ei ole sellaisia tietoja esim. nimiä, paikkakuntia, osallistujien taustoja jne. Kuvien analysoinnin yhteydessä tuli esille paljon sellaisia tietoja, joista ryhmä ja tutkimukseen osallistujat olisivat olleet tunnistettavissa. Litteroidessani haastatteluita kirjalliseen muotoon muutin tutkittavat kirjan- ja numerokoodiyhdistelmiin, joista kukaan ei ole tunnistettavissa. Kuitenkin nämä yhdistelmät olivat tarpeellisia, jotta

analysointivaiheessa tunnistaa, kuinka moni nosti esille samoja näkökulmia. Kuula (2006) toteaaakin, että tutkimuksen peitenimet eivät ole täysin ongelmattomia, jos keksitty nimi on tutkimusjoukkoon kuuluvan oikea nimi tai muistuttaa jonkun tutkimuskohteen edustajan nimeä (Kuula, 2006, s. 216). Tämän vuoksi myös tässä tutkimuksessa päädyttiin käyttämään näitä kirjain- ja numeroyhdistelmiä.

Tutkimusjulkaisussa tutkittavien tunnistaminen on kriittinen niin tutkimusetiikan kuin tietosuojaan kannalta. Kuulan (2006) mukaan kuitenkin julkaistavat tutkimustekstit ovat eri asia kuin tutkimukseen kerätty tutkimusaineisto. Tutkittavista puhuminen toisille tutkijoille ns. juoruilun merkeissä ei ole sallittua. Kuula korostaa, että sellainen toiminta osoittaa puutteellista tutkijan ammattitaitoa. Myös huolimattomuus aineiston käsittelyssä kuin säilyttämisessä kielii tutkijan osaamattomuudesta. (Kuula, 2006, s. 207–208.) Tässä tutkimuksessa aineistoja on säilytetty niin, ettei niihin ole ulkopuolisilla ollut mahdollisuutta päästä käsiksi. Lisäksi tutkimusaineiston analyysissä aineistoa on käsitelty tutkimusluvan mukaisesti.

6.5 Sisällön analyysi

Tutkimuksen aineiston käsittelyn yhteydessä on muutettu tutkittavan kannalta yksilöivät tiedot. Tutkimuksen kohteen kannalta tutkittavilta ei kerätty yksilöllisiä taustatietoja. Tärkeintä oli se, että kaikki tutkimukseen osallistuvat vastasivat otantaa nuorista eli olivat alle 29-vuotiaita. Tämän valinnan perustan siihen, että nuorisolaki määrittelee nuoren alle 29-vuotiaaksi (Nuorisolaki 1285/2016).

Laadullisessa tutkimuksessa voidaan käyttää sisällönanalyysia. Sitä voidaan käyttää yksittäisenä metodina tai väljänä teoreettisena viitekehyksenä, joka voidaan yhdistää erilaisiin analyysikokonaisuuksiin. Sisällönanalyysin avulla voidaan toteuttaa monentyyppistä tutkimusta ja useimmat eri nimillä kulkevat laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmät perustuvat jollakin tavalla sisällönanalyysiin. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 103.)

Laadullisen tutkimuksen sisällönanalyysin etenee karkealla tavalla kuvattuna seuraavanlaisesti. Tutkija päättää mikä aineistossa kiinnostaa ja etenee sen pohjalta analyysissä. Tutkija käy läpi aineistonkeruusta saadun aineiston ja merkitsee ylös ne asiat, mitkä asiat ovat oleellisia tutkimuskysymysten kannalta. Kaikki muu jätetään pois tutkimuksesta. Tutkija kerää merkityt asiat yhteen, jonka pohjalta luokittelee, teemoittaa tai

tyypittelee aineiston. Analyysin lopuksi tutkija kokoaa yhteenvedon keskeisistä tutkimustuloksista. Analyysia tehdessään tutkija joutuu pohtimaan aineistoa monelta kannalta, koska aineistosta voi nousta monenlaisia kiinnostavia asioita esille, jotka eivät liity sen hetkisen tutkimuksen tekemiseen. Tämän vuoksi rajaaminen on tärkeää ja oleellista, jotta tutkija pysyy valitsemallaan tiellä. Se, mistä tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita, tulisi näkyä tutkimuksen tarkoituksessa ja tutkimustehtävässä tai -ongelmassa. Näiden on oltava linjassa toistensa kanssa. Aineiston läpikäymisessä tutkija voi käyttää koodaamista, jonka avulla aineisto jäsennetään tutkimuksen kannalta mielekkääksi. Koodit toimivat tekstin kuvailun apuvälineenä ja aineiston jäsennyksen testausvälineenä. Koodaamisella voidaan etsiä ja tarkistaa tekstin eri kohtia. Tuomi ja Sarajärvi (2018) korostavat, että koodaamiselle tai merkkien käyttämiselle ei ole olemassa mistään yhtenäistä ohjeistusta. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 104–105.)

Sisällönanalyysissa tutkija luokittelee, teemoittaa tai tyypittelee aineistoa ymmärtääkseen sitä. Luokittelu on näistä yksinkertaisin aineiston järjestämisen muoto eli aineistosta määritellään luokkia ja lasketaan montako kertaa kyseinen luokka esiintyy aineistossa. Teemoittelu voi olla luokituksen kaltaista, mutta siinä tarkastellaan, mitä kustakin teemasta (aiheesta) on sanottu. Teemoittelussa aineisto pilkotaan ja ryhmitellään aihepiirien mukaan. Teemojen lukumäärien merkitys riippuu paljolti siitä, minkä laadullisen tutkimuksen perinteestä käsin tutkimusta tehdään. Tyypittelyssä aineisto ryhmitellään tietyiksi tyypeiksi eli teemojen sisällä etsitään näkemyksille yhteisiä ominaisuuksia, joista tehdään eräänlainen yleistys (tyyppiesimerkki). Tuomi ja Sarajärvi (2018) korostavat, että tyypittelyssä tiivistetään joukko tiettyä teemaa koskevia näkemyksiä yleistykseksi. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 105–107.)

Laadullinen analyysi voidaan jakaa periaatteessa induktiiviseen ja deduktiiviseen analyysiin. Jako perustuu tutkimuksessa käytetyn päättelyn logiikkaan, joka voi olla induktiivinen eli yksityisestä yleiseen tai deduktiivinen eli yleisestä yksityiseen. Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan kahtiajako on ongelmallinen sen suhteen, että ”puhdas” induktio on itsessään asetettu kyseenalaiseksi eikä teoria voi muotoutua yksistään havaintojen pohjalta. Lisäksi jaottelun osalta unohdetaan myös abduktiivinen päättely, jonka mukaan teorianmuodostus on mahdollista silloin, kun havaintoihin liittyy myös johtojatous, joka ohjaa niiden tekemistä. Eskolan (2007, 2018) mukaan aineiston analyysi voidaan jakaa aineistolähtöiseen, teoriasidonnaiseen ja teorialähtöiseen analyysiin (Eskola, 2007, s. 43; Eskola, 2018, s. 212–213; Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 107).

Aineistolähtöisessä analyysissä tutkimusaineistosta pyritään luomaan teoreettinen kokonaisuus eli analyysiyksiköt valitaan itse aineistosta tutkimuksen tarkoituksen ja tehtävänasettelun mukaisesti. Aineistolähtöisessä analyysissä ydin on siinä, että analyysiyksiköitä ei sovita etukäteen. Erityisesti aineistolähtöiset analyysit liittyvät fenomenologis-hermeneuttiseen tutkimusperinteeseen. Teoriaohjaavalla analyysillä tarkoitetaan analyysia, jossa teoria voi toimia apuna, mutta analyysi itsessään ei pohjaudu suoraan teoriaan. Teorialähtöinen analyysi on luonnontieteellisen tutkimuksen perinteinen analyysimalli, jossa nojaututaan vahvasti tiettyyn teoriaan, malliin tai auktoriteetin esittämään ajatteluun. Tutkimuksen kohteena olevat käsitteet määrittävät teorian mukaan. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 107–109.) Tämän tutkimuksen analyysi on aineistolähtöinen, koska tarkoituksena on selvittää nuorten näkemyksiä ja kiinnostuksen kohteita analysoimalla heidän keskenään käymää keskustelua.

6.6 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tieteen yksi tärkein eettinen arvo on pyrkimys riippumattomuuteen ja itsenäisyyteen. Tieteen itsensä asettamilla päämäärillä ja metodeilla tulisi siis päästä parhaimpiin tuloksiin, kun etsitään uutta tietoa ja siihen liittyvää ymmärrystä. Tieteessä tutkimustiedon tulee olla julkista, jolloin se on tiedeyhteisön käytettävissä. Uutta tietoa tulee etsiä omasta edusta ja arvovallasta riippumatta. Lisäksi tieteen tekemiseen liittyy myös kriittisyys. Uutta tutkimustietoa tulee epäillä ja mitä enemmän uusi tieto saa vahvistusta empiriasta, sen vankemmalle pohjalle se asettuu. (Kiikeri & Ylikoski, 2004, s. 20–23, 32–33.)

Tutkija tekee aina viimekädessä päätökset oman tutkimustyönsä eettisistä ratkaisuista ja kantaa vastuun niistä. Tutkijan tehtävänä on kuitenkin parhaansa mukaan noudattaa yhteisesti sovituista tutkimuksen tekemiseen liittyvistä periaatteista suhteessa omaan tutkimustyöhönsä. Tutkimuksen kohde voi herättää monenlaisia kannanottoja, jolloin tutkijan on pohdittava tieteellisiä ja eettisiä perusteluja omalle tutkimukselleen. (Kuula, 2006, s. 26–27.) Tutkija vaikuttaa monessa vaiheessa tutkimusta joko tietoisesti tai tiedostamattomasti. Hirsjärvi ym. (2014) korostavat, että tutkimus on valintojen ja päätösten tekemistä siihen saakka, kunnes tutkielma on viimeistely ja jätetty arviointiin. Ennen aineiston keruuta tutkija joutuu tekemään monenlaisia valintoja, joita on perusteltava niin tieteenfilosofiselta kuin käytännön tasolta saakka. Tutkimukselle saavutetaan hyvä pohja siinä vaiheessa, kun tutkija on onnistunut tekemään valintoja ongelmanasettelun, tieteenfilosofian, tutkimusstrategian ja

teoreettisen ymmärtämisen tasolla niin, että ne ovat toisiinsa nähden koherentteja. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa kannattaa kuitenkin varautua myös siihen, että ongelma tai tunnetummin, tutkimustehtävä, voi muuttua tutkimuksen edetessä. (Hirsjärvi ym., 2014, s. 123–124, 126.)

Tutkijalla on valinnanvapaus, mutta samalla myös vastuu tekemistään ratkaisuksista suhteessa tutkimukseen. Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka (2009) korostavat, että tutkijan asema suhteessa tutkittaviin on voi olla haasteellinen, koska tutkittavien tarjoamaa tietoa jostakin ilmiöstä vaikuttamatta kuitenkin tuotettuun tietoon itse. Tällöin liikutaan objektiivisuus- ja subjektiivisuuskysymysten ympärillä. (Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka, 2009, s. 24.)

Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan tutkimussuhde on eräs sosiaalisen olemisen ja kanssakäymisen muoto, jossa mitään olennaista ei saisi jäädä itsestäänselvyyksien piiriin. Tutkimuksessa olisi ideaalista, että objektiivisuus syntyy subjektiivisuuden tiedostamisesta. Tutkimuksessa objektiivisuus edellyttää tutkijalta mahdollisuutta tarkastella tutkimuskohdettaan ulkoapäin puolueettomana. Käytännössä tämä on kuitenkin haastavaa, koska tutkija ei voi irtaantua omasta itsestään ja omasta ajattelustaan. Saaranen-Kauppisen ja Puusniekan (2006) mukaan on kuitenkin tärkeintä se, että tutkijana pyrkii aktiivisesti tiedostamaan omaa ajatteluaan, kuten asenteita ja uskomuksia sekä toimimaan niin, etteivät ne vaikuttaisi tutkimuksen tekemiseen. (Eskola & Suoranta, 1998, s. 17–18; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006.) Jos tutkijana ei ole tietoinen omasta tavasta ajatella ja lähestyä maailman eri ilmiöitä, voi tutkimuskohteesta jäädä pois jotain oleellista, joka mahdollisesti tuottaisi uutta tietoa.

Tieteelliselle tutkimukselle on ominaista se, että se on itseään korjaavaa. Uusi tieto rakentuu aina vanhalle tietoperustalle, joka on usein myös hankitun tiedon lähtömateriaalina. Tieteellisessä tutkimuksessa tieto tulee hankkia objektiivisesti ja puolueettomasti. Lisäksi tutkijan tulee välttää omia subjektiivisia kannanottojaan tutkimusta tehdessään. Tieteellisen tutkimuksen tulee olla toistettavissa eli replikoitavissa myös muiden tutkijoiden toimesta. Metsämuuronen (2006a) mainitsee myös siitä, että jotkut tutkijat ovat manipuloineet tutkimusaineistoaan omista intresseistään käsin. Lisäksi jotkut tutkimusten kustantajat ovat voineet estää tutkimustulosten julkaisemista, mikäli niistä on ollut heille selvää haittaa. (Metsämuuronen, 2006a, s. 17–18.) Tutkimuksen objektiivisuus voi myös kärsiä, mikäli tutkimuksen ongelman muotoilu ja valitut tutkimusmenetelmät jäävät yksipuolisiksi (Hirsjärvi ym., 2014, s. 209). Saaranen-Kauppinen & Puusniekka (2006) korostavat myös

sitä, että tutkimuksissa voidaan käyttää ulkopuolisia rahoittajia, jotka voivat aiheuttaa ristiriitatilanteita suhteessa tutkimuksen tekemiseen. Tutkija joutuu työskentelemään monenlaisten kysymysten kanssa ja arvioimaan tutkimuksen tekemiseen liittyviä näkökulmia. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006.) Tutkimuksessa aineiston kerääminen ja siitä tehdyt tulokset on pyritty tekemään mahdollisimman puolueettomasti. Tietysti jo tutkimusaiheen valintaan ovat vaikuttaneet oma kiinnostuksen kohde eli nuoret ja heidän näkemystensä tavoittelu. Toisaalta aiheenvalintaa voidaan pitää perusteltuna jo sen vuoksi, että tästä näkökulmasta tehtyjä tutkimuksia ei ole kovin paljon.

Tutkimusetiikka korostuu niissä tutkimustapauksissa, joissa moraalinen normi joutuu ristiriitaan joko tutkimuksen käytännön tai tutkimuseettisten normien kanssa. Tutkimusetiikan tarkastelu ja sen pohtiminen voi kohdistua tutkimuksen eri toiminnan osa-alueisiin, kuten toimijoihin (tutkijat, opettajat, tutkimuksen koehenkilöt), heidän muodostamansa tiedeyhteisöt (tiedeyhteisö kokonaisuutena, tutkimuslaitos, yliopisto), toimeen (empiirinen tutkimus, raportointi) ja taustayhteisöihin (yhteiskunta, liike-elämä, viranomaiset). (Mäkinen, 2006, s. 5, 10.)

Tutkimuseettinen ongelma syntyy siis silloin, kun moraalinen normi esim. ei saa valehdella, joutuu ristiriitaan tutkimuksen käytännön tai sen tutkimuseettisten normien kanssa. Tutkimusetiikassa korostuu kaksi haastetta, joita ovat tutkimuksen päämääriin liittyvä moraalinen ja millä keinoilla päämäärät pyritään saavuttamaan sekä se, miten tämä ”määritelty” moraalinen voidaan ylläpitää tai miten se pitäisi ylläpitää. (Mäkinen, 2006, s. 10–11.)

Etiikka ja moraalinen usein sekoitetaan toisiinsa, vaikka kyse on kahdesta eri asiasta. Moraali (kreik. *mor*) syntyy siitä, kun joudumme toimiessamme ottamaan muut yksilöt huomioon ja pohtimaan sitä, miten oma toimintamme vaikuttaa muiden toimintaan. Moraali pitää sisällään yksilöiden ja yhteisöjen käsitykset hyvästä ja pahasta sekä oikeasta ja väärästä toiminnasta. Moraalin kannalta on olennaista, että yksilöt ovat sisäistäneet nämä edellä mainitut käsitykset esim. perintönä, omatoimisesti johdettuna tms. Etiikka (kreik. *ethos*) on puolestaan yksilöiden moraalista käyttäytymistä ja sen perusteita koskevaa tutkimusta. Etiikka viittaa totuttujen tapojen noudattamiseen. Ihminen toimii siis eettisesti oikein, kun hän noudattaa yleisesti hyväksyttyjä tapoja ja käytäntöjä kaavamaisesti. Etiikkaa voidaan tarkastella myös toisesta näkökulmasta käsin. Yksilö toimii eettisesti oikein vasta siinä tilanteessa, kun hän on punninnut tekonsa merkityksiä ja seurauksia ja tullut johtopäätökseen, että teko on eettisesti oikea tai väärä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että teko voi olla yleisen mielipiteen

vastainen, mutta yksilö on valmis toimimaan eettisesti oikein pohtimiensa päämäärien vuoksi. Mäkinen korostaakin, että etiikka on moraalin teoriaa. (Mäkinen, 2006, s. 10–11.)

Tieteen tutkimusetiikka voidaan jakaa sisäiseen ja ulkopuoliseen (tutkimus)etiikkaan. Sisäinen etiikka keskittyy tieteenalan luotettavuuteen ja totuudellisuuteen. Tutkimuksen kannalta on oleellista, ettei tutkimusaineistoa väärennetä tai sitä ei luoda tyhjästä. Lisäksi siihen liittyy myös tiedeyhteisön sisäiset säännöt siitä, miten kollegoja ja muita työyhteisöön kuuluvia kohdellaan. Tieteen ulkopuolinen tutkimusetiikka tarkastelee tieteen ulkopuolelta tulevia intressejä ja niiden vaikutusta tutkimukseen eli mitä tutkitaan ja miten tutkitaan. Ulkopuoliseen etiikkaan kuuluvat myös metodologiset kysymykset. (Mäkinen, 2006, s. 13–14.)

Tutkimuksessa olisi täytynyt kiinnittää enemmän huomiota tutkimusetikkaan, mikäli tutkimukseen osallistuvat olisivat olleet alle 18-vuotiaita. Mäkinen huomauttaa, että lapsia ja muita erityisryhmiä ei kuitenkaan saa sulkea tutkimuksen ulkopuolelle, jotta myös heitä koskeviin asioihin saadaan näkökulmia. Heidän käyttämistään koehenkilöinä ei voida välttää, mikäli halutaan paljastaa heidän elämäänsä liittyviä epäkohtia esim. sosiaaliset epäkohdat. Lasten ja erityisryhmien kohdalla kuitenkin tulee muistaa, että heillä ei ole samanlaista itsemääräämisoikeutta. Tutkimukseen osallistuminen edellyttää huoltajan tai muun laillisen edustajan lupaa. (Mäkinen, 2006, s. 64.)

Ennen tutkimukseen osallistumista osallistujille annettiin etukäteen tietoa tutkimuksesta ja heiltä pyydettiin tutkimusluvat. Tutkimusluvassa tuotiin esille tutkimuksen tarkoitus, aineistoa koskevat näkökulmat sekä tutkijan yhteistiedot mahdollista yhteydenottoa varten. Tutkimuksen aineiston käsitteleminen asianmukaisella tavalla on välttämätöntä. Lisäksi tutkimuksessa joudutaan pohtimaan eettisiä näkökulmia myös aineiston analyysivaiheessa, koska kyse on nuorista ja heidän tuottamistaan teoksista. Vertaisarvioinnin kohdalla nuoren teos asettuu tarkastelun alle, jolloin siitä annettu arviointi ei välttämättä ole positiivista. Tutkimuksen tuloksiin on hyvä myös suhtautua kriittisesti. Laadullisen tutkimuksen tulokset ovat heikosti toistettavissa eikä samanlaisiin tuloksiin välttämättä päästä tutkimusta toistettaessa, koska vertaisarviointiin vaikuttavat tutkimukseen osallistuvien omat kokemukset, tulkinnat ja kiinnostuksen kohteet. Myös ympäristöllä sekä nuoren fyysisellä ja psyykkisellä tilalla on vaikutusta teoksista tehtyihin tulkintoihin. Vastaavilla tutkimustoistoilla voitaisiin mahdollisesti löytää jotain samankaltaisuuksia nuorten vertaisarvioinnista, mutta samanlaiseen tulokseen tuskin päästäisiin.

Tutkimus toteutetaan laadullisena tutkimuksena, jossa ollaan kiinnostuneita teoksia tulkitsevien nuorten tekemistä havainnoista ja näkökulmista suhteessa teokseen ja sen tekijän intresseihin. Tutkimuksessa nuoret edustavat otantaan ikäisistä eli tapausta. Nuorten tekemien havaintojen ja tulkintojen ymmärtämiseksi tarvitaan hermeneuttista lähestymistapaa, koska teoriapohjan kautta nuorten omat kokemukset tulevat osaksi tehtävää tulkintaa. Kuinka nuoret muodostavat tulkintojaan teosten pohjalta ja millaiset tekijät tulkintoihin voivat vaikuttaa?

7 Nuorten vertaisarvioinnista tehdyt löydökset

Tässä osiossa käydään läpi nuorten vertaisarvioinnista tehtyjä löydöksiä. Laadullisen tutkimuksen puitteissa on parempi kertoa löydöksistä kuin tuloksista. Löydösten havainnollistamiseksi käytän myös suoria lainauksia, jotta lukija saa paremman käsityksen aineistoon liittyvästä analyysistä ja siitä tehdyistä tulkinnoista. Sitaattien kohdalla on käytetty anonyymisoinnin vuoksi kirjain-numero yhdistelmää eli satunnaisesti jokaiselle tutkimukseen osallistuneelle on arvottu aakkosten mukaan kirjain ja numerosarja viittaa tutkimusaineiston keräämisvuoteen eli esim. A2018. Näin osallistujien ikä ja sukupuoli ei ole millään tavalla tunnistettavissa.

Tutkimus on suoritettu aineistolähtöisenä analyysinä eli aineistosta itsestään on muodostettu värikoodaamalla ja teemoittelemalla nuorten puheesta ja yhteisestä keskustelusta nousevia teemoja. Aineistosta esille nousseet teemat olivat nuorten maailma ja globaalisuus, kulttuuri, teoksiin liittyvä narratiivisuus sekä tunnelma, tunteet ja värit. Nuorten valitsemissa teoksissa toistui samoja teemoja, mutta olen nostanut niistä esiin joitakin seikkoja, jotka poikkesivat tutkijan valitsemista töistä.

Nuorten tarkasteltavana oli yhteensä 20 teosta, joista tutkijan valitsemia oli 13kpl (LIITE 2) ja nuorten valitsemia 8kpl (LIITE 3). Nuoret saivat valita tarkasteltavaksi itseään kiinnostavan teoksen tutkimuksen aineistonkeruun toiselle päivälle. Nuoret käyttivät samoja taidekeskuksen kansainvälisestä lasten ja nuorten taiteen arkistosta koottuja verkkonäyttelyitä, joista olin poiminut ensimmäiselle päivälle tarkasteltavat teokset (tutkijan valitsemat). Nuorten valitsemien teosten mukana oli myös yksi tutkijan valitsema työ, joten sama työ oli mukana molemmissa tarkasteluissa eli periaatteessa nuorten valitsemia teoksia oli siis 7kpl.

Tutkimuksen visuaalinen aineisto osoittautui antoisaksi. Osa teoksista nosti esille nuorten omia kokemuksia ja muistoja, jotka tulivat esille haastatteluaineistoa tarkastellessa. Teosten tarkasteluvaiheessa nuoret nostivat niistä esille erilaisia merkityksiä. Ryhmähaastattelun aikana nuoret loivat yhdessä merkityksiä keskustelemalla, mitä kuvassa oli ja mihin kuva mahdollisesti liittyi. He myös pohtivat keskustelun aikana teoksen tekijän intressejä ja mahdollista viestiä, jonka hän haluaa välittää tekemänsä teoksen kautta. Teosten tarkasteluvaiheessa nuoret uskalsivat olla myös eri mieltä asioista ja pysyä valitsemassaan näkemyksessä. Valitsin myös tarkoituksella tarkasteluun teoksia, jotka sisälsivät symboliikkaa ja metaforia. Tarkasteluvaiheessa nuoret tunnistivat nämä elementit teoksista ja niiden

pohjalta nousi monenlaisia näkökulmia ja keskustelun aiheita. Tarkasteluvaiheessa huomasin myös sen, että nuoret kiinnittivät huomiota teosten väreihin ja niiden materiaaleihin. Nuoret nostivat aina tarkastelun alussa esille myös sen, oliko työ valokuva, lyijykynäpiirros, maalaus, pastellityö tms.

7.1 Nuorten maailma ja globaalisuus

Nuoret kiinnittivät huomiota kuvien elementteihin, jotka liittyivät jollakin tavalla yhteiskunnan ilmapiiriin, kulttuuriin ja nuorten omaan maailmaan. Erityisesti nuoret nostivat esille slovenialaisen Ana Katarina Bagarin teoksesta *Internet Generation* sen, että nuoren maailma on juuri sitä mitä teoksessa kuvattiin. Nuoret tunnistivat hyvin teoksesta lyhenteitä, joita käytetään paljon sosiaalisen median viestinnässä.

Kaikki, somee ja nuori. (E2018)

Ja toi et pitää näyttää hyvältä koko ajan. (D2018)

Ehkä siinä on joku viesti siitä, että niinku ei niinku puhuta kasvotusten. Se niinku tolleen tekstiformaatissa ja itkee toi tyttö, ku se ei oo, tai se ei oo niinku ei oo niinku silleen oikein puhu niitten, niinku kasvotusten. (A2018)

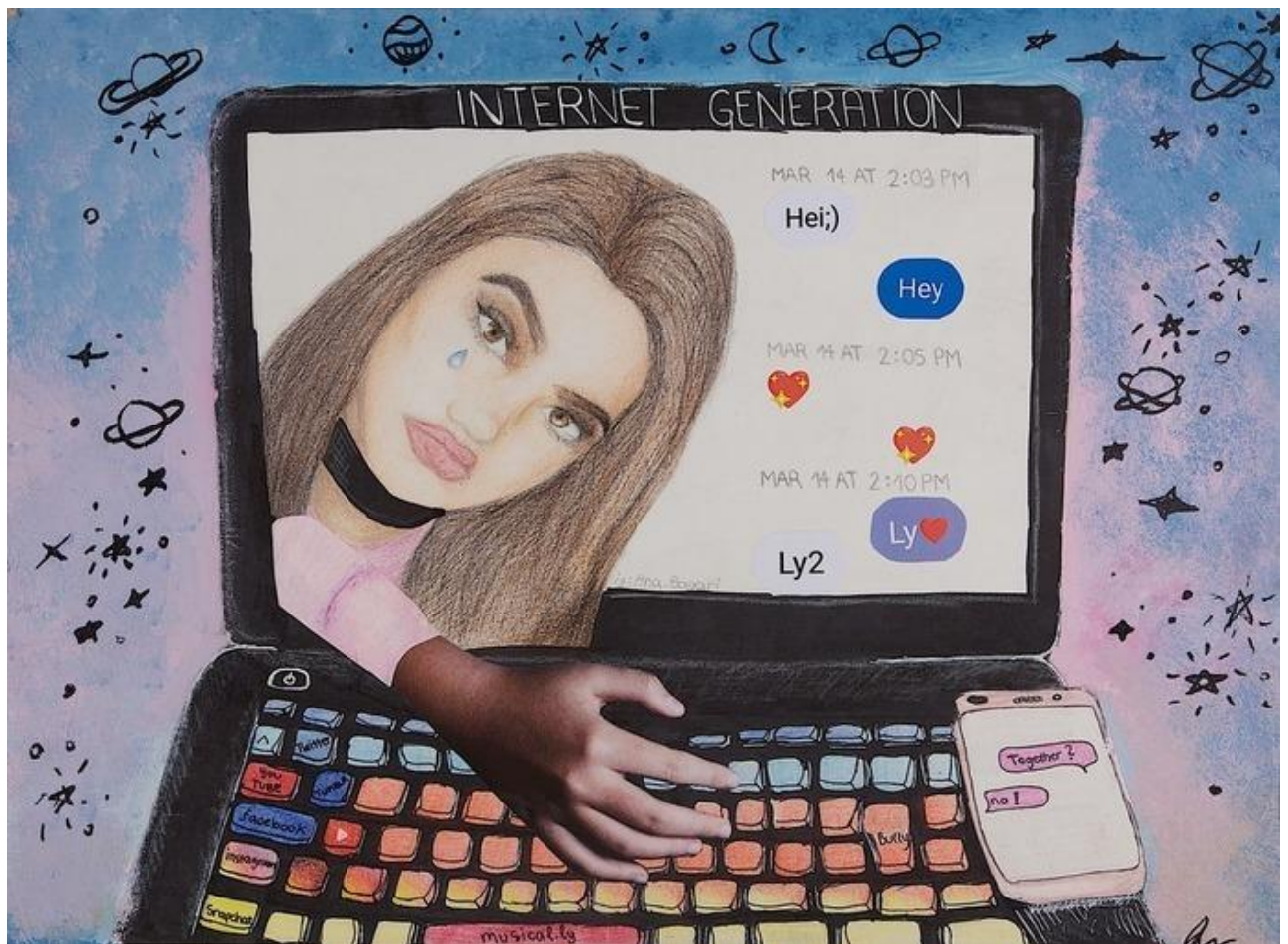
Se itkee ku se ei näe sitä toista henkilöä ja se on internet sukupolvi ja tää on tällainen. Se on niinku tämä sukupolvi on. Tuollei puhutaan. (A2018)

Tai sit se lukee koneelta vanhoja tekstejä ja puhelimeen on tullut uudet viestit. (E2018)

Jep. (D2018)

Poikaystävä jättää sen. (E2018)

Nuoret nostivat teoksesta esille nuoren, joka mitä ilmeisemmin kärsii paineista, joita sosiaalinen media ja Internet tuottaa. Nuoret tunnistivat teoksesta erilaisia sosiaalisen median välineitä. Nuoret totesivat tarkastelun aikana, että juuri nämä sosiaalisen median välineet ovat tehneet ihmissuhteiden vuorovaikutuksesta erilaista ja että sosiaalinen media luo valtavia paineita nuoria ajatellen. Nuoret keskustelivat näistä sosiaalisen median aiheuttamista paineista ja siitä, että nuorten pitäisi koko ajan näyttää vaan itsestään parasta puolta, vaikka todellisuus olisi jotain muuta. Tämä koettiin myös teoksen keskeiseksi sanomaksi tai viestiksi.

Kuva 5 Internet generation (Ana Katarina Bagari, Slovenia).

Ehkä toi viittaa siihen, että nykypäivänä kaikki on kaikkialla, niin oikeesti. (E2018)

Kukaan ei oo missään. (D2018)

Ja sit just se, että kun sä oot kaikkialla, sä et pääse enää mistään pois. (E2018)

Yrittääkö se raahautua ulos sieltä? (A2018)

Sillä on paljon kavereita ja kaikki rakastaa sitä, mut oikeesti sillä ei oo yhtään kavereita, konkreettisesti. (E2018)

Sama tai sit sillä on kavereita mut se tekee itsellensä, snaijaamassa päässä. (B2018)

Tossa varmaan on siitakin kyse, että nykypäivänä ei kohdata ihmisiä silleen, että nähdään just tai jutellaan jossakin netissä. (D2018)

Ja netissäkin pitäs aina ehkä myös sitä, että muistaa se todellisuus tai sillai, koska kaikkihan näyttää itsestään vaan sitä niinku parasta ja hyvää puolta. (D2018)

Internetin orja. (F2018)

Osaltaan joidenkin teosten valmistumisvuodet aiheuttivat hämmennystä. Esimerkiksi James Blagden *Rullalautailija* -teosta ei pidetty ollenkaan ikäisenään, ja osa nuorista yllättyi siitä, että kyseessä oli 1990-luvulla valmistunut valokuvateos. Teoksen aihe ja konteksti olisi voitu sijoittaa myös nykyaikaan, mutta teoksessa ollut tekstiä tulkittaessa löydettiin historiallisuutta. Ohessa ote nuorten kanssa käydystä keskustelusta.

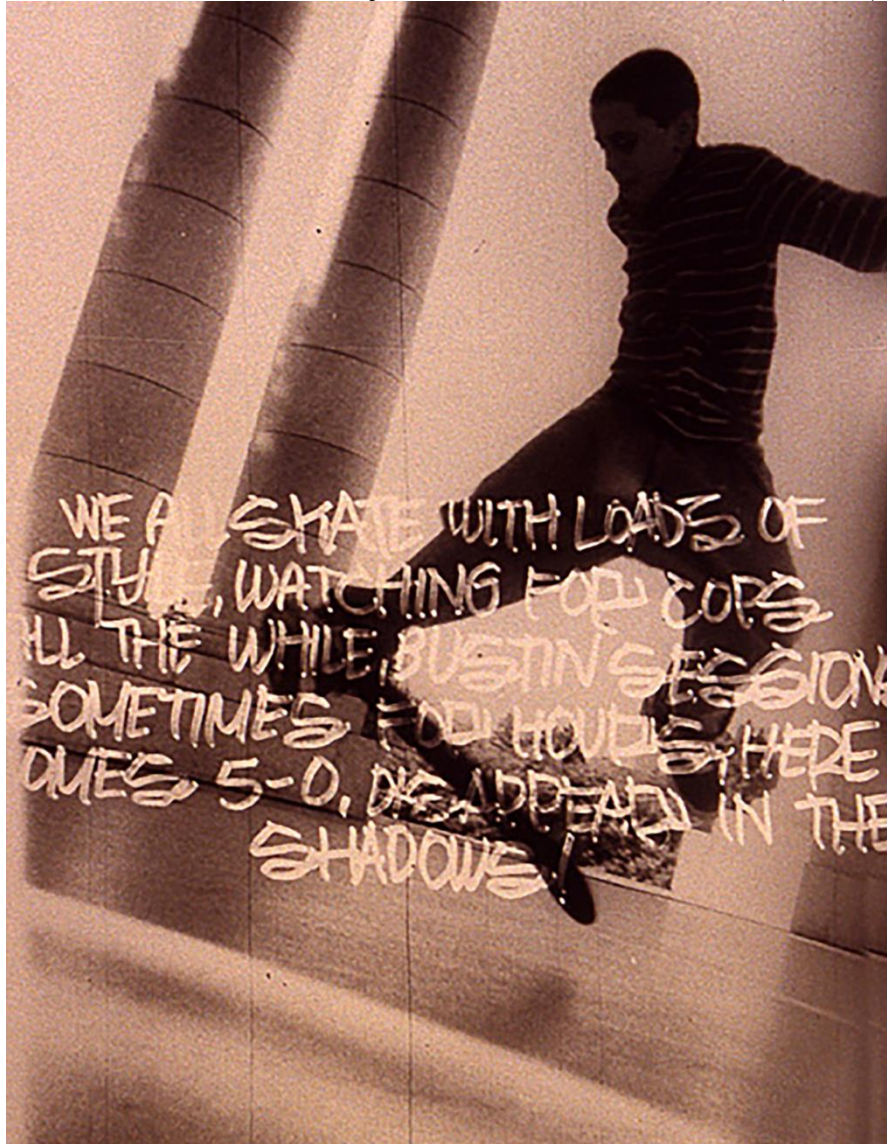
Tuo on aika vanha teos, vuodelta 1996. (Tutkija)

Ohoh. Onko se niin vanha? (D2018)

Sehän selittää hyvin sitä. Varmaan silloin se (viittaa rullalautailemiseen) on ollut vielä vähemmän hyväksyttyä kuin mitä se on nykypäivänä. (A2018)

Se on enemmän kiellettyä ollu. (E2018)

Hmm, tää tekijä ollu 14 silloin 1996 vuonna! (D2018)

Kuva 6 Rullalautailija (James Blagden, Yhdysvallat).

Kuvassa nähtiin nuori, joka teki mitä halusi kielloista huolimatta. Erityisesti skeittaaminen on nähty negatiivisena ilmiönä, jota on pyritty rajoittamaan ja kontrolloimaan esimerkiksi kieltoja asettamalla (Harinen, 2010). Kuvan skeittarin nähtiin toteuttavan omaa unelmaansa nuorten sanoja lainaten, ”ländäten” temppuja. Erityisesti nuoret pitivät teoksen takana olleesta tekstistä, runosta, joka liitettiin kuvaan.

”We all skate with loads of style, watching for cops all the while, busting sessions sometimes for hours, here comes 5-0, disappear in the shadows.” (James Blagden)

Monen teoksen kohdalla haastattelun aikana nousi nuorten elämään liittyviä asioita kuten koulu, parisuhde, ihmissuhteet jne. Nuoret nostivat teoksista esille myös globaaleja asioita. Esimerkiksi zambialaisen Masauso Chiumyan teos pakolaiset kuvastivat nuorten mielestä hyvin pakolaisten elämää. Nuoret kiinnittivät huomiota teoksessa esiintyvien ihmisten ilmeisiin ja asentoihin sekä teokseen valittuun esitystapaan, joka oli väreiltään hyvin pelkistetty ja tarkkaan rajattu. Teoksessa esiintyy vain keskeiset hahmot eikä teokseen ole tuotu mitään ylimääräistä. Nuoret päättelivät teoksen olevan Afrikasta ja sitä pidettiin hyvin

Kuva 7 Pakolaiset (Masauso Chiumya, Zambia).

realistisena teoksena, joka olisi ollut kuvaus jotakin todellisesta, arkielämän tilanteesta. Nuoret toivat esille huomioita siitä, että kuvasta oli aistittavissa kärsimys, surullisuus, toivottomuus ja vihaisuus.

Tosi realistisen näköinen. Varmasti niinku jostain tilanteesta. (A2018)

Niin. Se on joutunut pakenemaan varmaan omasta maasta. Kamalasti ollut menetyksiä ja ollu niinku jaksamista. (A2018)

Mulla tulee sellainen fiilis, että noi oottaa jotain. (D2018)

Niil on toi ämpäri tossa. Mikä toi edessä. Ehkä ne kerjää? (A2018)

Nuoret pohtivat kuvassa olevien henkilöiden odottavan jotakin tai johonkin menemistä. Osa tulkitsi myös, että kuvan henkilöt olivat kerjäämässä, koska kuvassa oli ämpäri. Nuoret kertoivat myös siitä, että kuvan henkilöt ovat nähneet nälkää. Useampi nuori pohti, että kuva saattoi olla taiteilijan oma kokemus, jonka hän oli joskus nähnyt. Nuoret perustelivat taitelijan kokemusta kuvassa esiintyvien henkilöiden katseen suunnalla. Teos herätti nuorten keskuudessa myös tunnetiloja. Nuoret pohtivat teoksen esittävän perhettä tai sitä perhettä mitä siitä oli jäljellä. Kuvassa olevan miehen ajateltiin olevan isä tai isoisa ja lasten joko hänen lapsiaan tai lapsenlapsiaan. Nuoret nostivat esille myös sen, että kuvassa olevat lapset kuvastavat viattomuutta eivätkä he näytä tietävän miten kovia menetyksiä mahdollisesti oli kohdattu. Nuoret perustelivat sitä sillä, että alareunassa oleva lapsi vain leikkii jotain omaa leikkiään. Alla otteita nuorten kommentteista:

Se vois olla sen näkemys. Miten se vaikka on joskus nähnyt. (B2018)

Jos, jos se on sen näkökulmasta. Ne kattoo sitä henkilöä. (A2018)

Jep. (B2018)

Ehkä se on nähnyt tään tilanteen jossain. (A2018)

Tää on koskettava. (B2018)

Nuoret pistivät merkille myös sen, ettei kuvassa ollut naishahmoa ja he tulkitsivat sen niin, että lapsilta puuttui äiti. Tässäkin teoksessa kiinnitettiin huomiota kuvan sävyihin ja muotoihin. Alla ote nuorten välisestä keskustelusta, jossa pohdittiin taustalla esiintyvän hahmon merkitystä.

Sitä minäkin meinasin, että näyttää vähän haamulta tai sellaiselta (nuori viittaa takana seisovaan lapsen hahmoon). (D2018)

Et jos se on kuollu. (F2018)

Sillä ei oo jalkoja. (E2018)

Niin, se on ehkä kuollu. (F2018)

Ehkä se vahtii noita? (E2018)

Jep. (D2018)

Toi muuten alkoi näyttää siltä, että, et toi äijä ois yksin ja noi muut ei oikeasti ois tuossa. (B2018).

Toi näyttää ihan haamulta. (D2018)

Nuoria kiinnosti teosten alkuperämaa enemmän kuin se minkä ikäisten tekijöiden teoksia ne olivat. Eräs tutkimukseen osallistunut nuori mainitsi, että on tärkeää tietää, mistä teos on lähtöisin, koska silloin tunnistaa myös sen kontekstin ja katsoja voi saada jonkinlaisen näkemyksen siitä. Teosten tekijöiden iällä ei ollut niin suurta merkitystä, kuin mitä itse ensin ajattelin, vaikka tarkoituksella valitsin mukaan teoksia, joiden tekijät olivat suunnilleen saman ikäisiä. Tein saman havainnon myös siinä vaiheessa, kun nuoret toivat itse valitsemiaan teoksia tarkasteltaviksi. Näissä nuorten valitsemissa teoksissa teosten tekijöiden iät vaihtelivat 5-18 vuoden välillä.

Musta on niinku tärkeätä, se konteksti mistä se on kotoisin. Se varmasti niinku tuota antaa jonkinlaista näkemystä siihen, ehkä. (A2018)

7.2 Kulttuuri

Nuoret kiinnittivät huomiota kuvatarkastelun aikana myös kulttuurillisiin elementteihin ja yksityiskohtiin. Kuvista tunnistettiin kansallisuuksiin liittyviä yksityiskohtia esim. kansallispukuja, rakennustaidetta, värejä, lippuja jne. Nuorten valitsemien teosten joukossa oli neuvostoliittolaisen Leena Oysjannikovan Eläinorkesteri teos. Kuva oli värikäs ja siitä nuoret pitivät. Myös teoksen valinnut nuori perusteli valintaansa juuri sen värikkyydellä. Teosta pidettiin myös aihe maailmaltaan hauskana ja humoristisena. Nuoret kommentoivat heti alussa, että teos viittasi jotenkin Venäjään, koska siitä oli tunnistettavissa lippuja ja ”sipulikattoja”. ”Sipulikatot” ovat ominaisia ortodoksiselle kirkolle. Yksi nuori kommentoikin, että *tyylistä tulee mieleen joku neuvostoliittolainen taide* (C2018). Nuoret kommentoivat kuvan näyttävän heidän ryhmältään eli nuoret viittasivat omaan ryhmäänsä, jossa he toimivat.

Näyttää ihan meidän ryhmältä. (F2018)

Paljon meiltä. (E2018)

Mehän siinä, torkumme, nuokumme. (F2018)

Me ollaan soittajia. Hauskaa ja harmonista. Joo. (F2018)

Nuoret pohtivat, että kaareva maanpinta viittasi kuvassa maapalloon ja joka puolelta olisi tullut erilaisia kansallisuuksia tapaamaan toisiaan iloisissa tunnelmissa. Nuoret tarkastelivat kuvassa esiintyvien hahmojen vaateetusta ja päättelivät, että osalla oli kansallispukukin. Nuoret miettivät, miksi osa oli kuvattu ihmishahmoina ja osa eläinhahmoina. Myös sinivalkoisessa asussa olevaa kukkakimppua kantavaa hahmoa arvuuteltiin suomalaiseksi. Kuitenkin hahmon päässä oleva baskeri sai osan tulkitsemaan hahmon olevan muu kuin suomalainen. Myös tekijän mahdollista viestiä pohdittiin. Nuoret kuitenkin toivat esille sen, että teos välitti positiivisia tunteita ja hyvää mieltä.

En mä tiää, mut mulla tulee mieleen et pidä hauskaa niin paljon kuin voit tai älä jää paikoilleen. (B2018)

Voisko olla joku sopusointu tai joku sellainen maailman rauha ja kaikkee tällaista. (C2018).

Kaikki on ihan erilasii ja ne voi olla yhdessä ja pitää hauskaa. (F2018)

Tuossa on tosi paljon punaisii lippui. En tiää onko sillä mitään merkitystä. (C2018)

Tossa on niinku noi eläimet soittaa ja ihmiset tanssii keskenään. (C2018)

Kuva 8 Eläinorkesteri (Leena Oysjannikova, Neuvostoliitto).

7.3 Teosten tulkintoihin liittyvä narratiivisuus

Nuorten kuvatulkintoista nousi esille myös narratiivisuus, jota nuoret tuottivat ryhmähaastattelun aikana. Nuoret tarkastelivat kuvia ja muodostivat niitä katsoessaan omia tarinoita ja tulkintoja siitä, mitä kuvassa tapahtuu ja millainen tarina siihen voisi liittyä. Tästä esimerkkinä nuorten tulkinta Rajha Savova Rakovskan teoksesta Talvi vuodelta 1983.

En mä tiiä, kylmä ainakin näyttää olevan tuolla. Mulla tuli enemmän niinku sellainen, tämmönen, mä nään tossa enemmän just joulu, tollasii koristeita. (B2018)

Tai sit se on alkutalvi. Siellä on lehdet puissa. (E2018)

Jotenkin tulee mieleen, et tulossa koulusta ja et ne ois menossa kotiin koulusta tai jotain. Toinen menee tossa aika paljon taempana. En mä tiiä. Ehkä rakkautta ilmassa? (naurua). Noille kahdelle on varmaan tullu joku riita ja toi nainen on lähtenyt kipittää tosta nopeesti. Mies näyttää ihan surulliselle. En mä tiiä, kaikkee tollasii. Tai sit ne varoo tuota tietä, kun sitä ei oo hiekotettu. (B2018)

Kuva 9 Talvi (Rajha Savova Rakovska, Bulgaria)

Nuori vielä jatkoi aloittamaansa tarinaa kertomalla myös tunnetilasta, joka hänelle välittyi teosta tarkastellessa.

En mä tiiä. Mä nään tässä jotenkin surun, tässä nyt. Mä en tiiä miks, mutta tuo mies näyttää ihan surulliselta. Ja sit pääsee pidemmälle, tuntuu et pääsis käveleen, kävelyllä siis, näkee tosi kauas. (B2018)

Nuoret tarkastelivat teoksia ensin omasta perspektiivistään käsin kertomalla ensin oman huomionsa jostakin kuvan elementistä tai siitä, mitä kuvassa tapahtuu tai mistä se paikasta heidän mielestään oli. Nuori saattoi lähteä ensin kuvaamaan teosta adjektiiveilla, joiden koki liittyvän teoksen tunnelmaan, esimerkiksi rauhallinen tai surullinen, ennen laajemman tulkinnan tekemistä. Nuoret tekivät ensin omia havaintojaan kuvista poimien teoksen yksityiskohtia, esimerkiksi mitä esineitä kuvassa on. Näistä yksityiskohdista lähdettiin muotoilemaan yhteistä tarinaa kertomalla kuka tai ketä kuvassa on, mistä kuva on, mitä kuvassa tapahtuu jne. Joidenkin teosten kohdalla nuoret lähtivät tuottamaan yhteistä kertomusta tai tulkintaa. Kuvan narratiivisuus ja nuorten yhteinen tarina rakentui nuorten päällekkäisinä tulkintoina tai kuvista nostettuina poimintoina. Tällaisesta yhteisestä tarinasta hyvä esimerkki on qatarilaisen Abd El Kareem Mohammed Ebied Al Koman teos *Landscape of the coast* vuodelta 2010. Nuoret tekivät ensin huomioita kuvasta poimimalla siitä yksityiskohtia. Nuoret mainitsivat, että kuvassa on ruska-aikaa tai myrskyä. Tämän jälkeen kuvasta nostettiin esille, että siellä taivas, vene ja talo. Osa pohti, että oliko kuvassa edes venettä vai esittikö kuvan tummempi alue jotakin muuta. Tämän jälkeen kuvan tunnelmaa täydennettiin sääolosuhteiden kuvaamisella, josta pääteltiin, että kyse oli myrskyisistä ja sateisista sääolosuhteista. Kuvasta nostettiin esille myös kaksi ihmistä. Nuoret alkoivat yhdessä pohtia sitä, ketä kuvien henkilöt olivat ja mitä kuvassa oikeastaan tapahtui. Yksi nuori mainitsi, että mahdollisesti tekijä olisi tuonut teokseen omat tunteensa. Alla otteita nuorten välisistä keskusteluista:

Joko ennen myrkyä tai sit myrskyn jälkeen just. (E2018)

Just äsken ku mä kattelín et tossa kaks ihmistä tekee tossa jotain, en mä sit tiiä näänkö mä ihan omia. (B2018)

Ehkä ne on kalasta tulossa. (E2018)

Tai sit ne on menossa kalaan ja hirvee myrsky, niin kääntyny takas himaan päin. (B2018)

En mä oikein tiiä mut miks mulla tulee mieleen siitä joku koti. Niin ehkä tää on ois sen taiteilija näkemys kodista. (A2018)

Erityisesti jos noi henkilöt on palaamassa kotiin. (A2018)

Tuol on ehkä nähtävästi navettakin, veikkaisin. (B2018)

Nuoret kokivat osittain hämmentävänä tietona sen, että teos oli qatarilaisen nuoren tekemä. Nuoret pohtivat miten Lähi-Idässä asuva nuori kuvaa jotain sellaista, joka ei ole kulttuurille ominaista kuten kalastaminen. Alla ote nuorten keskustelusta:

Mä en ehkä sit kaikkee , mä en oikein osaa selittää mitä kaikkee mä nään tuolla. (B2018).

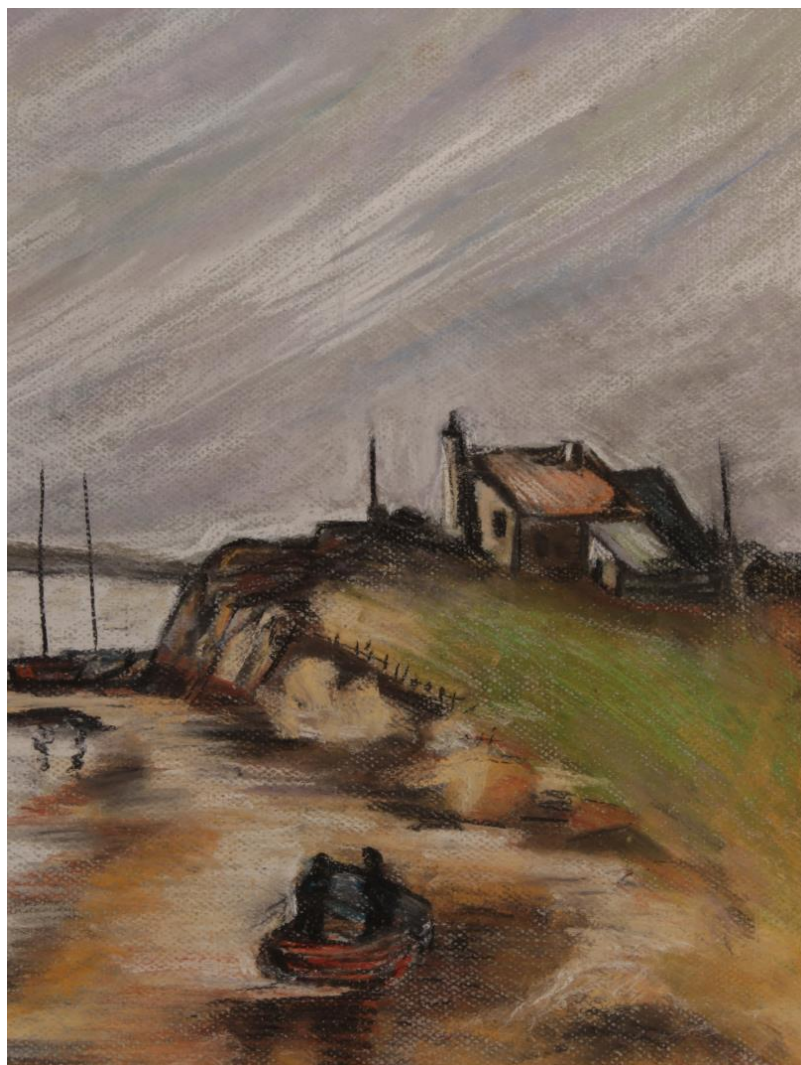
Sit on vähän semmoista ruska-aikaa. (E2018)

Se on qatarista, se ei oikein oo semmonen alue missä ois ruska-aikaa ainakaan. (A2018)

Mä en ees tiä tuota paikkakuntaa. (B2018)

Musta tuntuu siltä että siinä näkyy semmosta. (E2018)

Mut sehän on lähi-idässä. Mut siis tota noin, jännän näköinen se kuitenkin, mä en osannu arvata ollenkaan, että se on sieltä päin. (A2018)

Kuva 10 Landscape of the coast (Abd El Kareem Mohammed Ebied Al Koma, Qatar).

Samantyyppinen kertomus rakentui myös taiwanilaisen Rie-Ting Kaon teoksen Journey ympärille. Nuoret päättelivät teoksen nimestä kyseessä olevan matka, vaikka yksi nuori vakuutti kuvan paikan sijoittuvan kouluun. Yhteisen narratiivin rakentamisessa nuoret poimivat perusteluita, sille miten tarina rakentuu ja miksi tarinan paikkana oli kyseessä muu kuin koulu.

Journey elikkä matka. (A2018)

Tää on jostain koulusta otettu kuva. (B2018)

Ee, se voi olla jostain lentokentältä tai sit se voi olla jostain juna-asemalta tai,.. (E2018)

Tuolla ylhäällä on joku tommonen taulu mistä näkyy ajat. (A2018)

Niin, numeroita. (E2018)

Niin. (B2018)

Se menee myös sen nimen kanssa, Journey, matka. (A2018)

Niin. (E2018)

Niin, toi on joko aamulla tai sitten illalla, kun pääsee töistä tai koulusta, tai jostain. Mä veikkaisin, että joku metro asema tai joku. Niinku joku teistä tais mainita. (B2018)

Nuoret kiinnittivät huomiota kuvan keskiössä olevaan henkilöön, jolla todettiin olevan oranssi takki. Kuvan tunnelmaa kuvailtiin kiireelliseksi ja että jokaisella on kiire omaan paikkaansa. Kuvan todettiin välittävän arkea tai arkista fiilistä. Lisäksi yksi nuori mainitsi, että kuvassa on kunnan melua. Kuvien henkilöiden tunnetiloja myös kuvailtiin.

Tai sit niiden juna vaan ei oo tullu sinne. Toi yks tuntuu et tekis tyyliin, tyyliin maalais tai jotain, tai sit se tekee jotain omii juttuja. (B2018)

Kirjoittaa matkapäiväkirjaa. (E2018)

Se, itse asiassa tuntuu et se piirtäis jotain tuolta, kun sen katse kattoo tonne jonnekin. (B2018)

Hmm (E2018)

Ja sit se samalla tekee jotain. Joo, se piirtää, maalaa tai jotain. Just sit se kattoo tota äijää, jolla on toi keltainen takki tai minkä värinen toi on. (B2018)

Oranssi. (E2018)

Joo. Siis sitä ja se piirtää, veikkaisin, koska se on tolleen kauniisti. (B2018)

Komeesti. (E2018)

Komeesti, näin. Sit tuo toinen näuttaa olevan vähän enemmän surullinen. Pää alhaalla. Mä nään siinä suruu ja sit toi kauempaa menee kunnon meluu ja sit tyyliin pariskunnan kävelevän. (B2018)

Erityisesti nuoret pitivät teoksen värikkyudesta ja tarkastelun aikana pohtivat värien merkitystä myös laajemminkin suhteessa teoksen aiheeseen ja siihen, mitä niillä haluttiin viestiä. Tarkastelun aikana nuoret alkoivat pohtia, ketä kuvassa on, ja mikä heidän välinen suhteensa on. Näitä suhteita perusteltiin myös värien käytöllä. Nuoret olivat sitä mieltä, että värikkäinä kuvatut hahmot olivat jollakin tavalla tärkeitä ja muu värittömämmäksi jätetty kohta oli vähemmän tärkeä.

En mä oikein tiiä. Tää on aika sekava. Tuolla on kaikkee. Tuntuu et toi tekijä on toi joka maalaa tuossa. Maalannu itsensä sinne ja sit muut ihmiset. (B2018)

Ehkä silloin jos ympärillä tapahtuu, niin paljon ja noi siniset alueet tossa tuollain vähän sillain et niitä ei nää niin hyvin niin, jos ne on sillai et siinäkään tilanteessa ei silloin nää kaikkea mitä ympärillä tapahtuu. (D2018)

Ehkä noi värjättyt alueet on paikoillaan ja kaikki toi muu liikkuu ja sen takii niissä ei oo värejä, koska se väri on koko ajan liikkeessä. Tiiätkö? Toi mies istuu aloillaan. Noi näyttää seisovan siinä aloilla ja sit verrataan ympäristöön, niin on tommosta kiirettä ja sekamelskaa. (A2018)

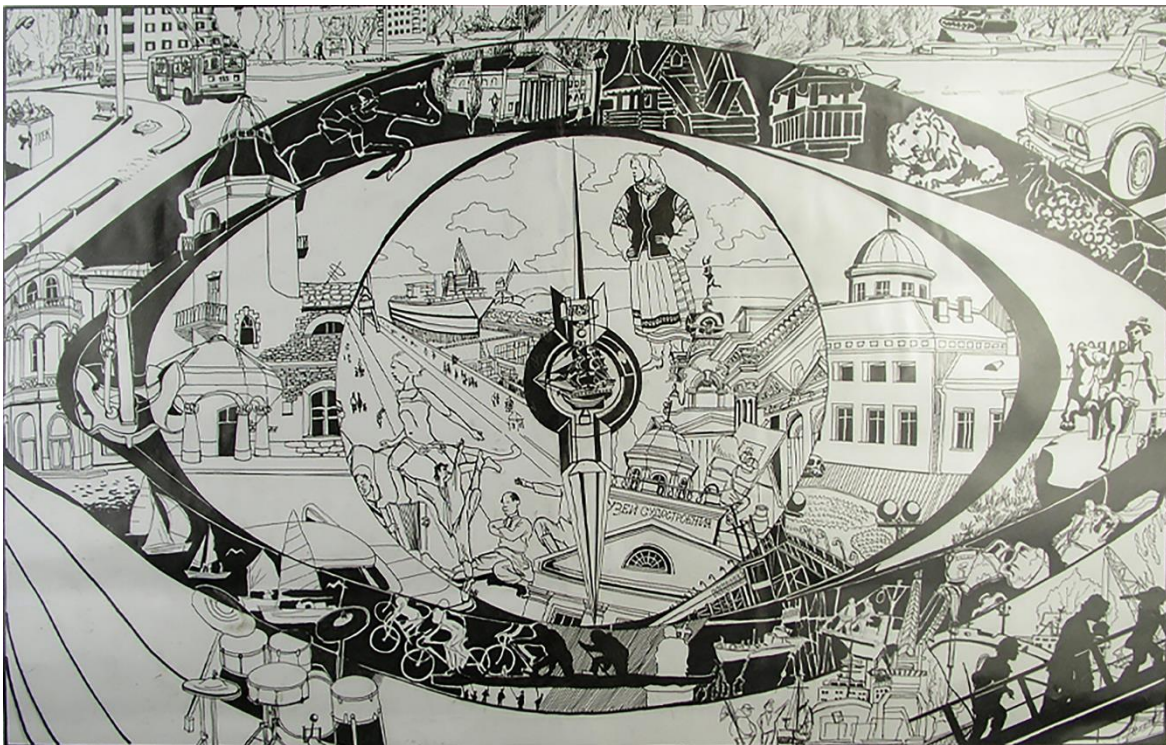
Tai sit toi näyttää joltain muistolta. (B2018)

Kuva 11 Journey (Rie-Ting Kao, Taiwan).

Teosten tarkasteluvaiheessa nousi selkeästi esille se, että nuoret pitivät erityisesti värikkäistä teoksista ja heidän mukaansa niitä oli helpompi lähestyä. Ryhmähaastattelun aikana huomasin, että teosten värikkyys liittyi myös tunnetilojen kuvaamiseen. Mustavalkoiset teokset koettiin ahdistavina, synkkinä ja surullisina. Värikkäät puolestaan välittivät muun muassa ilon ja onnen tunnetta. Nuoret sanoittivat kuvien tunnelmaa ja niihin liittyviä tunnetiloja värien, muotojen ja kuvaan liitetyn kertomuksen perusteella.

Teoksia valikoidessani en tietoisesti hakenut värikkäitä teoksia tarkasteltavaksi, vaan valikoinnissa painotin enemmän niiden aiheamaailmaa. Ryhmähaastattelussa ja nuorten tuottamasta keskustelusta huomasin sen, että he kiinnittivät huomiota värikkäisiin teoksiin ja ne herättivät heissä enemmän mielenkiintoa kuin esimerkiksi mustavalkoiset teokset tai värittömät teokset. Etenkin nuoret kokivat mustavalkoiset teokset sekavina ja vaikeasti seurattavina. Osaltaan tämä voi johtua siitä, että ihmisen näköaisti on valikoiva. Myös ihmisen näköaisti ja aivot prosessoivat informaatiota ja tallentavat visuaaliseen muistiin vain osan näkökentän visuaalisista viesteistä (Ware 2004, 21). Erityisesti valitsemani Sergey Simzikov mustavalkoinen tussityö *My Vision* vuodelta 2007 koettiin haastavaksi katsoa, koska moni nuori näki hallitsevana elementtinä silmän muodon eikä niinkään sen sisällä olevia asioita.

Kuva 12 *My Vision* (Sergey Simzikov, Ukraina).

Jep. Tuossa silmänmuotoisessa toi katse menee väkisin tuohon keskelle että niinku noi muut ei oikein näy siinä sillai... (C2018.)

Nuoret hakivat myös silmänmuodolle merkitystä eli sitä, mihin sillä teoksen tekijä on halunnut viitata.

Mulle tuli mieleen joku kompassi tuon silmästä. (B2018)

Mulla tulee mieleen vaan joku valvontakamera, joka valvoo aikuisten kaikkii tekemistä, kun tossa on tuo silmä. Mä en tiiä. (D2018)

Sekava. Mä tulkitsen tään niin, et joku joka katsoo maailmaa ja siellä on paljon kaikkee.(B2018)

Nuoret kokivat myös, että Sergey Simzikovin teoksessa oli liikaa asiaa ja liian paljon katsottavia elementtejä.

Tekijän ois pitänyt jossain kohti lopettaa eikä jatkaa koko ajan. Eiks se oo yleensä silleen että on vaikee lopettaa ja silleen. Lisää jotain, lisää jotain kunnes... (B2018).

Tarkasteltavana ollut toinen mustavalkoinen Adam Piatkowskiin tussityö Planeettamme vuodelta 2004 koettiin myös sekavana ja eräs nuori kuvasikin työtä sekamelskaksi ja ahdistavaksi katsoa.

Kuva 13 Planeettamme (Adam Piatkowski, Puola).

Tarkastelun aikana nuoret nostivat Piatkowskiin teoksesta esiin yksityiskohtia. Erityisesti keskustelua herätti iso pyörä, jota osa piti huvipuistona ja osa rattaana. Teoksen pohdittiin kuvaavan työmaa-aluetta ja yksi nuori sanoikin sitä ”Marsiksi”. Ilmeisesti hän viittasi marski sanalla Helsingin Mannerheimintiehen, joka sijaitsee ydinkeskustassa ja on yksi keskustan pääkaduista. Helsingin Mannerheimintie on ollut peruskorjauksen alla jo vuodesta 2016 ja teosten tarkasteluvaiheessa kyseinen tieosuus on ollut edelleen remontissa. Nuoret kiinnittivät huomiota teoksen yksityiskohtiin ja muotoihin. Teosta pidettiin hyvin tarkkana ja sen koettiin sisältävän paljon yksityiskohtia. Teoksesta tulkittiin löytyvän myös majakka, tehdas-alueita, sudenkorento, torneja. Teoksen tulkittiin kuvaavan planeettaa, koska siinä oli pyöreyttä ja kaikki oli tämän pyöreän muodon sisällä.

Mä kun aattelin että tää kuvais planeettaa kun tää on pyöree. Kaikki on sen planeetan sisällä. (A2018)

Niin mut jos se on meidän planeettamme, voihan se olla silloin se maailmanpyörä. (E2018)

Se voi olla vaikka mikä. Se voi olla ihmisen silmään mikä vaan. (B2018)

Kuvien yksityiskohdille haettiin myös merkityksiä. Teosten tarkastelun edetessä moni oli sitä mieltä, että teos oli monessakin määrin ahdistava ja se kuvasi ihmisen valtasuhdetta ympäröivään luontoon. Osa ei nähnyt teoksessa luontoa ja osa puolestaan kiinnitti huomiota siihen, että sieltä oli tunnistettavissa eläimiä. Nuoret pohtivat oliko teoksen tekijä halunnut viestiä teoksellaan nykymaailman menoa ja mahdollisesti tuonut myös omat tunteensa teokseen.

Teoksen muodon koettiin synnyttävän sellaisen suljetun fiiliksen kuvauksen, kun kaikki kuvan yksityiskohdat oli aseteltu sen sisälle. Ympyrän käyttäminen teoksen keskiössä tulkittiin kuvaavan sulkeutumista. Myös luontoa kuvaavat symbolit tunnistettiin ja niiden vähäisyys tulkittiin kuvaavan sitä, että luonto on jäänyt ihmisen luomasta maailmasta ulkopuolelle. Alla otteita nuorten kommentteista.

Noi tornit ja sit tuommonen, tuommonen, vähän niinku verkosto tuolla oikeassa yläkulmassa näyttää joltain, ehkä salamoita tai vastaavalta. Tai se meinaa päästöjä, ehkä,... (A2018)

Sit joku on piirtänyt tuohon omat tunteensa. En tiiä. (B2018)

Mullakin tulee joku maailmanloppu mieleen. (B2018)

Mun mielestä tulee jotenkin sulkeutunut fiilis. Kaikki on ton, vähän niinku ton ympyrän sisällä. (2018A)

Toi näyttää sellaiselta et luonto ois kuollu. Mun mielestä ku tuo on tuollainen kuolleen näköinen. Ainoo et siellä on ihmisten tekemii juttuja, rakennuksii. (B2018)

Värien merkitys vaikutti aiheeseen. Tumma ja yksitoikkoinen värimaailma liitettiin synkkyyteen ja tunteettomuuteen. Värikkäät teokset koettiin paljon mielenkiintoisempina katsoa ja nuoret keskustelivat niistä paljon enemmän. Lisäksi värikkyys liitettiin positiivisiin tunteisiin esim. iloon. Musta-valkoiset teokset koettiin vaikeaselkoisina ja sekavina. Lisäksi nuoret eivät nostaneet niistä niin paljon keskustelua kuin värikkäistä teoksista. Nuoret selkeästi pitivät värikkäistä teoksista. Myös teoksen työstämistapoihin kiinnitettiin huomiota. Tästä hyvänä esimerkkinä on Pui Chun Leen öljyliitutyö My Home Town vuodelta 1996. Nuoret kiinnittivät huomiota teoksessa oleviin geometrisiin muotoihin, joista osa oli taivasta kuvaavassa osuudessa. Teoksessa esiintyvät muodot veivät huomion teoksen pintaan ja nuoret

pitivät myös sen värikkyystä. Värien koettiin tuottavan myös tunnelmaa. Teosta pidettiin miellyttävänä katsoa ja yksi nuori totesikin, että teos on kaunis.

Mulla kiinnitti enemmän huomio noihin väreihin. (B2018)

Samoin,.. ja tommoihin pieniin yksityiskohtiin kun tuolla taivaalla on noi menee noita neliöitä ja muita,.. (E2018).

Se on ehkä ilta-aurinko (E2018)

Meinasin kans just että, et jotain iltaa siihen liittyvää (nuori viittaa tässä iltaan) (J2018)

Osa nuorista kiinnitti huomiota väreihin ja niiden tunnelmaan. Osa taas pisti merkillle myös sen, ettei teoksen tekijä ollut pyrkinyt suoriin muotoihin tai realistisempaan kuvaukseen, esimerkiksi talot oli kuvattu osittain kaarevasti.

Ja sit toi on aika eellä aika paljo, noi talot ei oo tehty , tehty silleen suoraan (B2018)

Niin ku mä taisin jo sanoa, se on mun mielestä tosi itämainen, ehkä noi värit sen tuottaa. (A2018).

Toi on just hauska ku noi lasit on ton on väriset, aurinko heijastaa sinne. (B2018)

Mun mielestä siin on aika hieno kontrasti tuolla taivaalla, joka on tommonen yks värinen ja sitten kaikki toi, kaikki toi tota noin, infrastruktuuri mikä tuolla alhaalla on, on tosi eriväristä. (A2018)

Kuva 14 My Home Town (Pui Chun Lee, Hong Kong).

Nuoret kiinnittivät huomiota myös teoksen tekijän työskentelytekniikkaan siihen, miten teos oli toteutettu ja mitä materiaaleja siihen oli käytetty. Näillä näytti olevan merkitystä myös sen kannalta, miten kuva nähdään. Kuvissa käytetyt värit voivat tuoda esille assosiaatioita, jotka eivät liity välttämättä kuvan aiheeseen millään tavalla. Esimerkiksi valitsemani Ayse Seklicen grafiikan työ Underground passage (Alikäytävä) vuodelta 2007, herätti mielikuvia vanhan laivan ruumasta. Nuoret pohtivat sitä, että mahdollisesti teoksen tunnelma ja värimaailma saattoivat vaikuttaa sellaisen tulkinnan syntymiseen.

Mulla tuli mieleen se joku vanhan puulaivan ruuma. (I2018)

Se on varmaan toi värimaailma? (A2018)

Niin (O2018)

Semmoinen ruskehtava. Tulee heti ensimmäisenä joku puu mieleen. Materiaali. (2018A)

Puolestaan osa nuorista näki vain metroaseman ja osa bussipysäkin. Myös teokseen valittu värimaailma mahdollisesti vaikutti teoksen tunnelmaan. Osa nuorista piti kuvaa synkkänä, jossa näkyi myös aaveita. Teoksessa käytetty värimaailman todettiin viestittävän tunteettomuutta. Useampi nuori mainitsi myös siitä, että teoksesta välittyi kiireen tuntu, kun kuvassa on useita hahmoja, jotka ikään kuin olisivat menossa jonnekin.

Mä sanoisin niinku semmonen tunteeton, kun siinä ei oo värejä. (A2018)

Ehkä bussipysäkki. Siinä kun on se katos. Sellainen. Sit ympärillä on pimeätä. (A2018)

Toi kuva kulma näyttä siltä, että ois yks niistä ihmisistä siellä niinku odottamassa metroa tai tollaista. (D2018)

En mä tiä. Tossa keskellä on tommoinen vanhempi ihminen ja sillä on toi kori. Onko tullu torilta tai jotain? (E2018)

Sit toi parrakas äijä. Toi jolla valkoinen parta. Mä en osaa selittää siitä enempää. Mulle tulee tosta naamasta joku mieleen. Mä en oikein tiä. Joku tosi vanha tyyppi mieleen mut tossa se on tietenkin nuoren näköinen. Toi, näätsä toi? (B2018)

Niin, tai sit yks noista tanssi tai jotain. Ryypää, pitää hauskaa. Sit mulle jäi toi musta hahmo tossa, tuntuu et noi kaks mustaa hahmoa, ku nuo on tossa sivussa,... Aave. (B2018)

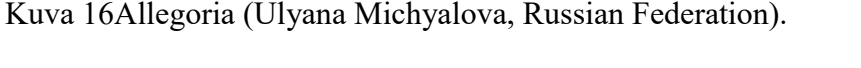

Kuva 15 Alikäytävä (Ayse Seklice, Turkki).

7.4 Nuorten valitsemat teokset

Nuoret saivat valita myös tarkasteltavakseen teoksia lasten ja nuorten taidekeskuksen verkkonäyttelystä. Teoksia valittiin 8kpl ja tekijöiden iät vaihtelivat 5-18-vuotiaisiin. Nuoret ottivat tarkastelun alle paljon nuorempien tekijöiden töitä mitä, kuin mitä itse valitsin. Tämä oli minusta mielenkiintoista. Nuoret perustelivat valintojaan lähinnä sillä, että kuva oli hieno ja kiinnostava eli kuvan visuaalisuus oli ratkaiseva tekijä. Teoksen tekijän iälle ei siis annettu paljoakaan painoarvoa.

Nuorten valitsemat teokset olivat pääosin värillisiä yhtä teosta lukuun ottamatta, joka oli ilmeisesti toteutettu lyijykynätekniikalla. Tarkastelun alussa jokainen teoksen valinnut nuori kertoi ensin, miksi oli valinnut juuri sen teoksen tarkasteltavaksi ja millaisiin asioihin nuori itse kiinnitti huomiota. Vasta sen jälkeen teoksesta keskusteltiin kaikkien nuorten kesken. Huomasin jo ryhmähaastatteluvaiheessa sen, että nuoret olivat valinneet teokset omien kiinnostusten kohteiden mukaan. Osa nuorista koki aiheen mielenkiintoisena, johon

herätti keskustelua juuri teoksen monimuotoisuuden vuoksi. Valitsin tämän teoksen nuorten tarkasteltavaksi ja eräs nuori halusi sen vielä valita nuorten valitsemien teosten joukkoon. Allegoriassa nuoret näkivät viitteitä uskontoon ja kulttuuriin, mutta myös hyvän ja pahan väliseen jännitteeseen sekä siihen, että kaikki teoksen osa-alueet nivoutuvat suhteessa aikaan. Aikaa kuvasi teoksen keskellä oleva kellon kuva, jossa oli roomalaiset numerot. Teos sisälsi paljon symboleja ja niiden välistä ristiriitaa. Teos herätti nuorten välillä paljon keskustelua ja osa nuorista piti teosta taidokkaana sekä värikkäänä. Nuoret pitivät teosta myös mielenkiintoisena sen vuoksi, että sitä pystyi tarkastelemaan niin monesta eri kulmasta ja periaatteessa kääntämään myös ylösalaisin. Teoksesta tunnistettiin yhteiskunnallisia asioita, mutta myös ihmisen omaa elämää koskettavia asioita. Teoksen koettiin myös viestivän ihmisen elämässä olevia valintoja, arvoja ja moraalia. Alla otteita nuorten välisistä keskusteluista:

Siel on myös Jeesus Kristus ja tuota noin, ortodoksien kirkko näkyy sieltä, ikkunan takaa. Musta tuntuu, että tosi uskonnollinen tämä. (A2018)

Kuvataaks tässä hyvää ja pahaa? Tuolla kun on jotakin enkeleitä, sitten oikeudenmukaisuutta ja sit on noit kuolemaa ja tollasii lusiferejä, mitä lie ni vähän tollanen hyvän ja pahan kontrasti. (D2018)

Hyvän ja pahan tasapaino. (F2018)

Kellosta tulee jotenkin aika mieleen. Kaikki on rajallista. (D2018)

Se on informaation yliannostus. Siinä on kaikista. Siinä on eri uskonnoista kaikkii tietoi ja ei oo varmaa mitä pitäis uskoa. (A2018)

Uskontoi. Uskonto tulee mieleen aika paljon ja tulee sellainen ihan sama mikä uskonto on, et on, se rauha pitäs olla siinä, koska eihän uskonnoissa oo kauheesti mitään rauhaa nykyään, nykypäivänä. (B2018)

Mehän ollaan vaan sätkynukkeja.(F2018)

Nuoret valitsivat tarkasteluun paljon nuorempien tekijöiden kuvataideteoksia, mistä itsekin hieman yllätyin. Mukana oli myös pienten lasten tekemiä piirroksia. Nuoret pitivät lasten tekemiä teoksia visuaalisesti näyttävinä ja niiden tekijöitä vanhempina, mitä he olivat. Pienten lasten töissä nuoret selvästi tarkastelivat teosta suhteessa lapsen kuvailmaisun oletettuun kehityskaareen toisin kuin nuorten teoksissa. Nuoret hakivat merkityksiä teosten aiheelle sekä kuvan elementeille ja värimaailmalle. Erityisesti Ako Parvizin huopakynillä toteutettu teos *My horse is my best friend*, herätti paljon keskustelua nuorten kesken. Osa nuorista ei nähnyt teoksessa nimessä mainittua hevosta, vaan kilpikonnan tai jonkin muun epämääräisen

hahmon, joka oli kuvan keskellä. Osa nuorista taas oli sitä mieltä, että teoksessa oli nähtävissä hevonen ja sen omistaja. Keskustelua herätti myös taustalla ollut suttuinen kohta. Osa nuorista mietti, että oliko teoksen tekijä aloittanut työskentelyn juuri siitä kohtaan ja työ oli mahdollisesti mennyt jollakin tavalla pieleen. Teoksen tekijä ei kuitenkaan ollut hylännyt

Kuva 17 My horse is my best friend (Ako Parvizi, Iran).

teosta aloittaakseen uuden vaan jatkanut työskentelyä samalle alustalle. Nuoret pitivät tätä mielenkiintoisena asiana. He loivat yhdessä merkityksiä sille, mitä juuri tuolla hetkellä on mahdollisesti tapahtunut ja miten teosta on lähdetty uudelleen muotoilemaan.

Nuorten tarkastellessa teoksia he olivat kiinnostuneita siitä, mistä maasta teos oli peräisin ja kuka teoksen oli tehnyt. Kun nuoret analysoivat teoksia, heidän puheesta nousi esille hyvin monen teoksen kohdalla sana kulttuuri. Kulttuurimerkitykset nostettiin esille teokseen sijoitetuista elementeistä, värimaailmasta ja siinä esiintyvistä symboleista. Osaltaan myös teoksen tekijän kotimaa näkyi teoksissa, jonka myös nuoret tunnistivat. Teoksia analysoidessaan nuoret olivat kiinnostuneita teoksen valmistumisvuodesta. Mahdollisesti teoksen valmistumisvuosi auttoi nuoria sijoittamaan teoksen tiettyyn kontekstiin ja tiettyjen

tapahtumien yhteyteen. Esimerkiksi Marija Higlin teos *Rat (Tuho)* vuodelta 1979 sijoitettiin Jugoslavian sodan levottomuuksiin. Erityisesti nuoret nostivat esiin symbolit ja pohtivat niiden merkitystä sekä sanomaa.

Nyt on kyllä symboliikkaa. (D2018)

Naulattu tuohon noin kiinni ja natsilentokoneita siellä tappaa ihmisiä ja sotaa on tuossa ja tuossa kans hirtetään ihminen,... ihminen. Sellaista nykymaailma on. (G2018)

Tässä ei ole mitään semmoista mikä kiinnostas. Toi kasvot tulee hyvin esiin ja tuossa linnussakin on pistetty niin paljon erilaisii symboleita sekaisin,.. ja rauhankyyhky ristiinnaulittuna niin,... (C2018)

No ehkä sekin (viittaa teoksen tekijään) on ollut vähän huolestunut niinku mitä maailmassa tapahtuu. (H2018)

Kuva 18 Rat/Tuho (Marija Higi, Jugoslavia).

Nuorten valitsemien teosten joukossa oli myös yksi teos, jonka pohjalta nuoret innostuivat myös vertailemaan. Hongkongilaisen Sheung Yee Chaun vesivärimaalaus *Our Beautiful ShaTin*. Nuoret pitivät teoksen värimaailmasta, aiheesta ja sen tuomasta tunnelmasta. Nuoret yhdistivät jo heti tarkastelun alussa tämän tutkijan valitsemien teosten joukossa olevaan Pui Chun Leen öljyliitutyö *My Home Town*. He löysivät teoksista samankaltaisuuksia, vaikka molemmat kuvasivat eri paikkoja. Toinen Hong Kongia ja toinen Sha Tinia. Molemmat alueet sijaitsevat Kiinassa. Nuorten mielestä molemmat teokset olivat hienoja juuri värien vuoksi. Alla ote nuorten välisestä keskustelusta.

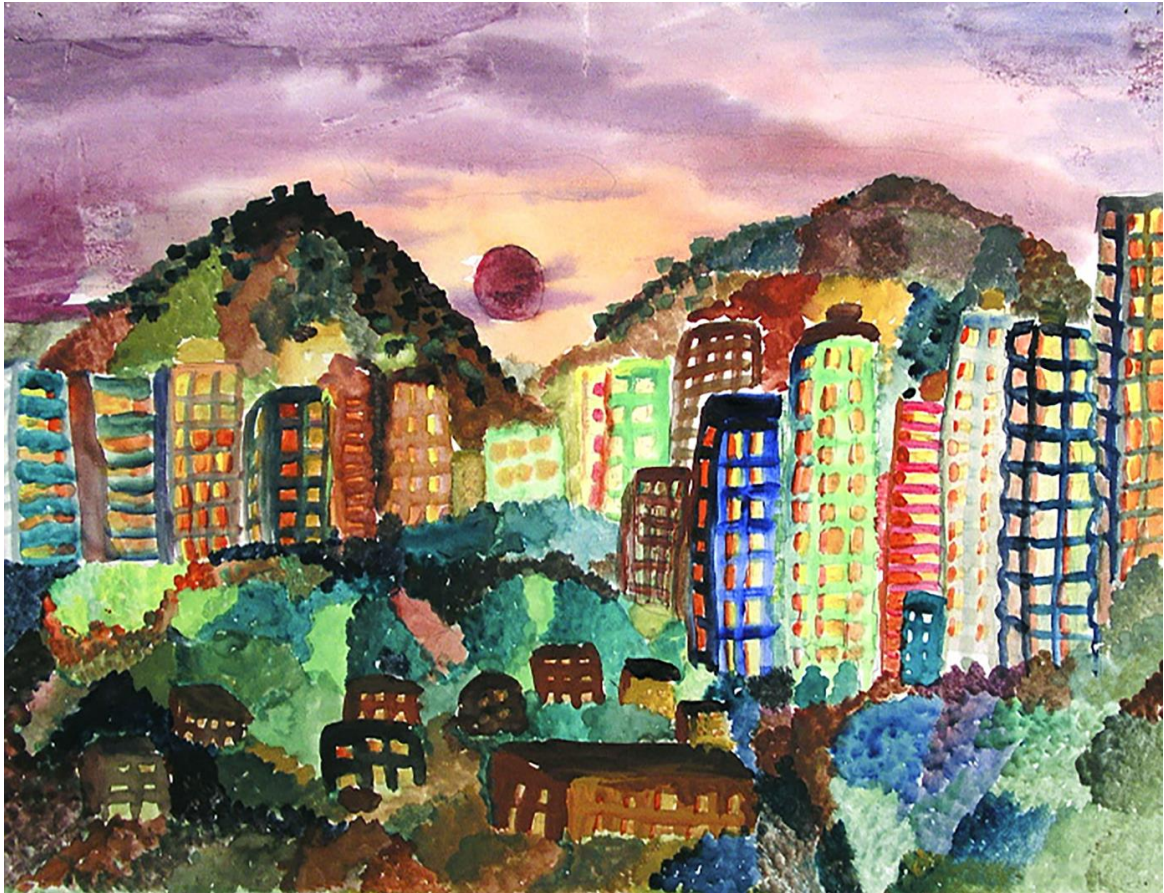
Kyllä tuossa näkee sen samanlaisuuden. (A2018)

Jep. (D2018)

Ehkä vähän on eri kaupungista otettu mutta toi on jotenkin modernimpi tuosta oikeanpuoleisesta (nuori viittaa Pui Chun Leen öljyliitutyöhön). (F2018)

Mä taas tykkään enemmän oikeanpuolimmaisesta (nuori viittaa Sheung Yee Chaun vesivärimaalaukseen). (B2018)

Siinä on enempi mukana tuota luontoo. (E2018)

Kuva 19 Our Beautiful Shatin (Sheung Yee Chau, Hong Kong).

8 Yhteenveto ja johtopäätökset

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää sitä, miten nuoret tulkitsevat vertaistensa tuottamia teoksia ja millaisia merkityksiä he nostivat näistä teoksista esille. Nuoret kiinnittivät huomiota teosten värimaailmaan ja pintoihin, mutta myös aiheeseen. Tutkimuksen kannalta oli myös mielenkiintoista huomata se, miten nuoret muodostivat yhdessä narratiiveja teoksesta ja kertoivat, mitä teoksessa tapahtui, ketä siinä oli osallisena ja millainen dynamiikka hahmojen välillä oli. Osa teoksista sisälsi symboliikkaa ja metaforia, jotka ovat ominaisia nuorten kuvalliselle ilmaisulle (ks. Kärkkäinen, 2008). Nuoret pohtivat yhdessä, mitä merkityksiä symboleilla oli ja mitä teoksen tekijä halusi niillä kertoa lisätessään niitä teokseen. Lisäksi nuorten tavassa katsoa ja tulkita teoksia oli selvästi läsnä abstrakti ajattelu. Nuoret pitivät erityisesti värikkäistä teoksista ja niitä keuhuttiin ”mageiksi” ja ”siisteiksi”. Kuvien tulkintaan vaikuttaa jokaisen henkilökohtainen eli subjektiivinen kokemusmaailma, joka heijastui myös nuorten tulkinnoissa. Yksi teos ei näyttäytynyt samana kuvana jokaiselle nuorelle, vaan tulkintaan vaikuttivat värimaailma ja mahdollisesti oma kokemusmaailma. Tämä nousi selvästi esille Ayse Seklicen teoksen *Underground passage* (Alikäytävä) tarkastelun aikana. Teoksen nimen perusteella kuvassa oli alikäytävä, mutta se sai aikaan monenlaisia erilaisia tulkintoja.

Taiteen keinoin nuori voi käsitellä oman kehollisuutensa muutosta, jäsentää identiteettiään ja hakea paikkaansa yhteisöstä. Kasvaminen tuo nuorelle mukanaan vastuuta, mutta samalla myös vapautta. Käsitteellistämisen kautta avautuu mahdollisuus omien mielipiteiden ilmaisemiseen ja näkökulmien esille tuomiseen. (Nurmi ym. 2009, s. 124–125, 128–129.) Kärkkäisen (2008) mukaan erityisesti nuorten tuottamissa teoksissa on havaittavissa narratiivinen painotus ja metaforisuutta. Ihmisen visuaalisen käsitteellistämiskyvyn kasvaessa tarinankerronnan kulun lisäksi kiinnitetään huomiota myös erilaisiin yksityiskohtiin. Lisäksi visuaalinen media ja ympäristö vaikuttavat siihen, miten kuvallista ilmaisua tuotetaan ja miten niitä tulkitaan. Kärkkäinen nostaa esille huomion siitä, että kuvan tekemisen ajatellaan olevan yksi erilaisista tavoista, joilla todellisuutta voidaan tarkastella, tutkia ja ilmaista. (Kärkkäinen, 2008, s. 88.)

Nuoret pitivät kuvallisesta työskentelystä ja heidän mukaansa niin kuvien analysointi kuin tulkinta oli mielenkiintoista. Mielestäni kuvallista työskentelyä tulisi hyödyntää laajemminkin, kun työskennellään eri-ikäisten ihmisten kanssa. Erilaisten kuvien katsominen

voi laajentaa näkökulmia ja luoda samalla polkuja omaan itseymmärrykseen. Tämän vuoksi on perusteltua työskennellä etenkin lasten ja nuorten kanssa kuvallisen ilmaisun parissa esimerkiksi museokäynneillä.

Aineiston keruun lopuksi nuoret pohtivat lasten ja nuorten tuottamien teosten arvoa suhteessa taidemaailmaan ja sen arvoihin. Nuorten mielestä taiteen tekeminen ei vaadi mitään muodollista pätevyyttä, vaan jokainen voi tehdä taidetta, olipa kyseessä sitten 5-vuotias lapsi tai kuvataidekoulutuksen saanut ammattihenkilö. Nuorten kertoman pohjalta voidaankin kiteyttää se, että jokainen voi tuottaa taidetta omista lähtökohdistaan käsin ja jokaisella tuotetulla teoksella on oma teosarvonsa. Nuorten arvostus toisten nuorten teoksia kohtaan näkyi myös siinä, että he kuva-analyysivaiheessa puhuivat teoksista, ei piirustuksista tai maalauksista. Aikuisten näkökulmasta katsottuna lasten ja nuorten teoksia pidetään piirustuksina, joissa harjoitetaan omaan kehityskaareen kuuluvia vaiheita, esimerkiksi hienomotorisia taitoja. Nuoret keskustelivat myös lasten oikeuksista tuottaa taidetta omista taidoistaan ja perspektiivistään käsin. Nuorten mielestään Lasten ja Nuorten taidekeskus Villa Arttu tekee arvokasta työtä tallentamalla lasten ja nuorten taidetta myös jälkipolville.

Tutkimuksen aikana heräsi ajatuksia myös jatkotutkimusaiheille. Olisi mielenkiintoista toteuttaa tutkimus, jossa voitaisiin tarkastella enemmän tätä narratiivisuutta. Onko narratiivisuus ja kerronnallisuus tyypillistä nuorten tavassa tarkastella ja tulkita teoksia? Lisäksi olisi mielenkiintoista toteuttaa tutkimus, jossa perehdyttäisiin myös oman kokemusmaailman vaikutuksiin suhteessa kuvan tuottamiseen. Olisin halunnut toteuttaa tutkimuksen kolmiosaisena, jossa ensin olisi ollut tarkasteltavana tutkijan valitsemat teokset ja sitten nuorten valitsemat teokset. Kolmantena vaiheena olisin halunnut antaa nuorille tehtäväksi työstää tarkasteluun valitulle teokselle vastineen eli oman kuvallisen ilmaisun. Nyt tämä kolmas osio jäi käytettävissä olevan ajan vuoksi toteuttamatta.

9 Pohdinta ja jatkotutkimusehdotukset

Pro gradu tutkielman työstäminen oli itselleni varsin pitkä prosessi, joka lähti liikkeelle yhdestä sähköpostikutsusta vuonna 2017. En oikeastaan edes tiennyt vastatessani sähköpostiin, että mitä lähtisin tutkimaan ja millainen aarreaitta minua odotti Hyvinkäällä. Onneksi osallistuin Lasten ja nuorten taiteen tallentaminen ja tutkimus- hankkeen järjestämään Jälkikuvia – Kuvan jälkiä Kesäkouluun, joka järjestettiin 22.–23.8.2018 Hyvinkäällä. Pääsin tuolloin ensimmäistä kertaa vierailemaan Lasten ja nuorten taidekeskuksen ylläpitämässä arkistossa ja tapaamaan muita hanketoimintaan osallistuneita opiskelijoita ja tutkijoita.

Varsinainen pro gradu tutkielman aihe muotoutui kesäkoulun tutkijatyöryhmän kokouksessa, jossa keskusteltiin lasten ja nuorten teoksista sekä siitä, että lähtisin omassa tutkimuksessani perehtymään tähän vertaisarviointiin ja nuorten omiin näkökulmiin. Hanketyöntekijät auttoivat minua myös tutkimuksen aineistonkeruuvaiheessa etsimällä arkistosta saatavat teokset ja järjestämällä haastatteluun osallistuneet nuoret. Oman aikansa tutkimuksen tekemisestä vei myös oman artikkelin kirjoittaminen omasta tutkimuksestani otsikolla *Nuoret taiteen tulkitsijoina* teokseen *Jälkikuvia, kuvan jälkiä: lasten ja nuorten taiteen tallentaminen ja tutkiminen*.

Pro gradu tutkielmassani halusin perehtyä nuorten kuvallisten teosten vertaisarviointiin ja teosten tulkintaan hyödyntämällä aineiston hankinnassa Lasten ja nuorten taidekeskuksen (engl. Art Centre for Children and Young People) ylläpitämää teosarkistoa. Tutkielmassani halusin selvittää, millaisista asioista nuoret keskusteleivat tarkastellessaan nuorten tekemää taidetta ja millaisia merkityksiä he nostavat teoksista esille. Lisäksi tutkielmassani halusin tietoa siitä, millaiset teokset nuoria kiinnostavat ja miksi. Oman haasteensa tutkimuksen tekemiseen toi se, että tutkimusaiheesta ei suoraan löytynyt tietoa, joten tiedon hakemiseen meni valtavasti aikaa. Toisaalta uuden asian tutkiminen on portti tuntemattomaan, joka voi aukaista monenlaisia mahdollisuuksia esimerkiksi jatkotutkimusta varten.

Tutkimuksen teoriapohja toi paljon näkökulmia siihen, miten taide vaikuttaa ihmisiin ja mitä taiteen avulla voidaan viestiä. Ennen aineistonkeruuta oletin, että nuoret uskaltavat keskustella kuvista ja osallistua kuva-analyysin tekemiseen. Nuoret olivat hyvin rohkeita ja he toivat ryhmähaastattelun aikana hyviä näkökulmia nuorten vertaisarviointia varten.

Ryhmähaastattelua tehdessäni huomasin, että nuoret rakensivat kuvia tarkastellessaan narratiiveja, mikä oli mielestäni erittäin mielenkiintoista. Olisi mielenkiintoista tutkia lisää näitä narratiivien rakentumisia kuva-analyysin aikana, koska tähän en osannut varsinaisessa aineistonkeruun vaiheessa varautua. Minusta olisi kiinnostavaa toteuttaa vastaava tutkimus aikuisten parissa ja tarkastella sitä, että rakentuuko aikuisten kuva-analyysissä vastaavanlaisia narratiiveja kuin nuorten parissa.

Kuvien tarkasteluvaiheessa huomio kiinnittyi myös siihen, että nuoret pitivät paljon värikkäistä kuvista. Nuoret lähtivät rohkeammin kuvailemaan värikkäämpiä teoksia ja niitä oli nuorten mukaan myös miellyttävämpi katsoa. Nuorten mieli kiinnittyy selkeästi väreihin, mitä osaltaan voitaisiin laajemminkin hyödyntää nuorten parissa toimiessa. Reid (2003) korostaa sitä, että värit herättävät ihmisessä erilaisia tunteita riippuen väristä, valosta, kohteesta jne. Jokainen tuntee ja aistii värit eri tavoin. Värien näkemiseen vaikuttavat myös ihmisen omat ajatukset, kokemukset ja muistot. Väreillä on todettu olevan myös symbolinen vaikutus. Ihminen mieltyy myös joihinkin väreihin, joista tulee ns. lempiväri. Lempiväri kuvastaa ihmisen omaa persoonaa ja on osa myös identiteettiä. (Reid, 2003, s. 8-11, 14.)

Värit vaikuttavat myös ihmisen mielialaan ja sitä kautta myös koettuihin tunnetiloihin ja kehoon. Värien ominaisuuksia ja vaikutuksia on jaoteltu niiden ominaisuuksien mukaan, esimerkiksi punainen väri liitetään usein rakkauteen ja intohimoon. Värien kohdalla tulee kuitenkin muistaa se, että niiden vaikutukset ovat yksilöllisiä. (Reid 2003, s. 7.) Nuoret toivat selkeästi teosten tarkasteluvaiheessa esille sen, että mustavalkoiset työt olivat haasteellisia katsoa ja ne koettiin ahdistavina.

Pro gradu -tutkielma on laadullinen eli kvalitatiivinen, joten tutkimuksen tuloksien kohdalla puhuisin ennemmin löydöksistä. Virtasen (2006) mukaan laadulliselle tutkimukselle on ominaista se, että sen luotettavuus määräytyy suhteessa tutkittavaan ilmiöön. Luotettavuuden pohdinnalla arvioidaan tätä ja pyritään saamaan vahvistus sille, etteivät tutkimukset ole seurausta satunnaisista asioista. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on tärkeää, että tuloksista voidaan tehdä ne tulkinnat, joihin on päädytty. (Virtanen, 2006, s. 200.) Jos tutkimus toistetaan, tuskin päästäisiin juuri samanlaiseen lopputulokseen. Tutkimuksen aineistonkeruuseen ovat vaikuttaneet nuoret ja heidän kokemusmaailmansa sekä fyysinen ja psyykkinen olotila. Nämä tekijät voivat vaihdella tutkimustilanteissa. Mahdollisesti tutkimuksen toistettaessa voitaisiin saada tutkittavasta ilmiöstä lisää tietoa. Mitä enemmän

tutkimukset olisivat samankaltaisia, sitä enemmän voitaisiin vakuuttua siitä, että niistä voidaan tehdä samansuuntaisia johtopäätöksiä.

Nuorten teoksille on ominaista se, että niiden kautta nuori etsii omaa tapaa ajatella ja esittää sekä hahmottaa käsitystä itsestä erilaisten mahdollisuuksien valitsijana. Kuvien kautta nuori voi ilmaista omia kokemuksiaan ja tunnetilojaan. (Kärkkäinen, 2008, s. 84–85.) Aineistonkeruuvaiheessa tutustuin valikoimiini teoksiin ja pohdin näiden teosten tekijöiden intressiä ja mahdollista viestiä. Ainakin teosten tarkasteluvaiheessa nuoret nostivat huomioita siitä, että oliko teoksen tekijä tehnyt itsensä kuvaan tai oliko teos kuvaus jostakin tekijän näkemästä tilanteesta. Nuoret tekivät myös johtopäätöksiä teoksen mahdollisesta viestistä symbolien ja metaforien kautta. Nuoret pohtivat analyysivaiheessa joidenkin teosten kohdalla sitä, että oliko teoksessa olemassa joku yhteiskunnallinen viesti, joka oli tarkoitettu herättelemään ihmisiä esimerkiksi ihmisen vaikutus luontoon.

Nuorten kuvallinen ilmaisu ja siihen liittyvät näkökulmat ovat mielenkiintoisia. Nuorten tapa ilmaista itseään ja ympäröivää maailmaa symbolismin ja metaforien keinoin on jotain sellaista, mikä selkeästi näyttää liittyvän juuri tähän ihmisen kehityskaaren vaiheeseen. Nuoret eivät välttämättä tavoittele tekemissään teoksissa esittävyttä, vaan niistä voidaan löytää jotain syvällisempiä merkityksiä. Teoksissa tuodaan rohkeasti esille omia kokemuksia, kipupisteitä, ja haavoittuvuutta, jota puheen kautta voi olla vaikeampi ilmaista. Onko nuorille taide helpompi keino käsitellä omaa kasvua ja siihen liittyviä muutoksia? Kuvallinen ilmaisu ja taide näyttävät olevan nuorten itseilmaisussa voimallista ja mielestäni tätä tulisi hyödyntää laajemminkin esimerkiksi opetuksessa ja nuorisotyössä.

Lähteet

- Aho, S. & Laine, K. (1997). *Minä ja muut: Kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen*. Helsinki: Otava.
- Alasuutari, P. (1999). *Laadullinen tutkimus* (3. uud. p.). Tampere: Vastapaino.
- Bardy, M. (2007). Taiteen paluu arkeen. Teoksessa M., Bardy, R., Haapalainen, M., Isotalo & P., Korhonen, (toim.) *Taide keskellä elämää*. Helsinki: Like: Kiasma. 21–33.
- Eriksson, P. & Koistinen, K. (2005). *Monenlainen tapaustutkimus*. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J. (2007). (Teema)haastattelututkimuksen toteuttamisesta. Teoksessa L., Viinamäki, E., Saari & A., Ahola (toim). *Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen*. Tammi. 32–46.
- Eskola, J. (2018). Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen tutkimuksen analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa R., Valli & J., Aaltola (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (5., uudistettu ja täydennetty painos.). PS-kustannus. 209–231.
- Foucault, M. (1993). What is an author? Teoksessa D. F., Bouchard (toim.) *Language, counter-memory, practice: Selected essays and interviews*. 7 pr. Ithaca New York: Cornell University Press.
- Gadamer, H-G. Hermeneutiikka. Valikoinut ja suomentanut Ismo Nikander. Tampere: Vastapaino.
- Gardner, H. & Wolf, D. (1979). First Drawings: Notes on the relationships between Perception and Production in the Visual Art. Teoksessa C. F. Nodine & D. F. Fisher (toim.) *Perception and pictorial representation*. Praeger. 361–387.
- Hedegaard, M. (1990). The zone of proximal development as basis for instruction. Teoksessa L. C., Moll, L. C. (toim.) *Vygotsky and education: Instructional implications and applications of sociohistorical psychology*. Cambridge University Press.
- Heidegger, M. (1995). *Taideteoksen alkuperä*. Suomentanut Hannu Sivenius. Helsinki: Taide. Saksankielinen alkuteos *Der Ursprung des Kunstwerkes* 1935/36.
- Heikkinen, H. L. T. & Huttunen, R. (2002). Tulla siksi mitä olen? Teoksessa H. L. T., Heikkinen, L., Syrjälä (toim.) *Minussa elää monta tarinaa: Kirjoituksia opettajuudesta*. Helsinki: Kansanvalistusseura. 163–183.

- Heikkinen, H. L. T. (2002). Tarinat opettajankoulutuksen välineenä. Teoksessa H. L. T., Heikkinen, L., Syrjälä (toim.) *Minussa elää monta tarinaa: Kirjoituksia opettajuudesta*. Helsinki: Kansanvalistusseura. 101–105.
- Hietala, V. (1996). Kuvien todellisuus: Johdatusta kuvallisen kulttuurin ymmärtämiseen ja tulkintaan. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2014). Tutki ja kirjoita (19. uud. p.). Helsinki: Tammi.
- Hjelmslev, L. (1969). *Prologomena to a Theory of Language*. Madison: University of Wisconsin Press.
- Holstein, J. A. & Gubrium, J. F. (2000). *The self we live by: Narrative identity in a postmodern world*. Oxford University Press.
- Honour, H. & Fleming, J. (1991) *Maailman taiteen historia*. Helsinki: Otava.
- Hoshiyama, M., Kakigi, R., Watanabe, S., Miki, K. & Takeshima, Y. (2003). Brain responses for the subconscious recognition of faces. *Neuroscience research*, 46(4), 435-442. [https://doi.org/10.1016/S0168-0102\(03\)00121-4](https://doi.org/10.1016/S0168-0102(03)00121-4)
- Huttunen, M. (2013). Narratiivisten identiteettiprosessien kehittyminen varhaislapsuudesta nuoruuteen. Teoksessa E., Ropo & M., Huttunen (toim.) *Puheenvuoroja narratiivisuudesta opetuksessa ja oppimisessa*. Tampere: Tampere University Press. 125–154.
- Hägglund, T-B., (1981). Luoda vai lyödä. Teoksessa T-B., Hägglund, K., Pylkkänen, M., Katajamäki & V., Taipale (toim.) *Luoda vai lyödä*. Suomen nuorisopsykiatrian vuosikirja. Jyväskylä: Gummerus. 9–17.
- Hänninen, V. (1999). *Sisäinen tarina, elämä ja muutos*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Kiikeri, M. & Ylikoski, P. (2004). Tiede tutkimuskohteena: Filosofinen johdatus tieteen tutkimukseen. Helsinki: Gaudeamus.
- Kinossalo, M. (2015). Oppilaan narratiivisen identiteetin rakentumisen tukeminen perusopetuksessa. Teoksessa E., Ropo, E., Sormunen, J., Heinström (toim.) *Identiteetistä informaatiolukutaitoon: tavoitteena itsenäinen ja yhteisöllinen oppija*. Tampere: Tampere University Press. 48–82.
- Kitzinger, J. (1995). Introducing Focus Groups. *BMJ: British Medical Journal*, 311(7000), pp. 299–302.
- Koivurova, A. (2010). Kuvien rajat: Toivotut ja torjutut kuvat kuvataidettun sosiaalisessa tilassa = Drawing the line: accepted and rejected pictures in the social space of the art lesson. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

- Kupiainen, R. (2007). Voiko kuvaa lukea? Visuaalisen lukutaidon kysymyksiä. Teoksessa L., Rossi, A, Seppä & J., Herkman (toim.) *Tarkemmin katsoen: Visuaalisen kulttuurin lukukirja*. Helsinki: Gaudeamus. 36–54.
- Kuula, A. (2006). Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Kuusamo, A. (1990). Kuvien edessä: Esseitä kuvan semiotiikasta. Helsinki: Gaudeamus.
- Kärkkäinen, R. (2008). Nuoreksi kasvava ja kuvataide. Teoksessa Karppinen, S., Ruokonen, I. & Uusikylä, K. (toim.) *Nuoret ja taide: Ilolla ja innolla, uhmalla ja uholla: kirjoituksia murrosikäisten taito- ja taidekasvatuksesta*. Helsinki: Finn Lectura. 84–100.
- Laitinen, M. & Uusitalo, T. (2008). Narratiivinen lähestymistapa traumaattisten elämäntapahtumien tutkimisessa. Teoksessa R., Kaasila, R., Rajala & Nurmi, K. E. (toim.) *Narratiivikirja: Menetelmiä ja esimerkkejä*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus: Tila. 68–104.
- Lowenfeld, V. & Brittain, W. L. (1987). Creative and mental growth (8th ed.). New York: Macmillan.
- Metsämuuronen, J. (2006a). Metodologian perusteet ihmistieteissä. Teoksessa J., Metsämuuronen, J. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen käsikirja*. Helsinki: International Methelp. 15–78.
- Metsämuuronen, J. (2006b). Laadullisen tutkimuksen perusteet. Teoksessa J. Metsämuuronen (toim.) *Laadullisen tutkimuksen käsikirja*. Helsinki: International Methelp. 79–148.
- Mäkinen, O. (2006). Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tammi.
- Nikander, I. (2004). Filosofisesta hermeneutiikasta. Suomentajan esipuhe. Teoksessa: Gadamer, H-G. *Hermeneutiikka*. Valikoinut ja suomentanut Ismo Nikander. Tampere: Vastapaino. vii-xiii
- Norrick, N. R. (2000). Conversational Narrative: Storytelling in Everyday Talk. John Benjamins Publishing Company.
- Nurmi, J., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. (2006). Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki: WSOY.
- Paananen, S. (2008). Saksalainen elämäntapa tutkimusmetodologia oppimisen tutkimuksessa. Teoksessa R., Kaasila, R., Rajala & Nurmi, K. E. (toim.) *Narratiivikirja: Menetelmiä ja esimerkkejä*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus: Tila. 19–40.
- Paulsson, G. & Paulsson, T. (1984). Tie taiteen maailmaan: Oppitunteja maalaustaiteesta kaupunkisuunnitteluun. Suomentanut H., Lahtinen. Porvoo: WSOY.

- Peltomäki, K. (2007). Palveluksessa: Taitelija, tutkija ja paikantunut valta. Teoksessa R., Pitkänen, R. (toim.) *Taiteilija tutkijana, tutkija taiteilijana*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. 66–89.
- Pietilä I., (2010). Ryhmä- ja yksilöhaastattelun diskursiivinen analyysi. Kaksi aineistoa erilaisina vuorovaikutuskenttinä. Teoksessa P., Nikander, M., Hyvärinen & J., Ruusuvuori (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino.
- Piironen, L. (1995). Leikissä taiteen ainekset. Ala-asteen kuvaamataidon opetuksen perusteita. Teoksessa I. Grönholm (toim.) *Kuvien maailma*. Helsinki: Opetushallitus.
- Pirnes, E. (2007). Kulttuuri – keskellä elämää. Teoksessa M., Bardy, R., Haapalainen, M., Isotalo & P., Korhonen, (toim.) *Taide keskellä elämää*. Helsinki: Like: Kiasma. 279–294.
- Pope, N., Tallon, M., Leslie, G., & Wilson, S. (2019). Using 'draw, write and tell' to understand children's health-related experiences. *Nurse Researcher*, 26(2), 42–45. doi:10.7748/nr.2018.e1594
- Rauhala, L. (1990). Humanistinen psykologia. Yliopistopaino.
- Reid, L. 2003. Terveyttä ja elinvoimaa väleistä: Sopusointua kehoon ja mieleen. Suomentaja Riitta Bergroth. Helsinki: Gummerus Kustannus Oy.
- Ropo, E. (2009). Identity as a basis for curriculum development. Teoksessa P., M. Rabensteiner & E., Ropo (toim.) *European dimension in education and teaching. Identity and values in education*. Baltmannsweiler: Scheider Verlag Hohengehren GmbH. 20–34.
- Räsänen, M. (1993). Kuvasta kokemukseksi: Kokemuksellinen oppiminen taidekuvan tarkastelussa. Taideteollinen korkeakoulu.
- Räsänen, M. (2008). Kuvakulttuurit ja integroiva taideopetus. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu.
- Räsänen, M. (2015). Visuaalisen kulttuurin monilukukirja. Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006). KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkajulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus> Viitattu 21.2.2019
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2009). Menetelmäopetuksen tietovaranto KvaliMOTV. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja 2009. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.
- Salminen, A. (1980) Lapsuuden kuvataide. Teoksessa Inkeri Koskinen (toim.) *Pääjalkainen. Kuva ja havainto*. Hollola: Salpausselän kirjapaino. 52–63.

- Salminen, Antero (2005). Varhaislapsuuden kuvat. Teoksessa I., Koskinen (toim.) *Pääjalkainen. Kuva ja havainto*. Hollola: Salpausselän kirjapaino. 64–76.
- Salo, U-M. (2008). Keskustelut, kertomukset ja performatiivisuus. Teoksessa R., Kaasila, R., Rajala & Nurmi, K. E. (toim.) *Narratiivikirja: Menetelmiä ja esimerkkejä*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus: Tila. 68–104
- Sederholm, H. (2007). Taidekasvatus – samassa rytmissä elämän kanssa. Teoksessa M., Bardy, R., Haapalainen, M., Isotalo & P., Korhonen, (toim.) *Taide keskellä elämää*. Helsinki: Like: Kiasma. 143–149.
- Seeskari, D. (2004). Lasten ja nuorten taideterapia: Kasvamisen voimavara. Helsinki: Lasipalatsi.
- Seppä, A. (2012). Kuvien tulkinta: Menetelmäopas kuvataiteen ja visuaalisen kulttuurin tulkitsijalle. Helsinki: Gaudeamus.
- Sinkkonen, J. (2008). Nuoruusiän monet haasteet. Teoksessa S., Karppinen, I., Ruokonen & K., Uusikylä (toim.) *Nuoret ja taide: Ilolla ja innolla, uhmalla ja uhollla: kirjoituksia murrosikäisten taito- ja taidekasvatuksesta*. Helsinki: Finn Lectura. 23–28.
- Skoglund, E. (1990). Lusten att skapa. Stockholm: Berghs.
- Smith, N. R., Fucigna, C., Kennedy, M. & Lord, L. (1993). Experience and Art: Teaching Children To Paint. Second Edition. New York: Teachers College Press.
- Tenhu, T. (2019). Taide mielessä – Mieli taiteessa: Opettajien kuvataidekokemusten narratiivista tarkastelua. Oulu: Oulun yliopisto.
- Tieteen termipankki (2021). Hermeneutiikka. Haettu 7.4.2021 <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:hermeneutiikka>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (Uudistettu laitos.). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tuomikoski, P. (1987). Taide ja ihminen. Helsinki: Hanki ja jää.
- Varto, J. (2008). The art and craft of beauty. Translated by Lehtinen, E. & Mänti, L. University of Art and Design Helsinki.
- Venkula, J. (2003). Taiteen välttämättömyydestä. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Wilkinson, S. (1998). Focus Groups in Health Research: Exploring the Meanings of Health and Illness. *Journal of Health Psychology*, 3(3), pp. 329–348. doi:10.1177/135910539800300304
- Virtanen, J. (2006). Fenomenologia laadullisen tutkimuksen lähtökohtana. Metsämuuronen (toim.) *Laadullisen tutkimuksen käsikirja*. International Methelp. 149–214.

- Von Bonsdorff, P. (2007). Hiljainen estetiikka. Teoksessa M., Bardy, R., Haapalainen, M., Isotalo & P., Korhonen, (toim.) *Taide keskellä elämää*. Helsinki: Like: Kiasma. 75–80.
- Vuorinen, J. (1997). Taideteos merkinä: Johdatus semioottiseen taidekäsitteeseen. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Liite 1

Tutkimuslupa

Olen Oulun yliopiston opiskelija ja teen kasvatustieteen Pro gradu –työtä. Tutkielmassani tehdään vertaisarviointia toisten nuorten töistä ja selvitetään millaisia merkityksiä nuoret tuottavat toisten nuorten tekemistä kuvista. Tutkielma valmistuu osana Lasten ja nuorten taidekeskuksen säätiön koordinoimaa Lasten ja nuorten taiteen tallentaminen ja tutkimus -hanketta (2017–2019). Hankkeen tavoitteena on edistää ja kehittää lasten ja nuorten tuottaman taiteen tallentamista tutkimusta, avata ja tehdä arkistoja ja aineistoja tunnetuksi eri alan toimijoille ja monipuolistaa arkistojen ja aineistojen sisältöjä.

Mitä tehdään?

Tutkimuksen aineiston hankinta suoritetaan lasten ja nuorten taidekeskuksessa Hyvinkäällä, Villa Artussa lokakuussa 2018. Aineistonhankinta on kaksipäiväinen. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja siitä voi jäädä pois ilmoittamalla siitä minulle suullisesti tai viestillä.

Käytän tutkimuksessani arkistossa olevia kuvataideteitä (n. 8–10 teosta), joita tarkastellaan yhdessä tutkimukseen osallistuvien kanssa. Toista tutkimuspäivää varten tutkimukseen osallistuvat valitsevat taidekeskuksen verkkonäyttelystä yhden itseään kiinnostavan työn, jota käydään läpi toisena tutkimuspäivänä.

Tutkimuksen aineisto ja sen käsittely

Tutkimuksen aineiston keruu tapahtuu haastattelemalla ja havainnoimalla. Tutkimustulosten analysointia varten yhteiset kokoontumiset tutkijan kanssa tallennetaan videoimalla tai äänittämällä. Tutkimukseen osallistujat eivät ole tunnistettavissa valmiista tutkimuksesta ja tutkimusaineistoa käsitellään luottamuksellisesti. Tallenteita ei luovuteta tutkimuksen ulkopuolisille tekijöille. Aineisto eli tallenteet tuhoetaan, kun tutkimustyön aineiston analyysivaihe on valmis; viimeistään kesäkuun 2019 loppuun mennessä.

Annan luvan tutkimuksen aineiston keruuseen eli tallentamiseen ja olen tietoinen aineistojen käytöstä, niiden säilyttämisestä sekä tutkimuksen tarkoituksesta:

(oma nimi ja yhteystiedot).

Tutkimukseen osallistumisesi on tärkeää ja arvokasta.

Ystävällisin terveisin

Eija Ukonaho (kasvatuspsykologian opiskelija)

eija.ukonaho@student.oulu.fi

puh. 044 298 4381

Oulun yliopisto

Lisätietoja hankkeesta:

Päivi Venäläinen

050 308 3625

paivi.venalainen@artcentre.fi

Jemina Lindholm (Hankekoordinaattori / Project coordinator)

Lasten ja nuorten taiteen tallentaminen ja tutkimus -hanke

040 864 1178

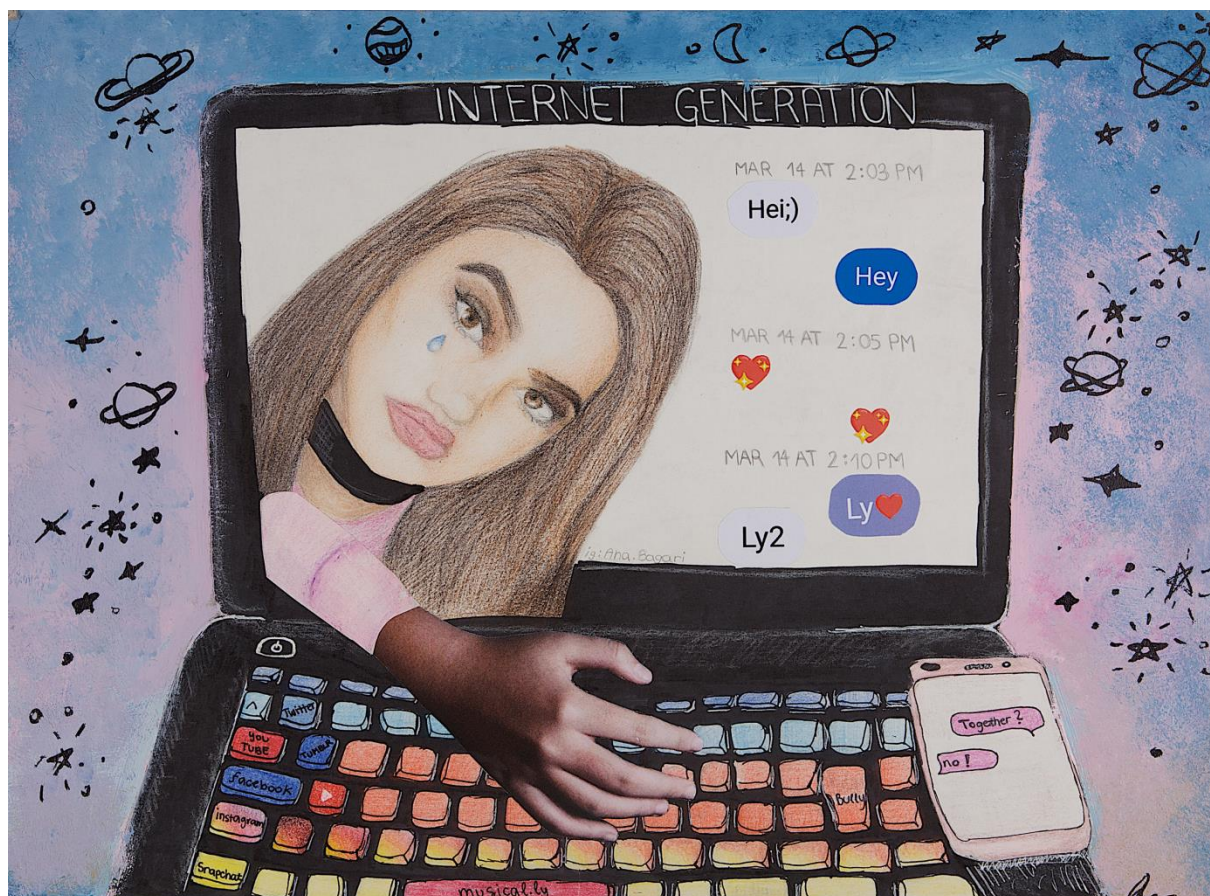
jemina.lindholm@artcentre.fi

Liite 2

Tutkimuksessa aineistonkeruussa käytetty teosluettelo tutkijan valitsemista teoksista.

Cultures diversity (2017). Zainab Jassim Hassan Ahmed Hassan Aijazeeri, 17 v. Bahrain.
Arkistonumero 1600170.

Internet generation (2017). Ana Katarina Bagari, 16 v., Slovenia. Arkistnumero 1600134.

Journey (2017). Rie-Ting Kao, 16 v., Taiwan. Arkistnumero 1600071.

Allegoria (2004). Ulyana Michyalova, 15 v., Russian Federation. Arkistnumero 1200088.

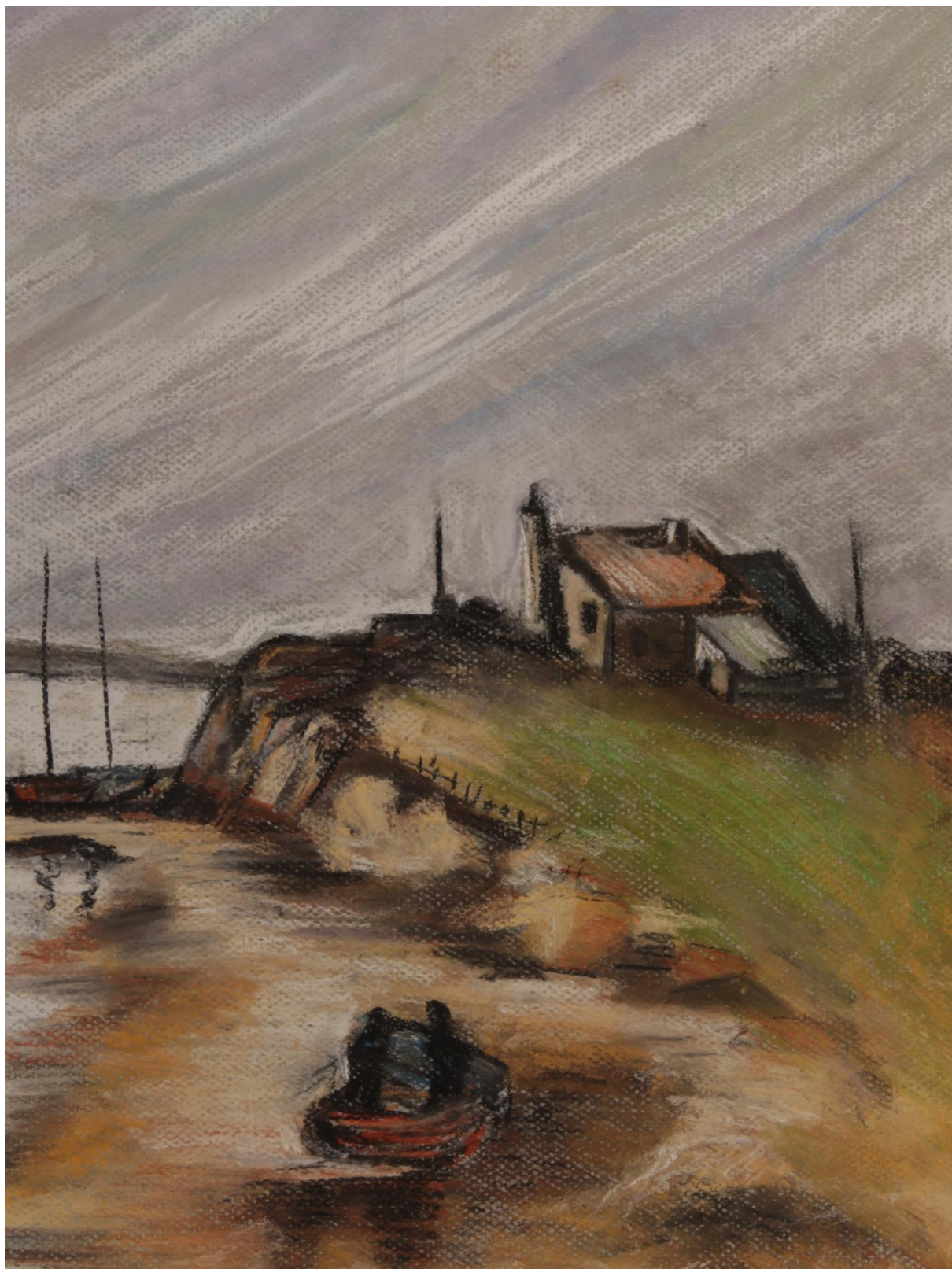
Protection (2010). Hutanu Alexandru-Adrian, (ikätieto puuttuu), Romania. Arkistnumero 1400337.

Talvi (1983). Rajha Savova Rakovska, 14 v., Bulgaria. Arkistnumero 0605534.

My Home Town, Kotikaupunkini (1996). Pui Chun Lee, 18 v., Hong Kong. Arkistnumero 1008986.

Landscape of the coast (2010). Abd El Kareem Mohammed Ebied Al Koma, 14 v., Qatar.
Arkistnumero 1400071.

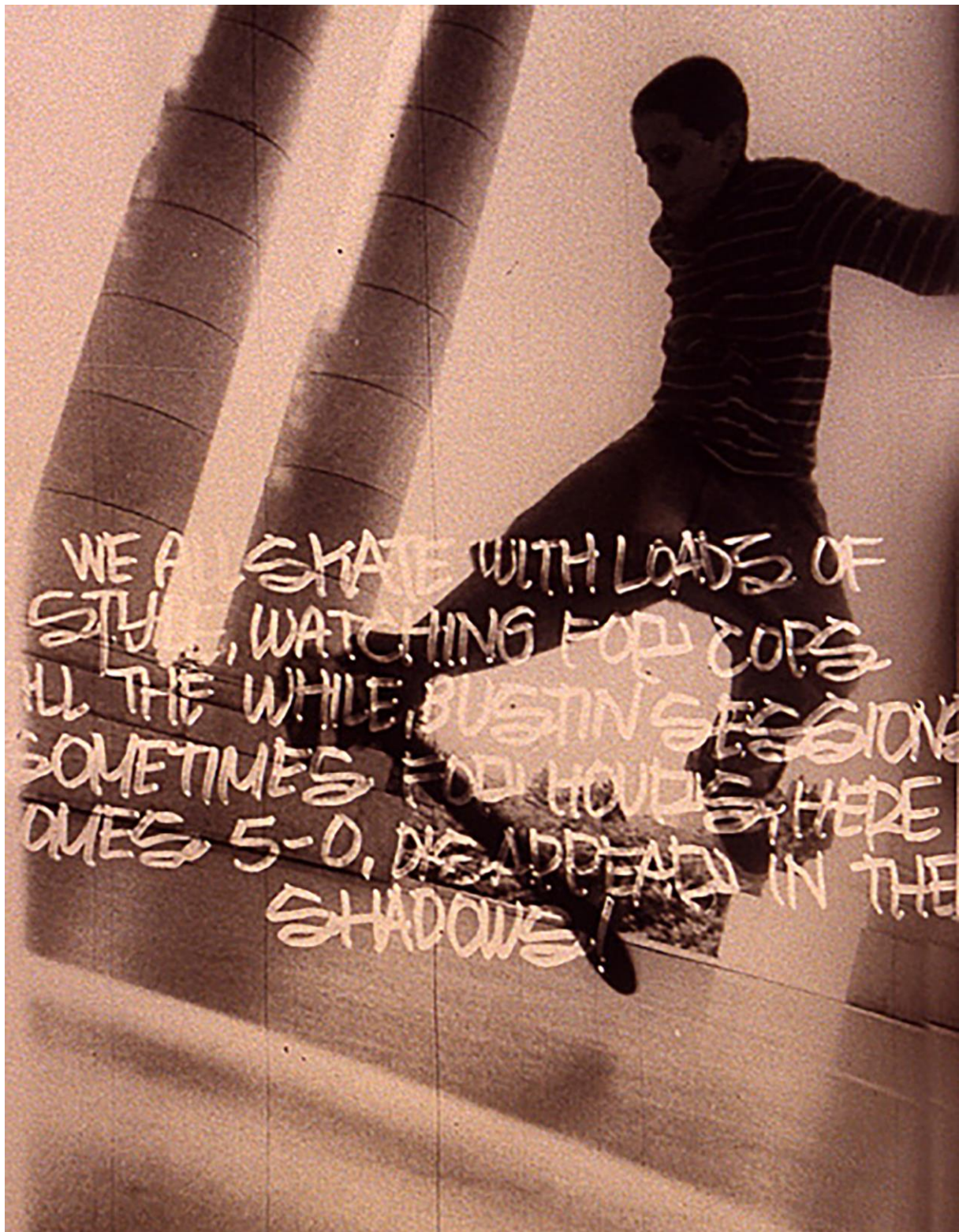
Underground passage, Alikäytävä (2006). Ayse Seklice, 18 v., Turkey. Arkistnumero 1300094.

My vision, Visioni (2006). Sergey Simzikov, 15 v., Ukraine. Arkistnumero 1300100.

Refugees, Pakolaiset (1990). Masauso Chiumya, 17 v., Zambia. Arkistnumero 0805935.

Rullalautailija (1996). James Blagden, 14 v., United States. Arkistnumero 1000101.

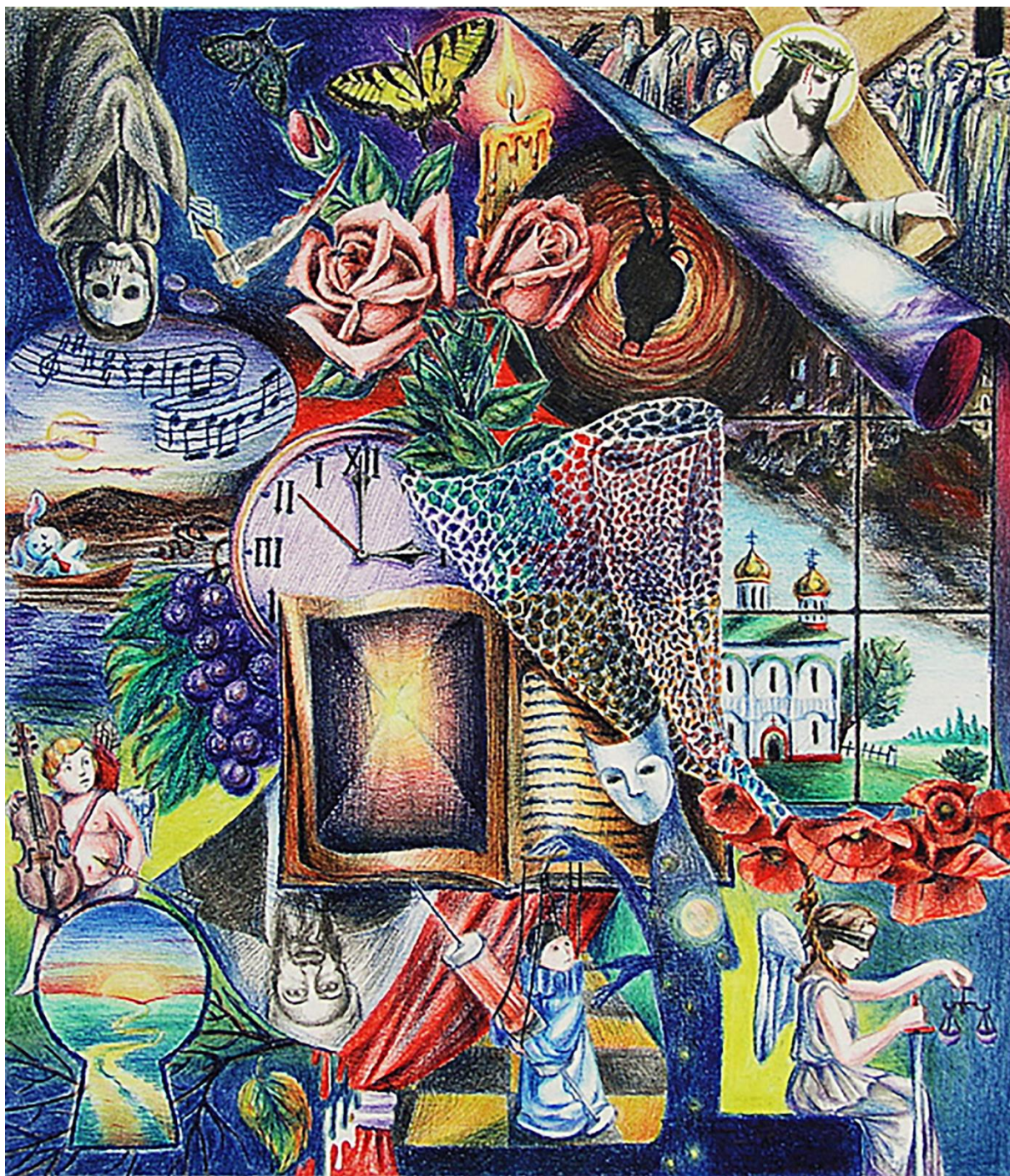
Planeettamme (2004). Adam Piatkowski, 18 v., Poland. Arkistnumero 1200212.

Liite 3

Tutkimuksessa aineistonkeruussa käytetty teosluettelo nuorten valitsemista teoksista.

Santorini's Colours (1996). Angeliki Argyrou, 18 v., Greece. Arkistonumero 1007081.

Allegoria (2004). Ulyana Michyalova, 15 v., Russian Federation. Arkistnumero 1200088.

Eläinorkesteri (1977). Leena Oysjannikova, 13 v., Soviet Union. Arkistnumero 0400267.

My horse is my best friend (2017). Ako Parvizi, 5 v., Iran. Arkistnumero 1600007.

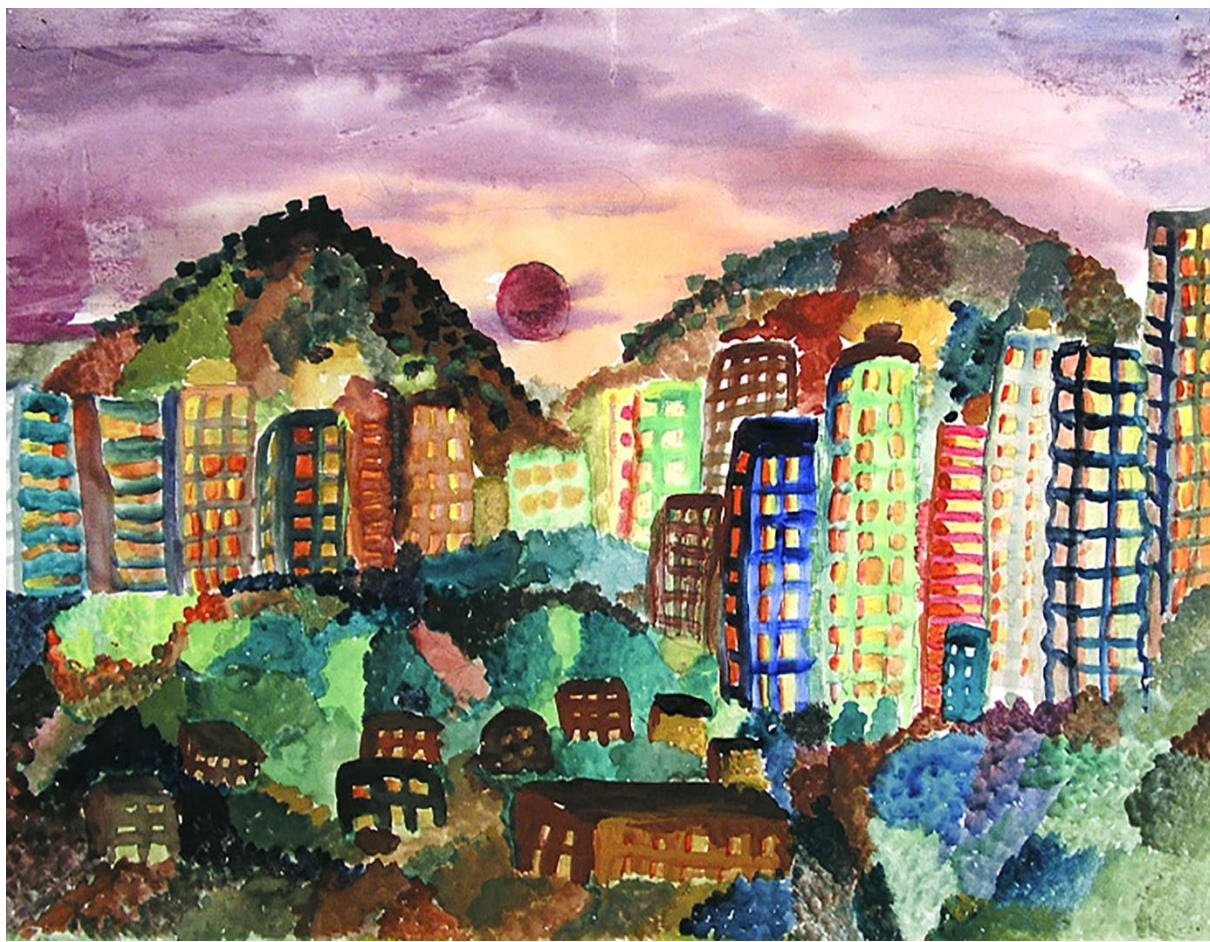
Village Houses With A Well (2010). Anna Nikolajeva, 13 v., Latvia. Arkistnumero 1400256.

Together. In the war (2017). Yegor Nemchenko, 8 v., Ukraine. Arkistnumero 1600168.

Rat, Tuho (1980). Marija Higi, 13 v., Yugoslavia. Arkistnumero 0500305.

Out Beautiful Shatin, Kaunis Shatinimme (1993). Sheung Yee Chau, 9 v., Hong Kong. Arkistnumero 0903507.